יידען, געדענקט די רדיפות אויף אייערע ברידער אין דייטשלאנד

Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem

NAJER FOLKSBLAT

פרייז 30 גראשען

היינט 20 זייטען

נייער פאלקסבלאט

№ 150 | Łódź, Piątek, 30 czerwca 1933 r. | עלפטער יאהרגאנג | לאדז, פרייטאג, ו' תמוז תרצ"ג | № 150

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 224-71

מארד-געהיימניש פון ד"ר ארלאזאראוו נאך אלץ נישט אויפגעקלערט

א בייער ארעסט אונטער'ן חשד פון מארד. — דער נייער ארעסטירטער איז א קאמוניסט. — וואס די פאליציי ערקלערט וועגען דער אויספארשונג. — סטאווסקי האט איז דער קריטישער נאכט פערבראכט אין האטעל „חורגמן" אין ירושלים. — קאנפראנטאציע צווישען סטאווסקי'ן מיט'ן ירושלים'ער האטעל-בעזיצער. — ארעסטירט 2 אראבער אלס פערדעכטיגע אין מארד

ד"ר ארלאזאראוו האט פאר'ן טויט נישט געזאגט, אז זיינע מערדער זענען נישט-יודען

ארעסטירט מיכאל בראנשטיין

ירושלים, 29. (יט"א טעלעגראפיש) די פרעסע ברענגט ווייטערע סענסאציאנעלע ידיעות וועגען דער אויספארשונג ארום דעם מארד פון ד"ר חיים ארלאזאראוו.

אט איז מען וויטער מודיע, אז מען האט ארעסטירט דעם בעקאנטען קאמוניסט מיכאל בראונשטיין, וועלכען מען איז חושד, אז ער האט זיך בעטייליגט אינ'ם ארלאזאראוו-מארד.

פאליציי פיהרט די אויספארשונג אין פערשידענע ריכטונגען

ירושלים, 29. (יט"א טעלעגראפיש) פון פאליציאישע קוועלען פערזיכערט מען, אז הגם עס ווערט ווייטער געפיהרט די אויספארשונג וועגען סטאווסקיס אנטייל אינ'ם מארד, ווערט די אויספארשונג פונדעסטוועגען אויך געפיהרט אין אנדערע ריכטונגען, כדי צו ענטדעקן אלע בעטייליגטע אינ'ם מארד.

וועגען די לעצטע מינוטען פון ד"ר ארלאזאראוו

ירושלים, 29. (יט"א טעלעגראפיש) א מאסגעבענדע פערזאן, וועלכער איז געשטאנען ביי דער גסיסה פון טראגיש-אומגעקומענעם ד"ר ארלאזאראוו, לייקענט קאטעגאריש די ידיעה, אז דער פערשטארבענער זאל האבען געזאגט, איידער ער האט פערלוירען דאס בעוואוסטזיין, אז זיינע מערדערס זענען געווען נישט יודען.

די זעלבע פערזאן שטעלט פעסט, אז ד"ר ארלאזאראוו האט וועגען דעם גארנישט געזאגט.

• • •

ירושלים, 29. (ספ. טעל.) די אויספארשונג וועגען מארד איבער ד"ר ארלאזאראוו ווערט ווייטער געפיהרט אין עטליכע ריכטונגען.

נעכטען איז אברהם סטאווסקי ווידער פערהערט געווארען דורכ'ן אויספארשונגס-ריכטער. דער פערהער האט געדויערט גאנצע 4 שעה.

ס'איז אויך פארגעקומען א קאנפראנטאציע מיט'ן האטעל-אייגענטימער און מיט א גאסט פון האטעל, וואו סטאווסקי האט אנגעגעבען, אז ער האט דארט פערבראכט די קריטישע נאכט.

נאכ'ן אנקוקען סטאווסקי'ן האבען ביידע, סיי דער האטעל-אייגענטימער, סיי דער גאסט, קאטעגאריש ערקלערט, אז סטאווסקי האט זיך אין דער קריטישער נאכט געפונען אין ירושלים ביי זיך אין האטעל-צימער.

ירושלים, 29. (ספ. טעל.) צו דער פאליציי קומען אן אהן אויפהער פיל אנאנימע בריף וועגען די מעגליכע מערדער פון ד"ר ארלאזאראוו. נישט קוקענדיג אויפ'ן אנאנימען כאראקטער פון די בריף, ווערט דאך זייער אינהאלט גענוי אויסגעפארשט דורך דער פאליציי. אין איינעם פון די דאזיגע בריף זענען אנגעגעבען גענוי די נעמען פון 2 אראבער, וועלכע זאלען האבען אויסגעפיהרט דעם מארד.

ביידע אראבער זענען שוין ארעסטירט געווארען. מ'האט ביי זיי געפונען געוועהר.

תל-אביב, 29. (ספ. טעל.) די אלע ידיעות, וואס מען פערשפרייט אין אויסלאנד, אז ארלאזאראוו האט פאר'ן טויט ערקלערט, אז איהם האבען ערמארדעט נישט יודען, זענען פאלש. פערקערט, עס ווערט פעסטגעשטעלט אז ווען ארלאזאראוו האט שפאצירט מיט זיין פרוי האט איהם דיין פרוי אויפמערקזאם געמאכט, אז מען געהט זיי נאך; דעריויף האט ארלאזאראוו געענטפערט: „האסט נישט וואס מורא צו האבען, דאס זענען דאך יודען".

תל-אביב, 29. (ספ. טעל.) עס קורסירען קלאנגען, אז די פאליציי האט געפונען די שפורען פון דעם צווייטען מאן, דעם „נידריגען, ארינטאלישען טיפ", וואס האט געשאסען צו ארלאזאראוו'ן (סטאווסקי ווערט בעשולדיגט, אז ער האט צוגעלויכטען מיט'ן עלעקטרישען לעמפעל) און וועלכער איז אנטלאפען.

בעפרייט די ארעסטירטע יודישע יונגעלייט אין בערלין

אינסברוק, 29. (יט"א טעלעגראפיש) די יודישע יונגעלייט, וועלכע זענען ארעסטירט געווארען אין בערלין אויף דער טרויער-פערזאמלונג צום אנדענקען פון ד"ר ארלאזאראוו, זענען צומארגענס בעפרייט געווארען, נאכדעם ווי זיי זענען געווען אין היטלעריסטישען ארעסט א גאנצע נאכט.

זאל פילהארמאניע

נארוטאוויטשא 20

מארגן, שבת, דעם 1 יולי 1933

9 א זייגער אין אווענד קומט פאר דער

צווייטער •••• ••••

גראנדיעזער לידער-קאנצערט

מ. נ. רובין

פון וועלט-בעריהמטען קינסטלער

אין זיין רייכען פערשידענארטיגען פראגראם:

ערשטע טייל:

1) היידא וויא, ווערטער - בערהאלץ, מוזיק - טרילינג.
2) דער אלטער שומר, ווערטער און מוזיק - ס. גאליב.
3) מלוה מלכה, ווערטער-סטוטשקאוו, מוזיק - סעקונדע.
4) 4 סטרונעס, ווערטער - פריג, מוזיק - וויינבערג.
5) די באלאדע פונ'ם קעניג, וואס האט אליין געבראכט די שיך צום שוסטער, ער זאל זיי איהם פאריכטען.
6) „דער רבי, די רביצן און עך" ווערטער-מ. ל. האלפערן, מוזיק-סעקונדע

צווייטע טייל:

1) אין חדר, ווערטער און מוזיק - מילנער.
2) ערגיץ ווייט, ווערטער - כאריק, מוזיק - יאמפאלסקי.
3) קארוסעל, ווערטער - מאריקיש, מוזיק - יאמפאלסקי.
4) דער למדן, ווערטער - רונד, מוזיק - סעקונדע.
5) שרה רבקה פון ראכמעסטריווקע.
6) כ'וויל נישט געהן אין חדר ווערטער - שלום עליכם, מוז.-רומשינסקי
7) א שאלה צום רבי'ן הומארעסקע

ביים קלאוויר: לאלא אראבסאז

אימפרעס.: ל. פינקעל.

בילעטען צו בעקומען אין קאסע פון פילהארמאניע.

דער איינציגער קאנצערט איז לאדז!

די פערוואלטונג פון דער „תלמוד-תורה" ע"ש הרהגה"צ רבנו אליהו חיים מייזל זצ"ל, מאכט בעקאנט דער עפענטליכקייט, אז נאך גרויסע מיה און אנשטרענגונג איז געלונגען איינצולאדן דעם וועלטבאריהמטען

קינסטלער-חזן ר' ישראל אלטער פון האנאווער

וועלכער קומט די טעג נאך לאדז, און וועט געבן איין איינציגען קאנצערט פון יודיש-רעליגיעזער מוזיק לטובת דער „תלמוד-תורה" של הרהגה"צ רב' אליהו חיים מייזל זצ"ל.

דער קאנצערט קומט פאר אין פילהארמאניע-זאל, מיטוואך, פ' בלק, י"א תמוז, דעם 5 יולי 1933. ביים קלאוויר: פראפ. ט. רידער.

בילעטען-פערקויפסשטעלען: 1) ה' ליסמאן, פיעטריקאווער 32, קאלעקטור; 2) פעראייניגטע פליישער, זגערזשער 2, וואורשט-געשעפט; 3) אין די וואורשט-געשעפטען: דיאמאנט, נאוואמיעסקא 24; 4) ס. דישקין, נאוואמיעסקא 13; 5) ס. דישקין פיעטריקאווער 25; 6) ס. דישקין, פיעטריקאווער 51; 7) בערקאל עט אלשער, פיעטריקאווער 43; פאבריקס-לאגער; 8) דולא זשעלאנא 35 עק פאנסקא, טאבאק-געשעפט; 9) שאפירא, אלט-שטאט 12 צוקער-געשעפט; 10) לעדערמאן משה, גייערס מארק 3 קאלאניאל-געשעפט; 11) בערקענעלד, וואלבארסקא 25 בילדער-געשעפט; 12) תלמוד תורה יאקובא 6. אין טאג פון קאנצערט נאר ביי דער קאסע פון פילהארמאניע פון 10 א זייגער פריה.

פאדערט איבעראל

די בעקאנטע אינלענדישע אויסארבייטונגען פון דער פירמע

ליליפוט

באק-פראשעק
צוקער-וואניליין
אלעיקעס צו געבעקס
בודיניעס
גאלארעטקעס

א. ז. וו. א. ז. וו.

זייט אויפמערקזאם אויף דער פאבריקס-מארקע „ליליפוט".

וויכטיג פאר סוחרים!

די בליל האלע פאדזשעטשנא 4 אויפגעבויטע

אין גרעניץ מיט דער האלע אגראדאווא 3

איז שויז ערעפענט

די האלע איז געבויט לויט דער נייעסטער טעכניק: מיט א גלעזערנעם דאך, ווענטילאציע און אנדערע בעקוועמליכקייטן.

עס זענען נאך דא איליגע פרייע געוועלבער

וועלכע ווערען פערדינגען צו מעסיגע פרייזען

צו ערפאהרען ביי קרויזע, פאדזשעטשנא 4.

בעמערקונג: דאס טויער וואס האט ארורכגעטיילט די האלע מיט אגראדאווא 3, איז געריכטליך געווארען בעזייטיגט, אזוי אז דער פערקעהר צווישען די אויבענדערמאנטע האלעס איז פריי. 3445

די נייעסטע מאדעלען פון זומער-שיך

און פלעציאנקעס

אין א רייכער אויסוואהל עמפפעהלט

A. Ogórek

11 ZAWADZKA 11.

מזל טוב!

צו דער האכצייטס-פייערונג פון אונזער געעהרטען פערוואלטונגס-מיטגליד

ה' אהרן קרישטאל

מיט פרל. נחמה שטערן

ווינשען פיל גליק

די פערוואלטונג פון „תומכי אורחים"

א הערציגען מזל-טוב ווינשען מיר אונזער געעהרטען קאמיטעט-מיטגליד און גבאי

ה' אהרן קרישטאל

צו זיין האכצייטס-פייערונג

מיט פרל. נחמה שטערן

דער קאמיטעט פון בית תפלה „תהלת ישראל", פיעטריקאווער 19.

אונזער ליבען פריינד

ה' אהרן קרישטאל

צו דער חתונה

מיט פרל. העלא שטערן

ווינשען מיר גליק און די עלטערן פיל נחת און פרייד

3418 ליבל לייזעראוויטש און פרוי.

אפערטל הויז

וואס בעזיצט א גארבעריי, איז פרייז-ווירדיג צוליב אבריזע

צו פערקויפען

צו ערפאהרען דאלנא 34, ביים ווירט רישפאן.

מעקלערס געווינשען.

3451

פון היינט דעם 30/6 נעם איך אן

אינטערעסאנטען אין אלע אנגעלעגנהייטען בנוגע

ארץ-ישראל

יעדען טאג פון 4–7 נאכמ. אויף קילינסקי 49, 3-טען שטאק, פראנט, לינקער איינגאנג, אין דער וואוינונג פון

ה' לאוניק אלכסנדר יאעל

אינזש. יצחק זעלינסקי.

3452

וויכטיג פאר זאקען און טריקאטאזש-פאבריקאנטען און אנדערע!

איך מאך בעקאנט, דאס נאך דער ליקווידאציע פון דער פירמע טארנער און פינקעל, איז דער לאגער איבערגעטראגען געווארן אויף נאוואמיעסקא 8 אין הויף.

דער לאגער איז פערזעהן מיט א רייכען אויסוואהל פון פערשידענע גארנע זאווי: געפארבטע, מערצעוזירט, געבליכט ווי אויך אין אלע נומערן. מולינע איז רוי מערצעזירט.

איך בעזיץ א גרויסען אויסוואהל פון פערשידענע גלאנץ-גארנע אין פערשידענע נומערן ווי אויך קאלירען, אויך געטריבעז.

מיט אכטונג J. TORMER

Łódź, Nowomiejska 8, tel. 238-87.

לעהרערין

גוטע פעדאגאגין ערטיילט אונטעריכט פאר דערוואקסענע, אין פוילישע, יודישע און דייטשע שפראכן צו ביליגע פרייזען.

לאסמאן, בזשעזשינער 15.

צו דער פערלאבונג פון פרל. קרעל מיט ה' דאקטארטשיק

ווינש איך א הערצליכען מזל-טוב און א גליקליכע צוקונפט.

3438 אברהם בי מבליד

צו דער חתונה פון מיין ווערטען פריינד

ה' אברהם שפיגעל

מיט פרל. בראניא נעלקענבוים

ווינש איך א הערציגען מזל-טוב און א גליקליך צוזאמענלעבען.

יאקוב ראזענבערג.

לעהרערס

מיט רעגירונגס-רעכט 18 יאהר פראקטיק, ערטיילען פויליש, יודיש, פראנצויזיש, עספעראנטע, דייטש, בוכהאלטעריע און מאטעמאטיק.

שוו. יאקובא 12 רעכטע אפיצינע, 1-טער שטאק, וואוינונג 30, שיף.

גומי-שלייכען

(Węże gumowe)

צו גיסען די גאסען. פאבריקס-פרייזען.

Czechowski i Kenigsberg,
Zielona 5, tel. 139-80.

ספעציעלער ראבאט פאר הויז-בעזיצער.

בוי-טעכניקער

זעמטליכע בוי-און קאנצעפט-פלענער פערטיגט אויס פינקטליך, שנעל און סאליד דער לאנגיעהריגער בוי-טעכניקער

י. פריבע, זאוואדזקא 17

בעמ.: פון היינט אן האב איך נישט קיין שותף און ארבייט אליין.

3457

די פענסיאנאט ווינער גלאוונא ניי-אטוואצק

ווילע ה' שעראדזקי איז געעפענט

עמפפעהלט: זוניגע צימערן איז אלטען טרוקענעם סאסנאווען וואלד.

ג ש מ א ק ע ה ו ד, אויף פערלאנג דיעטיש. ביליגע פרייזען.

פאר קינדער אונטער דער אויפזיכט פון דער לעהרערין פון דער שולע „חבצלת" פרעליין ווארשאווסקא

ראדיא-פלאזשע. צו ערפאהרען אויפ'ן ארט און לאדז, פילסודסקיעגא 27 ביי ווינער.

אדרעס: גלאוונא (ביי לאוויטש) ניי-אטוואצק פענסיאנאט ווינער.

3035

מאטארען עלעקטרישע

נייע און געניצטע צו ביליגסטע פרייזען רעפעראטור-ווערקשטעלן. איבערוויקלונג פון מאטארען און דינאמא-מאשינען, עלעקטרישע קראפט-אינסטאלאציעס פון ליכט און סיגנאליזאציע פיהרט אויס

Przeds. Inżyn. Elektro-Mech. **Maurycy Rak**

Zawadzka 12, tel. 214-11.

גרויסער אויסוואהל פון ראדיא-אפאראטען אויף לאגער

צו אלע מילך-הענדלער איז לאדז!

מיטגלידער און נישט-מיטגלידער!

מיר בעטען צו קומען מאסענווייז אויף א דרינגענדע

פערזאמלונג

ווייל עס האנדעלט זיך וועגען אייער שטיקעל ברויט און דערצו נויטיגען מיר זיך צו האבען 500 אונטערשריפטען אויף אייז פראטעסט קיין ווארשא. די פערזאמלונג קומט פאר זונטאג, דעם 2-טען ליפיעץ, 6 א זייגער אווענד, אין לאקאל פון מילך-הענדלער פולנאצנא 31.

3466 מיט אכטונג די פערוואלטונג.

וויכטיג פאר דער ארימער לאדזער בעפעלקערונג

דערמיט מאכען מיר בעקאנט, אז ס'איז ערעפענט געווארען דאס

אמבולאטאריום

ביים פעראיין „מלבוש ערומים" שעניעוויטשא 3/5,

וואו ס'ווערט ערטיילט מעדיצינישע הילף אויפ'ן ארט. שיקט אויך ארויס דאקטוירים-ספעציאליסטען מיט וויזיטען אהיים

נעהמט אויך אן געבורטען און אלע ארט אנאליזען. מינימאלע בעצאהלונגען.

די פערוואלטונג.

מאשין-מצות

געבאקען יעדען טאג פרישע און דינע, מצה-מעהל ווי אויך סוכארקעס לויט קארלסבאדער סיסטעם, ווי אויך

פריהשטיקען, יארסקע מיטאגען און אווענדברויטען

עמפפעהלט די בעקאנטע צוקערניע

N. Weinberg

פיעטריקאווער 38

טעל. 143-82

פערהעלנערטע פרייזען

Dr.

Wajnberg

ספעציאליסט פון לונגען-הארץ-און מאגען-קראנקהייטען

ציגעל-גאס 11, טעל. 126-02

נעמט אן פון 9–10 פריה, 3–4 און 8–9 אוו.

Ostrzeżenie.

Ostrzega się ogół nauczycielstwa przed obejmowaniem posad w prywatnych szkołach powszechnych na terenie Łodzi bez uprzedniego porozumienia się z

BIUREM POŚREDNICTWA PRACY

przy Zawodowym Związku Nauczycieli Szkół Pryw. Pow. „Ogniwo" w Łodzi, Południ. 8.

3420 ZARZĄD.

אגריטע פרנסה

איך זוך א שותף מיט 6 טויזענט זל.

צו אן איינגעפיהרט געשעפט מיט דער בעסטער קונדשאפט.

אפערטען אין אדמיניסטר. אונטער „איינגעפיהרט געשעפט". 3432

Dr. med.

Haltrecht

ספעציאל-ארצט פאר הויט-און געשלעכטס-קראנקהייטען

פיעטריקאווער 10, טעל. 245-21

צוריקגעקעהרט

נעמט אן פון 8—11 פריה, פון 1—2 מיטאג און פון 5—9 אוונט. זונטאג פון 10—1 בייטאג

אלע ארט אנאליזען.

פאר ארבייטסלאזע רעדוצירטע פרייזן

אויגען - קליניק

מיט שטענדיגע בעטען פון

Dr. B. Donchin

פיעטריקאווער 90, טעלעפ. 221-72

נעהמט אן שטענדיגע אויגען - קראנקע (צוועק אפעראציע א. ז. וו.), ווי אויך אמבולאטאריש פון 9 ביז 1 און פון 4 ביז 7.30 אווענד.

פאדערעווסקיס קאנצערט אין פאריז
לטובת די יודישע פליטים פון דייטשלאנד

פאריז, 29 (ספ. טעל.)

ביי א פול געפאקטען זאל פון טעאטער „שאנז עליזע" איז פארגעקומען דער קאנצערט פון פאדערעווסקי'ן לטובת דעם פראנצויזישען קאמיטעט צו העלפען דייטשען און יודען, וועלכע זיינען פארטריבען געווארען פון דייטשלאנד.

פאר'ן קאנצערט האט געהאלטען א רעפעראט דער גלח סען סאק, שילדערענדיג די לאגע פון די דייטשע און יודישע עמיגראנטען אין דייטשלאנד

פאדערעווסקי האט אויסגעפיהרט א ריזיגען פראגראם, ארויסרופענדיג ענטוזיאזם ביי די צושויער.

בעת'ן קאנצערט איז צוגעגאנגען צו פאדערעווסקי'ן אנ'אומבעקאנט 10-יעהריג מיידעלע און קניהענדיג געקושט דעם מייסטער זיינע הענד.

Dr. med. J. BETTE

ספעציאליסט פון אינערליכע און קינדער-קראנקה.

Piotrkowska 6, tel. 144-95

נעמט אן פון 8–11 פריה און פון 4–6 נאכמ.

ראסן-פאליטיק פון דער היטלער-רעגירונג

בערלין, 29. (ספ. טעל.) אויף דער היינטיגער ערשטער זיצונג פון דער ניי-געשאפענער עקספערטען-קאמיסיע פאר דער „ראסען-פראגע" האט דער אינערן-מיניסטער ד"ר פריק געהאלטען א פראגראם רעדע וועגען דער ראסען און בעפעלקערונגס-פאליטיק פון דער היטלער-רעגירונג.

די רעגירונג האט בדעה גאר בקרוב גרינדליך איבערצובויען די גאנצע געזעצגעבונג אויפ'ן געביט פון סאציאלאגיע.

אין דער ערשטער רייה ווערט גענומען אין אכט די פאסטולאטען צו דערהאלטען די ראסען ריינקייט דורך נישט דערלאזען געמישטע התונות. גרויס געוויכט זאל געלעגט ווערען אויף דער ערציהונג פון א נייע קאדרע דאקטוירים, וועלכע זאלען זיין בעהערשט פון דיזער פעראנטווארטליכקייט פאר די צוקונפט פון פאלק.

דער מיניסטער האט אויך אנגעזאגט ווייטערגעהענדע רעפארמען פון די הויך-שולען. קודם כל דורך בעדייטענד פארקירצען די צייט פון פאך-שטודיע, כדי צו געבען די מעגליכקייט דער יוגענד בעצייטענס חתונה צו האבען און דאס יועט זיך גיבסטיג אפרופען אויף דער צאהל געבורטען.

קאמוניסטישע דעמאנסטראציע
געגען די דייטשע דעלעגאטען אין לאנדאן

לאנדאן, 29 (ספ. טעל.)

פארן האטעל „דארקעסטער", וואו ס'געפינט זיך די דייטשע דעלעגאציע צו דער וועלט-ווירטשאפטס-קאנפערענץ, איז נעכטען פארגעקומען א גרויסע קאמוניסטישע דעמאנסטראציע. די קאמוניסטען האבען געהאלטען טראנספארענטען אין די הענד און געשריגען: „ראזט ארויס אונזערע חברים פון דער תפיסה!".

די רייטער-פאליציי האט די דעמאנסטראציע צוטריבען.

ד'אנונציא פליהט אין סטראטאספערע צוזאמען מיט פראפ. פיקאר

רוים, 29 (ספ.)

די רוימישע צייטונגען זענען מודיע וועגען א סענסאציאנעלער ווענדונג פון איטאליענישען דיכטער גאבריעלא ד'אנונציא צו פראפעסאר פיקאר, גאבריעלא ד'אנונציא האט געשריבען א בריף צום פראפ. פיקאר און איהם געבעטען ער זאל איהם מיטנעהמען אין דער סטראטאספערע. ד'אנונציא האט בדעה זיך ארויבצולאזען פון דער סטראטאספערע מיט דער הילף פון א פאל-שירם.

אינ'ם בריף שרייבט ד'אנונציא, אז ער גיט זיך אפ א דין-וחשבון פון דער גרויסער געפאהר, וואס דראהט איהם בעת אזא מין אראפלאזען זיך פון דער סטראטאספערע, אבער — דאס שרעקט איהם נישט אפ. דער געדאנק וועגען א נאטירליכען טויט אויפ'ן אייגענעם בעט, — שרייבט ער, — שרעקט איהם א סך מעהר.

שפארען געלד
דורך קויפען רעעלע סחורה
צו די ביליגסטע פרייזען
לאזט זיך נור ביי דער פירמע
„באראוויך"
לאדז, נאוואמיעסקא 30 טעל. 210-58
וועלכע איז די איינציגע
ביליגע און רעעלע קוועלע
פון גוטע קידוש-ווייך
ביז די געשמאקסטע מאלעסטינער,
אונגארווייכען, ווי אויך אלע סארטען
ליקער, בראנפען'ס און מעהר.

ŚWIATOWEJ SŁAWY
Siarkowo=Jodowo=Borowinowe Kąpiele
KEMERI (Łotwa)
1838 — 1933

קור-בעטריב פון דער צווייטער העלפט מאי ביז אינמיטען אקטאבער. אונאיבערטראפענע ערפאלגען ביי רעומאטיזם, גיכט, נויראלגיעס, בעזונדערס אישיאס, ביי פרויען-קראנקהייטען, הערץ, געלענק און הויט-קראנקהייטען; הערפארראגענדע ערפאלגען ביי מאגען — דארם, לעבער — גאלשטיינער — נירען — נערווען-קראנקהייטען ווי אויך ביי בראנכיט, אסטמא, ארטעריען-פערקאלכונג, הויכען בלוט-דרוק, פעטיקייט און קינדערלאזיקייט.

קור-מיטלען: שוועבעל — מאר-בעדער און פאקונגען, דארם-בעדער, קויהלען-זויערע, זויער-שטאף און אנדערע ניי-צייטליכע קור-מיטלען; אינהאלאציעס, טרינק-קורען.

גרויסארטיגער פארק און הערליכע פלאזשע; 2 מאל טעגליך סימפאנישע קאנצערטען; ביבליאטעק און לעזע-האלע; ביכער און צייטונגען אין פערשידענע שפראכען; אלער ארט ספארט; גוט איינגעריכטעטע פענסיאנאטען און ווילעס; ביליגע סעפאראטע צימערן. קראנקע מיט זעהר בעשיידענע מיטלען קענען זיך א קור אין „Kemeri" ערמעגליכען.

פולע קור / פערפלעגונג, וואוינונג, קור-טאקסע, קורמיטלען און ערצטליכע בעהאנדלונג פאר 2 וואכען פון -.160 זל. אן. דאסזעלבע פאר 4 וואכען פון 300 זל. אן.

אויב איהר זוכט א היילונג און איהר האט שוין פערלוירען אלע האפנונגען און פראבירט אלעס, פערגעסט אבער נישט, אז „Kemeri" קען אייך א סך לינדערן די שמערצען און פאסט שטענדיג א פולשטענדיגע היילונג ברינגען, וואס דאס איז שוין אין אונזעהליגע פאלען געשעהען.

גענויערע אינפארמאציעס אומזיסט: Lettland, „Kemeri" Kurverwaltung

LECZNICA PRYWATNA
Położniczo - Ginekologiczna
Dra med. S. Druebina
6-Sierpnia 15/17, tel. 153-10 I i II kl
godziny przyjęć w lecznicy od 10—12 codziennie. PORADA 5 ZŁ.
Pryw. mieszk. Piotrkowska 124, tel. 213-02
godziny przyjęć od 4—6. 2492

Dr. E. Gutman
קינדער-קראנקהייטען
נעהמט אן טעגליך פון 8–9 פריה
און פון 2.30–3.30 נאכמ.
גדאנסקא 26 טעל. 17300.

„KOWALSKINA"
USUWA NAJUPORCZYWSZE BÓLE GŁOWY
FABRYKA CHEM.-FARMACEUTYCZNA „AP. KOWALSKI" WARSZAWA

בריליאנטען, גאלד,
זילבער, פערשיד. ביזשוטעריע, לאמבארד-קוויטעס קויפט און צאהלט די העכסטע פרייזען
Magazyn ujbilerski M. H. LISSAK, Piotrkowska 5

פאר
גאלד, ביזשוטעריע
און לאמבארד-קוויטעס
צאהלט די העכסטע פרייזען
אליזאר פיאלקא
פיעטריקאווער 7.

FLUX
TĘPI MUCHY, PLUSKWY, MOLE I INNE PASOŻYTY JAKOTEŻ I ICH ZARODKI.
„FLUX" JAKOŚCIĄ DORÓWNYWA POD GWARANCJĄ WSZELKIM TEGO RODZAJU FABRYKATOM ZAGRANICZNYM.

AJA FABRYKA PRZET. CHEM. PRZEMYŚL.
ZNAK I NAZWA PRAW. ZASTRZ.

100 gram	1.20
1/4 litr.	2.40
1/2 litr.	3.80
1 litr	6.50

Dr. med. H. KRAUSKOPF
עקישעריע און פרויען-קראנקהייטען
צוריקגעקעהרט
זגערזשער 15, טעל. 113-47
נעמט אן פון 4 ביז 7 אווענד.

DR. MED. Z. LEWINSON
כירורג
ארדינאטאר פון שפיטאל אויף דרעוונאווסקא
נעהמט איצט אן אויף
פיעטריקאווער 86, פראנט 2. שטאק
פון 3—5 נאכמ. 1780

שייטלען
מיט פאריזער שריפטן
און פערטיגע שייטלען
ווערען ערשטקל. און רעעל אויסגעפיהרט
אויך אנדולאציע
און מאניקור
ביי קערש,
סקווערא 15

קאמוניקאטען.
מיר מאכען בעקאנט די געעהרטע אבנעהמער, אז מיר זענען ווייטער די דירעקטע אבנעהמער פון דער ווארשאווער געזעלשאפט פון קויהלען-גרובען און הוטע-אנשטאלטען אקצ.-געז. און בעזיצען שטענדיג אויף לאגער קויהלען פון די גרובענס
„KAZIMIERZ" i „JULJUSZ"
גלייכצייטיג מאכען מיר בעקאנט, אז מיר האבען דערהאלטען דעם קויהלען-פערקויף אויף דער לאדזער וואיעוואדזטווע פון דער קויהלען-גרובען-געז. „FLORA" אקצ.-געז.
ABRAMOWICZ i WODZISŁAWSKI, Kilińskiego 66, tel. 147-60. 8410

LEKARZ-DENTYSTA
I. Bleichfeld
האט זיך איבערגעצויגען
אויף שענקעוויטשא 18
פראנט, 1-טער שטאק.
נעהמט אן פון 10–1 און פון 2–7 אוו.

לעטשניצע כראברענא 4
רוג זגערזשער 87
נעהמט אן קראנקע פון אלע ספעציאליטעטען
וויזיט 3 זל.
ווענעראלאנישער קאבינעט. 3377

דורך 24 שעה
גיט ארויס די גארדעראבע און וועש קאמפלעט אויסגעפערטיגט
Pośpieszna Parowo-Elektryczna CHEMICZNA PRALNIA i FARBIARNIA
„Błyskawica"
Sp. z ogr. odp.
צענטראלע — 9 אגראדאווא 9
טעל. 236-81
פיליעס: 44 פיעטריקאווער 44
הילינסקיענא 246.
נידריגסטע פרייזען!
בעמ.: שניידער-רעפעראטורען אויסן ארט

זיכערע הילף און א רפואה!
אהן אפעראציע, אהן בלוט, אהן א מעסער און אהן בלוט-פערגיפטונג פאר קראנקע אויף ברוכען, פאר מענער, פרויען און קינדער, פערשידענע קאליקעס אין גוף, פאר הויקערס און פיס.

פערלאזט נישט די קראנקהייט, ווייל דער ווינקעל-ברוך ווערט גרויס ווי א מענשען-קאפ, און עס פאלט אראפ אין דעם פיס איז דער קראנקער אין א גרויסער סכנה, דורך פערדרייען די קישקעס ווערט ער בראנדיג און שטערבליך. ספעציעלע גוטע הייל-באנדאזשען בעזאנדערן זיכער דעם שטערקסטען ברוך, אויך פאר הויקערס, לייטונגען ספעציעלע הייל-גארסעטען און אפאראטען פאר פערקרומטע פיס און פלאטפיס, ווי אויך קינסטליכע גוטע פיס.
עמפפאנגט טעגליך פון 9 פריה ביז 7 אווענט.

איינציגע ארטאפעדישע הייל-אנשטאלט
Specialist Dyr. J. RAPAPORT, Ortoped
פון לעמבערג
Łódź, Wólczańska 10, tel. 221-77, front, parter.

בעמערקונג: דאס פערזענליכע ערשיינען פון די קראנקע איז אומבעדינגט נויטיג. דיפלאמען האבען אויסגעשטעלט פאלגענדע אוניווערזיטעטס-פראפעסארען: פראפ. ד"ר בראנטש, פראפ. ד"ר י. מארישלער, פראפ. דר בר. קיעלאנאווסקי און אויך אנדערע.

מיר נעהמען אויך אן פערזיכערטע פון דער קראנקען-קאסע.

דאנקזאגונג.
איך דריק אויס מיין בעסטען דאנק דעם ה' דיר. י. ראפאפארט, וואוינהאפט אין לאדז, וואלטשאנסקא 10, פאר בעפרייען מיך פון א געפאהר, וואס האט מיך געדראהט פון א ברוך-קראנקהייט, אויף וועלכער כ'האב געליטען א סך יאהרען.
Arwil Dresler, Łódź, ul. Wschodnia 4, II p.

מהומה אויף אלע וועלט=בערזעס

מאקדאנאלד האט געשיקט א דעפעשע צו רוזוועלט'ן

לאנדאן, 29, (ספ. טעל.) די מהומה אויף דער וועלט צוליב דעם נייעם קראך פון דאלאר איז אומגעווענליך גרויס, בעכטען האט זיך אויף אלע וועלט־בערזעס (לאנדאן, פאריז, אמסטערדאם און אנדערע) געטון חושך. עס איז אומעטום ביי יעדען דערוועקט געוואר'ען די פראגע: צי וועלען אלע אנדערע געלדער פון אנדערע לענדער (פראנק, קראן, שילינג, מארק און אנדערע) נישט מוזען באכגעהען דעם דאלאר און אויך פאלען? צוליב די דאזיגער מהומה איז געשטיגען דער פרייז פון גאלד. אין אמסטערדאם האט מען געקויפט גאלד צו העכערע פרייזען.

ניו־יארק, 29. (ספ. טעל.) צוליב דעם קראך פון דאלאר זענען געוואלטיג געשטיגען אלע אקציעס אויף דער ניו־יארקער בערזע. עס זענען אויך געשטיגען די פרייזען פון אלע סחורות, בעזונדערס פון תבואה און ביימוואל.

לאנדאן, 29. (ספ. טעל.) דאס נייע פאלען פון דאלאר בעכטען אווענד איז לויט'ן פאראויסזעהען פון דער ענגלישער פרעסע איז אנזאג פון א באהעלטער סטאביליזאציע. דער דאלאר איז געפאלען אין לאנדאן מיט 10 פונקטען און איז באטירט געווא ביים שליסען מיט 439 א האלב, גלייכצייטיג זענען אויך שטארק געפאלען די פרייזען פון ווייץ. כמעט א גאנצען טאג האבען געפירט די פיבערהאפטע בעראטונגען וועגען דאלאר־סטאביליזאציע. מאקדאנאלד האט קאנפערירט מיט באנעט'ן און דערנאך מיט די פארשטעהער פון די 5 מלוכות, וואס רעפרעזענטירען דעם גאלד־פאריטעט.

נאכמיטאג האט מאלעי אפגעהאלטען א לאנגע בעראטונג מיט מאקדאנאלד'ן און נאך דעם געהערען האבען זיך פערשפרייט קלאנגען, אז מאקדאנאלד האט ארויסגעשיקט א טעלעגראמע צו רוזוועלט'ן בעטענדיג איהם מיטצווירקען אין דער אקציע צו רעגולירען דעם וואלוטע־כאאס.

לאנדאן, 29. ספ. טעל.) די בעכטיגע קאנפערענצען און בעראטונגען זענען געשטאנען אונטער'ן צייכען פון דער דאלאר־ירידה.

ביז 4 א זייגער איז דער דאלאר באצייכנט געווארען 4.40, שפעטער איז אנגעקומען די ידיעה, אז מאקדאנאלד האט דעפעשירט צו רוזוועלט'ן וועגען בעהערשען דעם וואלוטע־כאאס, האט מען גענומען קויפען דאלארען, האלב 7 פארנאכט איז דער דאלאר קורס געווען 4,30.

ווארשעווער געלד=מארק

ווארשא, 29 (טעלעפאניש)

לויט די לעצטע ידיעות וואס זענען אנגעקומען פון ניו־יארק, האלט קאבעל־ניו־יארק 6.88, דאלארען עפעקטיווע 6.92, גאלד־דאלאר 9.92, גאלד־רובל 4.86.

אין צוזאמענהאנג מיט דער ירידה פון דאלאר זענען אויך שוואכער געווארען פאפירען און איבערהויפט די סטאביליזאציע־הלוואה, פאר וועלכע מען צאהלט נישט מעהר ווי 48.65. דאלארובקע 47.50, אויף נאך דער צירונג איז זאגער פערקויפט געווארען לויט 46.50. דייטשער מארק 2.09, ענגלישער פונט 30.40, עסטרייכישער שילינג 99, טשערוואניעץ שטייגט ביז 0.95. דער האלענדישער גולדען איז צוריקגעקעהרט צום בעשטאנד פון איינינגע טעג צוריק 357.75.

לאדז האט געזאמעלט 265 טויזענד זל.
לטובת דער ים=פערטיידיגונג

לאדזער דעלעגאציע ביים מלוכה-פרעזידענט

ווארשא, 29 (טעלעפאניש)

דער „יום־טוב" פון ים איז אין ווארשא אויסגעפאלען זעהר אימפאזאנט.

דער מלוכה־פרעזידענט האט אויפגענומען די לאדזער דעלעגאציע מיטן אדוו. פיכנא בראש.

אין נאמען פון דער לאדזער דעלעגאציע האט דעפ. פיכנע איבערגעגעבען דעם מלוכה־פרעזידענט א טשעק אויף 265 טויזענד זל. וואס זענען געזאמעלט געווארען ביי די לאדזער איינוואוינער לטובת דער ים פערטיידיגונג.

דער מלוכה־פרעזידענט האט געדאנקט דער דעלעגאציע און האט די דערמאנטע סומע, איבערגעגעבען דעם פאנד פון ים־פערטיידיגונג.

תפלות אין ווארשאווער שוהלען צוליב'ן „יום-טוב פון ים"

ווארשא, 29 (טעלעפאניש) אין צוזאמענהאנג מיט'ן יום־טוב פון פוילישען ים זענען נעכטען אין דערפריה אבגעריכט געווארען אין די שוהלען ספעציעלע תפלות.

אין דער סינאגאגע האט זיך די תפלה אנגעהויבען ארום 10 פארמיטאג. עס זענען געקומען שול־ארגאניזאציעס, יודישע אינוואלידען־פעראיינען, געוועזענע פראנט־קעמפער. פראפעסאר שאר האט געהאלטען א גרויסע רעדע.

אין נאזשיק'ס שוהל איז געווען פול געפאקט. ס'האבען גערעדט עטליכע ווארשאווער רבנים. אין דער פראגער גרויסער שוהל איז געקומען א גרויסער עולם. דארט האט גערעדט אויף יודיש און פויליש הרב פויזנער.

יאפאן בעט זיך איבער מיט כינע געגען אייראפא

טאקיא, 29. (ספ. טעל.) ווי עס מעלדען די יאפאנישע צייטונגען, האט יאפאן בעשלאסען אנצוהויבען א פאליטיק, וואס זאל זיין מעהר אריענטירט אויף אזיען, ווי אויף אייראפע. יאפאן בעמיהט זיך איצט צו בילדען א בלאק פון אזיאטישע מלוכות: יאפאן, מאנדזשוקוא און כינא. דאס וועט זיין א געפער פראנט געגען דער איבערמאכט פון די ווייסע. די אזיען־אבטיילונג פון יאפאנישען אויסערן־מיניסטעריום האט שוין די טעג צו דעם צוועק אנגעהויבען אונטערהאנדלונגען מיט דער כינעזישער רעגירונג. דאס איז „די געלע געפאהר" אז די דאזיגע לענדער מיט א צאהל מענשען פון 500 מיליאן, וועלען איינגעהמען און בעהערשען אייראפע און אמעריקע.

זעלבסטמארד פון א יוד. פרוי

ווארשא, 29 (טעלעפאניש)

היינט, האלב 7 פריה, איז אין הויז זאמענהאף 56 בעגאנגען זעלבסטמארד דורך אראפשפרינגען פון 5־טען שטאק און דערהרגעט געווארן אויפ'ן ארט די 22־יעהריגע גאסען הענדלערין רחל נוסבוים, ניזקא 52.

דערטרונקען געווארען אן עסטרייכישע שיף מיט 70 מענשען

מעלבארן, 29. (ספ. טעל.) דא געהען ארום קלאנגען, אז די עסטרייכישע האנדעלס־שיף „קריסטינא פראסער" איז דערטרונקען געווארען צוזאמען מיט 70 פערזאן פון דער שיפס־מאנשאפט. מיט עטליכע טעג צוריק האט די זעלבע שיף בעת א שטורעמווינד גערופען נאך הילף דורכ'ן ראדיא. די ארויסגעשיקטע רעטונגס־שיפען האבען יענע שיף אינגאנצען נישט בעמערקט.

ארעסטירט דעם געוו. דייטשען קאנצלער באוער

בערלין, 29 (ספ. טעל.)

די פאליציי האט היינט ארעסטירט דעם געוו. מלוכה־קאנצלער, דעם סאציאל־דעמאקראט באוער און א רייהע אנדערע פערזענליכקייטען. זיי ווערען בעשולדיגט אין שווינדלערישע מאניפולאציעס.

אפגעלעגט ענטוואפנונגס=קאנפערענץ ביז אקטאבער

גענף, 29 (ספ. טעל.)

אויפן פארשלאג פון פארזיצער פון דער ענטוואפנונגס־קאנפערענץ, וועלכער איז אונטערשטיצט געווארען דורך אמעריקא, איטאליען און פראנקרייך, האט די אלגעמיינע קאמיסיע אבגעלעגט די ענטוואפנונגס־קאנפערענץ ביזן 16 אקטאבער.

דער היטלעריסטישער חשק

בערלין, 29. (ספ. טעל.) אין גאנץ דייטשלאנד זענען פארגעקומען פרויער־פערזאמלונגען אלס פראטעסט געגען דעם וואס מען האט ביי דייטשלאנד „צוגענומען דייטשע לענדער". אין די רעזאלוציעס איז געפאדערט געווארען פון דער היטלער־רעגירונג אז די זאל שוין „אבנעהמען" דאנציג, פאמערן, אבער־שלעזיען, פוילישער קאנט, ווי אויך עלזאס־לאטארינגען (פון פראנקרייך). די היטלעריסטישע דעפוטאטען וואס זענען געווען אויף די פערזאמלונגען האבען ערקלערט, אז דייטשלאנד וועט דאס אלץ צוריקנעהמען.

עסטרייך מוז בלייבען זעלבסטשטענדיג

ערקלערט דער דיקטאטאר פון עסטרייך, מאיאר פיי

לאנדאן, 29 (ספ.)

דער קארעספאנדענט פון „דיילי עקספרעס" האט געהאט א געשפרעך מיט'ן מאיאר פיי, וועלכער איז איצט ערקלערט געווארען פאר דיקטאטאר פון עסטרייך.

— איך קאן פויש נישט פערטראגען די היטלעריסטען — האט דער מאיאר ערקלערט פאר'ן זשורנאליסט — איך האלט זיי פאר איינפאכע מלוכה־פעררעטער. כל זמן איך וועל לעבען, וועט אין עסטרייך נישט זיין קיין היטלעריזם, איך וועל די נאצים דערטרינקען אין זייער אייגען בלוט. איך וועל אויס'הרג'ענען די היטלעריסטען ביז איינעם, מיר האבען פריינד אין אויסלאנד, וועלכע וועלען אונז העלפען אין פאל פון א נויט. דער שטערן פון היטלעריזם לעשט זיך אויס. אין משך פון די לעצטע פאר וואכען האבען די היטלעריסטען פערלוירען מעהר, ווי א דריטעל פון זייערע אנהענגער אין עסטרייך. עסטרייך מוז און וועט בלייבען זעלבסטשטענדיג! — האט דער מאיאר פערענדיגט זיין געשפרעך.

א נאכט פון אטענטאטען אין עסטרייך

ווין, 29. (ספ. טעל.) עהערעכטען ביינאכט איז עסטרייך ווידער געשטאנען אונטער'ן צייכען פון פערברעכערישע אטענטאטען.

ארום 1 א זייגער ביינאכט האבען אומבעקאנטע פערברעכער זיך בעמיהט אויפצורייסען אין דער לופט די עלעקטרישע באהן־ליניע ווין—באדען. דער אטענטאט איז אבער נישט געלונגען. די צייט אויפרייס איז פארגעקומען אין דער נאהענט פון געגענט אויף פאפערשטעטען. דער אויפרייס איז אבער געווען אומבעדייטענד.

עס איז נאר אויפגעריסען געווארען 16 מעטער פון די שינעס.

ווייטער זענען אין דער זעלבער נאכט אויסגעפיהרט געווארען אטענטאטען אויף דער לאקאל־באהן גראץ—בטיירסדארף און אויף די טעלעפאן־ליניעס גראץ־גלייכענבערג, און גראץ־הארצבערג, און גראץ־פירשטענפעלד.

א חוץ דעם איז פולשטענדיג איבערגעריסען געווארען די טעלעפאן־פערבינדונג צווישען גראץ און בודאפעשט.

די מאכט איז שוין אויף די שפורען פון די פערברעכער.

ווידער א מלחמה=געפאהר אויפ'ן ווייטען מזרח

יאפאן וויל פערכאפען קאמטשאטקא.—יאפאנישע קריגס-שיפען ביי די סאוויעטישע ברעגעס

לאנדאן, 29. (ספ. טעל.) צווישען רוסלאנד און יאפאן הערשען איצט אנגעשטרענגטע בעציהונגען. דער קאנפליקט איז ארויסגערופען געווארען דערדעם, וואס די באלשעוויקעס האבען דערשאסען אויף קאמטשאטקא 3 יאפאנישע בירגער.

דאס יאפאנישע אויסערן־מיניסטעריום האט אויפגעפאדערט דורכצופיהרען א שטרענגע אויספארשונג דורך א ספעציעלע געמישטע קאמיסיע פון יאפאנער און רוסען.

די סאוויעטישע רעגירונג האט אבער דעם פארשלאג אבגעווארפען.

אין צוזאמענהאנג דערמיט איז צו די ברעגעס פון קאמטשאטקא נעכטען אנגעקומען א יאפאנישע פאנצער שיף. די סאוויעטישע מאכט האט אבער נישט ערלויבט דעם קרייצער זיך צו דערנעהנטערען צו די ברעגעס.

לאנדאן, 29. (ספ. טעל.) וועגען די סבות פון נייעם קאנפליקט צווישען רוסלאנד און יאפאן שיילט מען מיט פון טאקיא פאלגענדע פרטים:

די יאפאנישע פישער־בעפעלקערונג, וואס בעוואוינט די קליינע יאפאנישע צפון־אינזלען, מוז זעהר אפט ביים פיש־פאנג פערלאזען די יאפאנישע וואסערען און ארויף אויף די סאוויעטישע אזוי, אז גאנץ אפט לאזען זיך אויך די יאפאנישע פישער ביז צו דער האלב־אינזעל קאמטשאטקא, ערשט פאריגען הערבסט איז געקומען צו אן אבמאך צווישען יאפאן און סאוויעט־רוסלאנד וועגען אופן פון פיש־פאנג. פאר יאפאן איז דאס א לעבענס־וויכטיגע אנגעלעגענהייט און זי מוז פערטיידיגען איהרע יאפאנישע בירגער ווי אמעריגיסטען און זאגאר שיצען זיי מיט קריגס־שיפען. לעצטענס האבען די סאוויעטען ווידער דערטרונקען עטליכע יאפאנישע באקעס, וועלכע זענען ארויף אויף די סאוויעטישע וואסערען, דעריבער איז יאפאן געצוואונגען געווען ארויסצושיקען 4 קרייצער־שיפען, וואס פאטרולירען ביי די ברעגעס פון קאמטשאטקא און שיצען די יאפאנישע פישער־שיפען.

אין צוזאמענהאנג דערמיט האט שוין סאוויעט־רוסלאנד ארויסגעשיקט א שארפע פראטעסט־נאטע, אין וועלכער זי בעשולדיגט יאפאן, אז זי האט איבערגעטרעטען די סאוויעטישע טעריטאריע.

דא הערשט א מיינונג, אז יאפאן קלויבט זיך צו פערכאפען קאמטשאטקא, וואס קען דערפיהרען צו ערנסטע געשעהענישען אויפ'ן ווייטען מזרח.

Dr. med
JÓZEF IZYKSON
Południowa 9 — Tel. 210-75
ספעציאליסט פאר אוירען, נאז- און האלז-קראנקה. שפראך- און שטים-שטערונגען.
נעהמט אן פון 5 ביז 7 אוונד
און אין דער לעטשניצע בזשעזשינער 11 פון 11—2

לעטשניצע
זגערזשער 17
נעהמט אן קראנקע אין אלע ספעציאליטעטן
פון 9 פריה ביז 7 א זייגער אוונט.
וויזיט 3 זל.

Dr. med. Z. DATYNER
אוראלאג
ספעצ. פון נירען-, בלאז- און אורין-קראנקה.
ZACHODNIA 59a, tel. 148-95.
נעהמט אן פון 8—9 פריה און 3—6 אוו.

פערקויפער אויף ראטעס
א געזיבערטע עקזיסטענץ ביז 1000 זל. מאנאטליך. אינפארמאציעס ערטיילט:
Tow. Bankowe w Grodnie, Hoovera 9.

Dr. L.
Czarnożył
ארדינירט אין זומער=סעזאן
— אין —
CIECHOCINEK
willa Kościuszko.

כירורגישער קאבינעט
Dr. Szreiber
איז געווארען איבערגעטראגען אויף
Narutowicza № 9
tel. 122-95.
אפעראציעס, אפאטרונקעס, הײלט ושילעקעס אז"וו הײלאנשטאלט-פרייזען.

אמביליגסטע און רעעלסטע קויפט מען
מעטאל=בעטען, מאטראצן אלערארט
קינדער=וועגעלעך

אין א גרויסען אויסוואהל ווישימאטשקעס, אייזן-קאסטענס, פעלד-בעטען-פאטענט Perfekt
א. ד. גל. ביי דער עלטסטער פירמע
J. B. WOŁKOWYSKI
פאבריקס-לאגער:
Łódź, Narutowicza 11, tel. 137-70.
עס ווערען אויסגעבארגט בעטען אויף זומער-וואוינונגען.

לאנדאנער ווירטשאפטליכע קאנפערענץ
איז שפיגעל פון דער סאוויעטישער פרעסע

די סאוויעטישע פרעסע האט ארויסגעוויזען ביז איצט זעהר א גרויסען אינטערעס צו דער לאנדאנער אינטערנאציאנאלער ווירטשאפטליכער קאנפערענץ. די בלעטער האבען געבראכט גאנצע זייטען מיט דעפעשען פון דער סאוויעטישער טעלעגראפען-אגענטור „טאסס". מיט ארטיקלען פון ספעציעלע קארעספאנדענטען א.א.וו. אין בעזונדערע ארטיקלען זענען ארומגערעדט געווארען אלע וויכטיגע פראבלעמען פון דער קאנפערענץ, צווישען די קארעספאנדענטען וואס זענען געקומען קיין לאנדאן, געפינט זיך אויך דער מיטרעדאקטאר פון „איזוועסטיע" ראַיעווסקי.

אין דער ערשטער פאזע פון דער קאנפערענץ זענען די שטימונגען פון דער סאוויעטישער פרעסע געווען אויסגעשפראכען אנטי-ענגליש. די „פראווד" האט געווארפען א בעשולדיגונג אז די ענגלישע קאנסערוואטיסטען וועלען זיך בעמיהען אויסצונוצען די קאנפערענץ, נישט בלויז כדי צו ארגאניזירען דעם עקאנאמישען באיקאט פון די סאוויעטען, נאר אפילו כדי צו שאפען אן אינטערווענציאניסטישען בלאק. דער אנטי-ענגלישער טאן האט זיך נאך מעהר פערשארפט נאך דער רעדע פון קאנאדישען פרעמיער בענעט, וועלכער איז ארויסגעטראטען מיט א שארפער קריטיק, פון ליטווינאווס דעקלאראציע.

די ערעפנונג פון דער קאנפערענץ האט געגעבען דער סאוויעטישער פרעסע א געלעגענהייט אנטקעגענצושטעלען דעם אלגעמיינעם קריזיס און דעפרעסיע פון די קאפיטאליסטישע לענדער די גרויסע ערפאלגען און דעם שעפערישען שוואונג פון דער סאציאליסטישער מלוכה. דער דאזיגער קאנטראסט איז ארויסגערוקט געווארען אין די ארטיקלען פון „איזוועסטיא" און „זא אינדוסטריאליזאציו" (מיר און זיי אין לאנדאן).

מיט גרויס פעסימיזם האט די סאוויעטישע פרעסע בעטראכט אלע פערספעקטיוון פון א פערשטענדיגונג צווישען די קאפיטאליסטישע לענדער. לויט דער מיינונג פון דער „פראוודא" לעבען מיר איצט אדורך א צייט פון קאמף פון אלע געגען אלע און דער לאזונג פון טאג איז „זאל זיך ראטעווען ווער עס קען נאר" (ראדעק אין אן ארטיקעל אין פראוודא) און צוליב דעם האבען די רעדעס פון די דעלעגאטען פון די בעזונדערע מלוכות געטראגען דעם כאראקטער פון קלאגען זיך און יאמערען וואס האבען זיך אין דעם זאל פון די [illegible] פערוואנדעלט אין א כתל מערבי אדער אין אן על נהרות בבל...

די הויפט-מאמענטען אין דער קאנפערענץ זענען געווען נישט די פראגען וואס פיגורירען אויף דער טאג-ארדנונג, נאר די, וועלכע זענען אויסגעמיטען געווארען און קודם-כל די פראגע וועגען די מלחמה-חובות, וועלכע איז דיסקוטירט געווארען הינטער די קוליסען, די אונטערהאנדלונגען קומען פאר אין אן אטמאספער פון קאמף צווישען ענגלאנד און אמעריקא, צווישען פונט און דאלאר.

וועגען דער שטעלונג פון די בעזונדערע מלוכות אין די פערשידענע פראגען פון דער קאנפערענץ האט געשריבען קארל ראדעק אין אן ארטיקעל אין „פראוודא" אונטערן נאמען: 1500 דעלעגאטען זוכען אן אויסגאנג פון קריזיס, בעמערקענדיג באלד אין אנהויב. אז דער איינציגער צד, וועלכער וועט אויף דער קאנפערענץ נישט אויסגעהערט ווערען, וועט זיין דער פראלעטאריאט און די הונדערטער מיליאנען פועלים פון דער גאנצער וועלט.

אויפ'ן דאזיגען פאן פון האפנונגסלאזיגקייט און פון מורא אנצורירען די קוואלען פון ביידע זענען די איינציגע לעבעדיגע מאמענטען געווען די ארויסטריטען פון דער סאוויעטישער דעלעגאציע, ליטווינאווס רעדע וועלכע האט גערעדט וועגען דער לעבעדיגקייט פון סאציאליסטישען רעזשים, וועגען איבער-געוויכט פון דאזיגען רעזשים איבער דעם קאפיטאליסטישען סיסטעם, וועגען דעם, אז אין סאוויעטען-פערבאנד לאזען זיך נישט בעמערקען קיין שום סמנים פון קאפיטאליסטישען קריזיס, האט געהאט דעם ציל צו פראינטערעסירען די וועלט מיט די פערספעקטיוון פון רוהיגע סאוויעטישע בעשטעלונגען, אויב די סאוויעטען וועלען בעקומען די גינסטיגע קרעדיטען, פון דער אנדערער זייט האט ליטווינאוו אנגעוויזען אויף דער אונבעדינגטער נויטווענדיגקייט צו ברענגען צו א ווירטשאפטליכען וואפען-שטילשטאנד, דאס הייסט, אפצושאפען אלע קינסטליכע באריערען אין די ווירטשאפטליכע בעציהונגען פון די פעלקער. די סאוויעטישע פרעסע האט בעצייכענט ליטווינאווס ארויסטריט אלס קאלאסאלען אינטערנאציאנאלען ערפאלג.

קלאנגען, אז לוטהער און נויראט זענען אין דימיסיע

בערלין, 29. (ספ. טעל.) אין צוזאמענהאנג מיט דער רייזע פון דייטשען אמבאסאדאר אין וואשינגטאן קיין בערלין ד"ר לוטהער, קורסירען אין די בערלינער פאליטישע קרייזען קלאנגען, אז ד"ר לוטהער וועט מעהר נישט צוריקקעהרען אויף זיין אמט אין וואשינגטאן.

ווייטער קורסירען אויך קלאנגען וועגען א באהענטע דימיסיע פון אויסערן-מיניסטער פאן נויראט, וועלכער סאלידאריזירט זיך מיט ד"ר לוטהער.

אין אווענד האט מען אפיציעל אפגעלייקענט די דאזיגע קלאנגען.

DOKTOR
H. WOŁKOWYSKI
צעגעלביאנא 4, טעל. 216-90
ספעציאל-ארצט פאר הויט- און וועגערישע קראנקהייטען, מענער-שוואכע. אלע ארט אנאליזען, עלעקטראטעראפיע, בעהאנדלונג מיט קווארץ-שטראהלען.
נעמט אן פון 8—2 און פון 5—9 אווענד
בעזונדערווארטע-צימער פאר פרויען.

בעציהונג צווישען יודען און דער קריסטליכער וועלט-ארדנונג

פון יודיש-דייטשען שריפטשטעלער יאקאב וואסערמאן.

קיינער — זאג איך — קען נישט אפלייקענען, אז דאס געפיהל פון גערעכטיגקייט — נישט בלויז ווי אן אבסטראקטע אידעע, ווי א געזעץ פון הימעל, נאר ווי א מאראלישער כוח פון אומגעוועהנליך-שטארקען דראנג — שטעלט מיט זיך פאר דער סאמע יסוד פון יודישקייט. קענען זעכציג דורות אפווישען אט דעם צייכען, וואס איז טיף איינגעקריצט אין הארצען און אין דער נשמה פון א פאלק? איך גלויב, אז נישט. און איז עס נישט לאגיש אנצונעהמען, אז דאס דאזיגע טיף-איינגעבוירענע יושר-געפיהל ביי יודען, זייער דראנג צו גערעכטיגקייט, איז ארויסגעוואקסען פון זייערע לאנגע-לאנגע דורות פון פיין און לידען, פון זייער לאנגען וועג, פול מיט בגישות, רדיפות און כלערליי אכזריות'ן קעגען זיי? און נאך מעהר ווי א פועל יוצא פון פערגאנגענע פייניגונגען איז דעם יודענס יושר געפיהל ביי איהם זיין גייסטיגע שוץ-זוכונג קעגען די לײדען און גזישות, וואס ער זעהט פאר זיך בסדר אין דער צוקונפט; קעגען די אלע שלעק און צרות, וואס נאך דער פיל-דערווארטער הערלייזער, משיח, וועט די יודען בעפרייען פון זיי, און דעם יודען בעלויבען דורך אויסגלייכען און פערברידערען אלע מענשען אויף דער וועלט.

איך שלאג פאר מיין קריסטליכען פריינד, ער זאל מיט מיר דורכגעהען די לעצטע צוויי צעהנדליג יאהרהונדערטער פון דער יודישער געשיכטע, אדער — זאל זיין נאר דעם איינעם פערגאנגענעם צעהנדליג יאהרהונדערטער; עס וועט גענוג זיין בלויז די לעצטע טויזענד יאהר. דאס איז א שטיק וועג פון צער און טרערען, וואס האט נישט קיין גלייכען צו זיך אין דער גאנצער מענשליכער געשיכטע, פון זינט אן דעם מענשענס מעשים און לײדען האבען אנגעהויבען פערצייכענט צו ווערען. דער איינצעלנער מענש פערגעסט אזוינס עס האלט זיך נישט לאנג אין זכרון, וואָרים, ווי אנדערש וואלט ער דען געקענט ווייטער לעבען? דער יחיד וויל נישט האבען קיין חלק אין די שלעכטע מעשים פון זיין איגענעם דור, און אוודאי נישט אין די מעשים פון זיינע אור-עלטערען. דאס וואס הונדערטער, אדער טויזענדער אדער הונדערטער-טויזענטער מענשען זענען געשאכטען און געמארדעט געווארען פון זייערע מיט-מענשען, פערלירט אפשר יע דען בעזונדערס פינף-הונדערט יאהר שפעטער, אדער אפילו בלויז צוואנציג יאהר שפעטער, טייל מענשען געפינט א בעקוועמען תירוץ דערויף אין דער מיינונג אז „אזוי איז שוין דער מענשליכער מין, און מען וועט איהם קיינמאל נישט אויסבעסערען!" אינ'ם זכרון אבער, פון גרופעס, פון שבטים אין פעלקער לאזט איבער יעדע בלוטיגע געשעהעניש א טיף צייכען. און אט די צייכענס זענען עס די זריעה קערנדלעך, וואס פון זיי וואקסט ארויס געשיכטע און מיטאלאגיע.

מעהר פון אנדערע פעלקער האלטען די יודען בסדר פאר די אויגען זייער פערגאנגענהייט. זייער גאנץ גייסטיג לעבען האט זיך תמיד קאנצענטרירט צווישען געזעץ און לעגענדע צווישען הלכה און אגדתא, הייסט, שטעלט אייך פאר דאס בילד, וואס דער יוד זעהט תמיד'אין אומעטום שוועבען פאר זיינע אויגען. נעהמען מיר, ווי געזאגט, דאס בילד, פון די פערגאנגענע טויזענדער יאהר יודישע געשיכטע, איז וואס זעהען מיר? מיר זעהען א קייט פון יאהרהונדערטער נאך יאהרהונדערטער, איינער בלוטיגער פון אנדערען: ברוטאלע אנפאלען, פאגראמען, שחיטות, תליות, מאסען-פערטיליגונגען, קערפערליכע און גייסטיגע פייניגונגען, ווילדע ארגיעס פון רויב און מארד און אונטערן מאנטעל פון רעליגיע, מיט דעם באמת'איינציגען צוועק אומצוברענגען און פערניכטען א קאנקורענט אין לעבען ווי אין האנדעל. בנאמנות, נאר א מענש אהן א ברעקעל שכל קאן זיך לעבען געמיטליך און נישט פיהלען און נישט בעגרייפען, אז אט די קריסטליכע איירעפא איז א מענשען-יאטקע וואו עס טריפט בסדר מיט יודיש בלוט. אויף פערגיסיגונג און בעלויכטונג האט דער יוד דארטען קיינמאל קיין שום אויסזיכט נישט געהאט. דאס ברעקעל רעכט, וואס איהם איז צוגעווארפען געווארען, ווי א מיזעראבעלע נדבה, אינ'ם פעריאד פון איירעפעס אויסמענשלעכען זיך, איז פון אזא קליינעם בעטייט, אז עס קאן קוים גענומען ווערען אין אנבעטראכט די גרעניצלאזע שנאה צום יודען האט קיינמאל נישט אויפגעהערט צו גליהען, דער יוד האט איבערגעכאפט דעם אטעם נאר ווען די פייערדיגע שנאה צו איהם האט אויף א ווייל אויפגעהערט איהם צו ברענען און בראטען, אמת, די מיטלען פון פערפאלגען יודען זענען געווארען אביסעל מעהר ראפינירט, מען הערט נישט מעהר די בלבולים אז יודען פערגיפטען די ברונעמער, אדער אז זיי האבען געקרייציגט קריסטוס'ן, אבער די היינטיגע בלבולים געהען א סך ווייטער און גרייכען טיפער; זיי גראבען אונטער דאס גאנצע לעבען פונ'ם יודען, און בעראויבען איהם פון זיינע מענשליכע און ציווילע רעכט. שאלט מען מיליטערישע נצחונות, געהט עס אויס צום יודענס קאפ; פערלירט מען א מלחמה, איז ווידער שולדיג דער יוד, און צו איהם לאזט מען אויס דעם גאנצען צארן, וואָרים מען מוז דאך האבען אימיצען, אויף וועמען ארויפצוווארפען אלע צרות און יעדער מען איז דען נאך אזוי גרינג, צו מאכען פארן שעיר לעזאזל, ווי דעם יודען?

פערזינדיגט זיך איין יוד, ווארפט מען די שולד אויפ'ן גאנצען יודישען פאלק; און אין אלצדינג זענען שולדיג די יודען אליין. ווייטער קיינער [illegible]. מען וויל נישט פערשטיין, אז אויב עס זענען פערהאן יודען-אנארכיסטען, איז עס צו פערדאנקען דעם פאקט, וואס מען האט יאהרען-לאנג געהאלטען אויסגעשלאסען פונ'ם געזעץ; און אז אויב עס איז פערהאן אזא זאך ווי יודישע איינזייטיגקייט, שטאמט דאס פון די צייטען, ווען יודען זענען געהאלטען געווארען אפגעזונדערט און אפגעריגלט פון דער דרויסענדיגער וועלט. און וואס נאך היינט זענען אויפגעשטעלט קעגען זיי אומזעהבארע אבער גאנץ פיהלבארע „שפיציגע דראטען" וואס האלטען דעם יודען אפגעזאמט אין בעגרעניצטע סאציאלע תחומים. דער יודענס ווייט-אויסגעשפרייטע קאמערציעלע און געשעפטליכע אינטערעסען זענען א פועל יוצא פון הונדערטער-יאהריגע פערבאטען און בעגרענצונגען, וואס האבען בעשרענקט דעם יודענס פרנסות, צו בייטען געלד, אדער צו לייהען געלט צו זיינע הערשער און אויבערהארען, יודישע אינטעלעקטואליזם איז דער רעזולטאט פון א טויזענט-יאהריגער בעדריקונג און פון די יודענס איזאלירטקייט צווישען די פעלקער, צוליב אט די ביידע זאכען איז דער יוד תמיד מעהר אנגעוויזען געווען אויף זיין איגענעם גייסטיגען כוח, און דאס האט ביי איהם ענטוויקעלט א פעהיגקייט צו בעגרייפען און [illegible] מעהר און פערשטיין בעסער. און [illegible] „ווארפען זיך אין די אויגען" מעהר פון אנדערע מיינט דאך אייגענטליך נישט מעהר ווי זיין איבערטריבענע אונטערנעהמערישקייט, זיין געשיקטקייט און זיין ראדיקאליזם. פון וואנען זשע נעהמט זיך דען דאס ביי יודען אויב נישט פון זייער איבעריגען שרעק און שטענדיגען ראטעווען זיך? זיין פיזישע פחדנות, ווידער, די אומגעוואגטקייט וואס מ'שרייבט צו דעם יודען, איז — וואו עס איז נישט קיין אמת'ע מורא, וואס האט זיך איינגעשניטען דעם יודען טיף אין הארצען דורך זיינע טרויעריגע דערפארונגען אין משך פון הונדערטער יאהרען — איז עס פשוט א לייגנערישע בעצייכענונג פון דעם יודענס נאטירליכען ווידערווילען צו גוואלד-טאט און ברוטאליטעט, וואס איז שייך ווידער, דער טענה, אז יודען קאנען זיך נישט אסימילירען, און אז זיי בלייבען אן אפגעזונדערטער עלעמענט אין יעדער גרעסערער סביבה, איז דער ענטפער פשוט דאס: ווען און וואו איז דען יודען געגעבען געווארען אן אמת'ע, אויפריכטיגע געלעגענהייט דערצו, אהן דריטיגע פניות, זיי אדער צו [illegible], אדער טאקע לכתחילה זיי צו האלטען אפגעזונדערט און דערווייטערט, כאטש פון טייל געביטען?

מיט יעדען אנדער פאלק אויף דער וועלט איז מען געוועהנליך זיך נוהג צו מעסטען זיינע מעלות און קולטור-מדרגה לויט די ווירדיגסטע און אנגעזעהנסטע זיהן, וואס דאס פאלק האט ארויסגעגעבען. מיט'ן יודישען פאלק אבער, איז פערקעהרט: דאס יודישע פאלק ווערט תמיד „געשעצט" לויט זיינע אויסוואורפען. און דאס קלאסישע לאנד פון אט די אלע מאכינאציעס, דער הויפט-פונקט פון אט דעם מין אנשטעקונג, איז תמיד געווען און איז אויך היינט דייטשלאנד.

דאס טוט וועה, אזא וואונדערבאר לאנד! אזא אומפערגלייכליך פאלק! און דווקא דארט דער הויפט גהינום פון אזא אוממענשליכקייט! דאס וואלט מיר קיין רוה נישט געגעבען אפילו ווען איך וואלט נישט געווען קיין יוד. איך בין זיכער, אז איך וואלט קיינמאל נישט געקאנט זיך בעפרייען פון דעם שטעכיגען ווייטאג: דעם ווייטאג פון געוויסען וואס שאפט א בעפיהל פון א אייטערענדיגער וואונד אויפ'ן קערפער פונ'ם פאלק, מיין גורל האט מיך געמאכט פאר א יודען; וואס דאס מיינט — פאר א מענש, וואס וועט אוועקגעבען זיין גאנצען כוח, זיין בלוט און זיין נשמה, זיין לעבען און בלוט-און פלייש און אויך זיין לעבען דערצו — אויף צו בייטען פאר א מעהר-גערעכטען באלאנ...

—==):o:(==—

דאס איז בלויז א הקדמה

צו דער ארבייט וועט זיך דער היטלעריזם ערשט נעמען

דאכט זיך, אז דאס אלץ, וואס מיר האבען ביז איצט געזעהן אין דייטשלאנד, גיט נאך אלץ נישט קיין ריכטיג בילד פון דריטען רייך. מען דארף גלויבען געבעלס'ן, וועלכער האט די טעג אין א רעדע ערקלערט, אז דאס אלעס, וואס איז ביז איצט געשעהן, איז נישט מעהר ווי אן'אובערטורע, אן אריינפיהר, דער אימפעט פון די היטלער־לייט דאט זיך נאך ווייט נישט פערקלעערט, יעדער טאג ברענגט עפעס נייעס, אבער די אלע בייעסען געהערען נאך אויך צו דער הקדמה. די פערפאלגונגען פון די קאטאליקען, דאס ארעסטירען גלחים, דער קרייץ־צוג געגען צענטער און דער בייערישער פאלקס־פארטיי. די רייניגונגען אין שטאלהעלם און די קאארדינירונג פון שטאלהעלם מיט די שטורם־אפטיילונגען. דאס דערשטיקען הוגענבערגס פארטיי פון די דייטש־נאציאנאלע — דאס אלעס, וואס וואלט אין אנדערע לענדער געווען גענוג פאר דער געשיכטע פון א גאנצען דור און אין דייטשלאנד האט עס פאסירט אין משך פון א צעהנדליג טעג, דאס אלץ געהערט צו דער פארם, דאס בעווייזט בלויז, אז דער היטלעריזם רייניגט בלויז אויס דעם באדען, דאס איז בלויז א צוגרייטונגס־ארבייט.

נאך דעם וועט היטלער ערשט בעווייזען, וואס ער וויל האבען פאזיטיוועס. נאך דעם אלעמען הייסט נאך נישט שוין מארגען; צו ברענגען אין ארדנונג האט נאך היטלער זעהר פיל, און עס קאנען פארביבער נאך אביסעל טעג און אפילו א פאר חדשים ביז אלע קעפּ, וואס שטעקען ארויס פון אויבען, וועלען אפגעהאקט ווערען און אלע העלזער, וועלכע זענען צו קורץ, וועלען ווערען אויסגעצויגען, כדי דער גוף זאל זיין איין און דערזעלבער, און אלעם זאל זיין אין איין פלעכט. אבער סוף כל סוף וועט דאך די צייט פארביבער און היטלער וועט צוטרעטען צו א פאזיטיווער ארבייט.

אזוי לכל הפחות זאגט אן דער פיהרער דורך זיין מיניסטער פון פראפאגאנדע געבעלס'ן. און מען דארף איהם גלויבען. ווייל היטלער און זיינע חברים בעזיצען אלע קוואליפיקאציעס, וועלכע מאכען זיי ליכטער אין א גרויסער מאס די ענערגישע און שנעלע האנדלונג: עס האט־צות, ריקזיכטסלאזיגקייט און אומפערשעהמטקייט. קולטורעלע מענשען האבען אין וויכטיגע ענינים פיל ספקות, סקרופּעלען און רעספעקט פאר דער געזעלשאפטליכער מיינונג. די היטלעריסטישע רעגירונג האט בעוויזען אז אט די אלע מאמענטען עקזיסטירען פאר איהר נישט. מיט די שווערסטע עקאנאמישע און פאליטישע פראבלעמען האט דער היטלעריסט פערטער זיך אנ'עצה געגעבען אין איין בראשו, און וועלכער ער האט אויף א שטח, פון עטליכע צעהנדליג זייטען אויס געלעדיגט די גאנצע חכמה און מאראל פון זיין פארטיי, קיין איין ערנסטער מענש, אפילו אין דייטשלאנד, האט נישט בעוויזען די בראשור איבער צולייענען ביז צום סוף, אבער דאס שאדט נישט, א האלבען מיליאן עקזעמפלארען האבען אפגעקויפט די נאציס גופא. אזא טיראזש דערגרייכט נישט "יערע" שעדעווער און קונסט־ווערק. אבער דאס האט נישט קיין בעדייטונג, דאס וויכטיגסטע איז, וואס איצט וועט היטלער אנהויבען זיין פראגראם, דאס וויכטיגסטע איז, וואס איצט וועט היטלער אנהויבען זיין פראגראם, דאס פראגראם פון פערע'ן צו פערווירקליכען.

עס איז נישטא קיין גרונד צו לאכען. היטלער האט אין דייטשלאנד די מאכט פון א טיראן און דער ווילען פון א טיראן קאן פערווירקליכען אפילו די גרעסטע אבסורדען. די ווירקונג, פון די פסיכאלאגישע און עקאנאמישע געזעצען אין אויסגערעכענט אויף בארמאלען שפיל פון די כוחות, דער פאל איז איצט נישטא אין דייטשלאנד. דארט שטייען איצט בראש פון דער מלוכה און פון פאלק מענשען, וועלכע האלטען פאר זייער אמביציע, צו וועקען אהן אויפהער די אויפמערקזאמקייט און בעוואונדערונג פון די מאסען דורך פייערווערק, און די פרימיטיווקייט פון זייערע דענקען בעפרייט די פון יעטוועדער מורא. זיי זענען זיכער אין זייער אונפעהלבארקייט.

אייראפא זעהט נאך נישט אין דאס אלעס אין גאנצען פערנעהם און גרויס. ביז נישט לאנג האט מען אין אייראפא געמיינט, אז די דייטשען זענען א פאלק וואס איז קראנק באר אויפ'ן פונקט פון די יודען. מען האט פראטעסטירט, מען האט אויסגעדריקט מיטגעפיהל און אפילו פעראכטונג פאר די פערפאלגער, ווייל סוף כל סוף קאנען דאך יודען מעהר נישט פאדערען. איצט וועט זיך אין די קאבינעטען פון די אייראפעאישע לענדער אנהויבען א נישט־היימליכע שטימונג. דאס, וואס דער היטלעריזם טוט אפ מיט די קאטאליקען, מיט די פארשטייער פון דער אינדוסטריע און פון שטאלהעלם, בעווייזט, אז די דייטשע קרענק איז נישט בלויז אינגאנצען אנ'אנטיסעמיטישער שגעון, זי פערכאפט דעם גאנצען דייטשען מארך, וואו איז די גרענעץ, ביי וועלכער דער מארך זאל אנהויבען צו פונקציאנירען נארמאל און צי איז עס איבערהויפט מעגליך, אז אזא מוח זאל אנהויבען נארמאל צו דענקען און צו ארבייטען?

עס ווערט וואס ווייטער אלץ מעהר קלאר, אז אין צענטער פון אייראפע, אין דער גרעסטער נאך רוסלאנד אייראפעאישע מלוכה, גרייט זיך עפעס א נייער גרויסער עקספערימענט, אלע סמנים בעווייזען, אז דער שפיץ פון דעם עקספערימענט איז געווענדעט געגען דער איצטיגער ארדנונג, ווייל דער היטלעריזם איז א פרימיטיווע בעוועגונג, וועלכע ברעכט און פערניכטעט קודם כל דאס, וואס זי פער שטייט נישט און וועלכע זי איז חושד, אז אין דעם ליגט דער מקור פון איהרע הו'אנ'ן, אויב דעם איצטיגען רוסלענדישע' באלשעוויזם האט מען אנגערופען די "עוואלוציע פון טעארעטיקער" און ביי כער־מענשען וועלכע בעמיהען זיך פאר יעדען פרייז אריינפאסען אין לעבען די טעאריע פון עטליכע צעהנדליג געלעהרטע ספעציאליסטען און עקאנאמיסטען, דארף מען דעם היטלעריזם בעצייכענען אלס באלשעוויזם פון עם הארצים, וועלכע פערנעהמען זיך צום קאמפליצירטע' מעכאניזם פון געזעלשאפטליכען לעבען ווי א פויער צום מעכאניזם פון מיניאטור־זייגערל.

און דעריבער דארף מען ווירקליך ווי דאס האט פאראויסגעזאגט דער פראפאגאנדע־מיניסטער געבעלס, ערווארטען סורפריזען, און וואס די סורפריזען וועלען בעשטיין — דאס קאן קיינער נישט פאראויסזעהען און פאראויסזאגען.

ווייל מען קאן דאך נישט פאראויסזאגען ווי אזוי עס וועט זיך. ווי־פיהרען א גראבער גפש בנוגע די גרעסטע שאפונגען פון מענשליכען גייסט, און צוליב אט דער סיבה קאן מען אויך נישט פאראויס זעהען דעם גורל פון די בעזיהונגען אין אייראפא אין די נאהענטסטע יאהרען. עס וועלען דא נישט העלפען קיין שום קאנפערענצען. אזעלכע סורפריזען ווי דער פלאן וועלכער איז ארויסגערוקט געווארען דורך הוגענבערג'ן וועגען קאלאניזאציע פון רוסישע געביטען דורך דער אויסדערוועהלטער גזע מאגנישער ראסע זענען זיכער דיקטירט געווארען דורך היטלען, אט דער פאסטולאט גיט נאר א גאנץ קליינעם פארגעשמאק פון די סורפריזען, וועלכע דער היטלעריזם גרייט צו פאר אייראפא מיר קאר בען זיין רוהיג. באלד וועלען קומען נאך מעהר פיקאנטע זאכען.

אין דעם אלעם ליגט פאר אונז יודען א קליינע יודישע טרייסט, היטלער דאס איז נישט בלויז אונזער יודישע דאגה, דאס איז אנ'אייראפעאישע און אפשר אפילו אנ'אלוועלטליכע דאגה. (י.וו.)

דער פאשיזם אין ענגלאנד

האט ער א באדען פאר ענטוויקלונג?

דער אזוי גערופענער ענגלישער פאשיסטישער פערבאנד איז ביי עלטער פון דער מאסלי־ארגאניזאציע, אין לויפענדען יאהר קאן דער פעראיין פייערען זיין צעהן־יעהריגען יוביליי, ער איז געגרינדעט געווארען אין יאהר 1923 דורך מיס ליטנאן ארמאן, וועלכע שטייט ביז איצט בראש פון דעם פערבאנד, וועו דער דאזיגער פערבאנד וואלט אראנזשירט געווארען מיט א פינף יאהר שפעטער, וואלט ער זיך בעגנוגט מיט דעם נאציאנאל־סאציאליסטישען, נישט מיט דעם פאשיסטישען קאפּעל.

די אידעאלאגיע פון דעם פערבאנד איז נעהנטער צו דער היטלעריסטישער. דא נישט לאנג האט דער פערבאנד ארויסגעלאזט א בלעטעל, אין וועלכען אלס הויפט־קעמפער פארן מענשליכען גליק ווערען אנגערופען היטלער, פאר"ד און... יאפאן (די פאשיסטען ווי עס זעהט אויס, געפעלט זעהר דער ווילקירליכער מארש פון די יאפאנער אין כינע) מוסאליניס נאמען פעהלט אין דעם דאזיגען צעטעל פון די רעטער פון דער מענשהייט. אין דער אידעאלאגיע פון דעם פערבאנד איז דייטליך אויסגעשפראכען דער אנטיסעמיטישער עלעמענט, וועלכער פעהלט אין דעם איטאליענישען פאשיזם, וואהרשיינליך פאר זיין אנטיסעמיטיזם, איז פארך ארייגע האלען אין דעם צעטעל פון די רעטער פון דער מענשהייט. די מחברים פון דעם בלעטעל איז, זעהט אויס נישט בעוואוסט אז פארד האט זיך מיט א פאר יאהר צוריק נאך אפגעזאגט פון'ם אנטיסעמיטיזם.

אויפ'ן ערשטען פלאן רוקען ארויס די ענגלישע פאשיסטען וואס בראש פון זיי שטייט די מיס ליטנאן־ארמאן, א חוץ אנטיסעמיטיזם, ריין פאטריאטישע מאטיוון. זייערע פארטייאישע צייכענס זענען פערזעהן מיט א קרייץ און מיט אנ'אויפשריפט: פאר'ן קעניג און פאר'ן פאטערלאנד, זיי טרעטען ארויס אלס פערטיידיגער פון דער עקזיסטירענדיגער קאנסטיטוציע. אט דער אומשטאנד האט צו זיי צוגעצויגען פיל בירגער, וועלכע זענען וואהרשיינליך נישט בעקאנט מיט דעם גאנצען פראגראם פון דער פארטיי, די צאהל מיטגלידער פון דער ארגאניזאציע איז א סוד פון איהרע פיהרער. לויט די אלגעמיינער מיינונג איז די ציפער 400.000 וועלכע פיגורירט ביי זיי, שטארק פערגרעסערט, יעדענפאלס איז די ראלע, וועלכע דער פאשיזם שפילט אין ענגלישען עפענטליכען לעבען, לחלוטין נישט אין הסכם מיט אזא בעדייטענדער ציפער. פאר די צעהן יאהר, וואס די ארגאניזאציע עקזיסטירט, האט זי זיך אויסגעצייכנט מיט עטליכע נישט גאר גרויסע סקאנדאלען און מיט'ן אנטייל אין קאמף געגען דעם אלגעמיינעם שטרייק אין יאהר 1926 (די פאשיסטען זענען דער מאלט ארויסגעטראטען אין דער ראלע פון שטרייק־ברעכער). אט דאס איז דער גאנצער אקטיוו פון דער פארטיי.

די בעוועגונג וועלכע איז געגרינדעט געווארען דורך דעם לארד מאסלע און זיין נישט לאנג צוריק פערשטארבענע פרוי, האט בעדייטענד מעהר ווערט זיך אנגערופען פאשיסטיש. די דאזיגע בעוועגונג קולטיווירט דעם לאזונג פון פיהרערשאפט, די פרעסע פון מלוכה־עפארם לויט דעם איטאליענישען מוסטער ביז צו די שווארצע העמדלעך.

כאראקטעריסטיש איז, וואס אין אנהויב איז די בעוועגונג נישט געווען פריי פון אנטיסעמיטיזם, אבער פערהעלטנישמעסיג נישט לאנג האט מאסלעי קאטעגאריש זיך אפגעזאגט פון אנטיסעמיטיזם. אין דעם איז, ווייזט אויס, געווען די השפעה פון מוסאליני, וועלכער איז אין דער לעצטער צייט פאסטעגאריש ארויסגעטראטען געגען אנטיסעמיטיזם.

פון קינדוויי מוסאליני איז מאסלעי געקומען צום פאשיזם פון סאציאליזם ביי איהם אין איבריגענס דער סאציאליזם נישט געווען דער ערשטער עטאפ פון זיין פאליטישער קאריערע. נישט קוקענדיג דער רויף, וואס ער איז זעהר נאך יונג (ער איז אלט 36 יאהר) איז זיין פאליטישע ביאגראפיע גאנץ ברייט. צוערשט איז ער געוועהלט געווארען אין פארלאמענט אלס קאנסערוואטאר, מיט צעהן יאהר צוריק איז ער אריין אין דער לייבאר־פארטיי וואו די פיהרער האבען אויף איהם געלעגט גרויסע האפנונגען. מאקדאנאלד האט דעם יונגען אבער פיל צווארלענדיגען דעפוטאט געגעבען א פארטפעל אין זיין קאבינעט. גאר גיך זענען אבער פארגעקומען חלוקי־דעות צווישען מאסלעי און די פיהרער פון דער פארטיי. מאסלעי איז ארויסגעטראטען מיט אנ'אייגענעם פראגראם וועגען בעקעמפען די אר בייטסלאזיגקייט, דאס פראגראם איז נישט אפגעוואר בירט געווארען דורך דער רעגירונג. מאסלעי האט דעריבער א קלאפ געגעבען אין דער טיר. ער איז ארויסגעטראטען נישט נאר פון קאבינעט נאר אויך פון דער לייבאר־פארטיי. די נייע פארטיי וועלכע ער האט געגרינדעט האט נישט געהאט קיין שום ערפאלג מאסלעי האט ערקלערט, אז ביי די פארלאמענטס וואהלען וועט די פארטיי ארויסשטעלען עטליכע הונדערט קאנדידאטען, ער איז זעהר א רייכער מענש זיין פרוי איז געווען א טאכטער פון לארד קערזאן, און האט בעקומען א גרויסע ירושה פון איהר פאטער) און ער האט געקענט אויסגעבען בעדייטענדע סומען אויף דער וואהל־קאמפאניע. אבער די שאנסען פון דער פארטיי זענען געווען אזוי שוואך, אז מאסלעי האט געקאנט ארויסשטעלען בלויז 24 קאנדידאטען, פון וועלכע קיין איינער איז נישט אדורכגעפירט געווארען. אפילו ער און זיין פרוי זענען דורכגעפאלען.

דער גרויסער דורכפאל ביי די וואהלען האט בעוואויגען דעם יונגען עהרגייציגען פאליטיקער אי בערצובויען זיין פארטיי אויף פאשיסטישע יסודות, אין דער האפנונג אויסצונוצען דעם איינפלוס פון דער פאפולערער מארקע ביז איצט זענען זיינע האפנונגען פערווירקליכט געווארען אין א גאנץ קליינער מאס. די פאשיסטען זענען די לעצטע צייט ממש געקראכען פון דער הויט, כדי צו ווענדען אויף זיך די אויפמערקזאם אין לאנדאן, גאנץ אפט האבען זיי איינגעארדנט רוישיגע מיטינגען און דעמאנסטראציעס. און לעצטענס האבען זיי ארויסגערופען א גרויסע סענסאציע מיט דעם געפלאנטען אנפאל אויפ'ן לאקאל פון דער יודישער אגענץ און פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע אין לאנדאן.

אבער די ענגלישע עפענטליכע מיינונג האט זיך אפגעזאגט ביז איצט זיי ערנסט צו נעהמען. מאסלעי האט ערשט דא נישט לאנג פערעפענטליכט אנ'ארטיקעל, אין וועלכען ער האט דערציילט וואס עס האט איהם געבראכט צום פאשיזם. די געשעהענישען האבען איהם, ווי ער בעהויפטעט איבערציינט, אז דעם פאשיזם שטייט פאר צו שפילען א גרויסע ראלע אין צוואנציגסטען יאהרהונדערט. דער אכצעטער יאהרהונדערט האט געגעבען דער וועלט דעם ליבעראליזם, דער ניינצענטער — האט געגעבען דעם סאציאליזם, און דער צוואנציגסטער דעם פאשיזם. וועלכען עס שטייט פאר צו ערגאבערען אלע גרויסע מלוכות. די דאזיגע טעאריע איז בכלל פראבלעמאטיש, און בעזונדערס אין ענגלאנד. אין צוזאמענהאנג מיט'ן שארפען עקאנאמישען קריזיס און מיטן וואוקס פון דער ארבייטסלאזיגקייט קאן אויך דא דער פאשיזם בעקומען געוויסע איינפלוסען. אבער די דעמאקראטישע טראדיציעס זענען צו שטארק און פעסט אין ענגלאנד, אז מע' זאל דא קענען ערנסט רעדען וועגען א באדען פאר דיקטאטור און פיהרערטום.

דער מארד איבער ד״ר ארלאזאראוו

וואס מיינט וועגען דעם דער ארגאן פון פראפ. מיליוקאוו

אויף דער ערמארדונג פון ד״ר חיים ארלאזאראוו האט זיך אפגערופען מיט אנ'ארטיקעל אויך דער ארגאן פון געוו. פיהרער פון די רוסישע ליבעראלען און אויסערן־מיניסטער פון קערענסקיס רעגירונג, פראפ. מיליוקאוו, די „פאסלעדניא נאוואסטי“ וועלכע ערשיינען אין פאריז, די צייטונג שרייבט:

דער מארד איבער דעם פארזיצער פון דער כא לעסטינער יודישער עקזעקוטיווע) דעם ארגאן, וואס פערוואלטעט מיט דער יודישער קאלאניזאציע און וואס היט אפ די יודישע אינטערעסען פאר דער ענגלישער אדמיניסטראציע)האט געמאכט א גרוי סען איינדרוק אין אייראפע. ווייט אויסער די ציוניסטישע און אפילו יודישע קרייזען בכלל. דאס פערברעכען שטעלט פאר אנ'אינטערעס נישט בלויז פון שטאנדפונקט פון די ארטיגע ענינים, נאר פון אינטערנאציאנאלען שטאנדפונקט, דערביי געפינען מיר אין דעם פערברעכען אנ'עלעמענט, וועלכער איז צום בעדויערען, בעזונדערס „נאהענט“ דעם רוסישען פובליקום.

מען דארף בעמערקען, אז פאלעסטינע שטעלט מיט זיך פאר איינעם פון די זעלטענע אזיסען אויף דער וועלט, וועלכע זענען נישט אנגערירט געווארען פון קריזיס. די בעריכטען פון דער בריטישער אדמיניסטראציע מאכען אויפמערקזאם, אז די עקאנאמישע לאגע פון דעם דאזיגען קליינעם לאנד קאן מען איצט כאראקטעריזירען אלס פראספערי טי (וואוילשטאנד), פערשטייט זיך, אז דער דאזיגער וואוילשטאנד קומט פאר אויף א גאנץ קליינעם שטח נישט נאר געאגראפיש נאר אויך ווירטשאפט ליך, די ארטיגע ווירטשאפט פון אייראפעאישען טיפ, וועלכע איז ארגאניזירט דורך יודען אונטער דער ענגלישער קאנטראלע איז קוים ארויס פון קינדערישען פעריאד פון קאלאניזאציע און אינדוסטריאליזאציע. אבער די סטאבילקייט, וועלכע עס ווייזט ארויס אט די ווירטשאפט נאך א ריי יאהרען פון קינדער־קראנקהייטען, זאגען עדות דערויף, אז די איבערעכענונג אויף דער געאגראפישער לאגע פון א לאנד וואס האט נישט קיין שום בעזונדערע נאטור־רייכטומער איז דאך בעגרינדעט. אט די קאנסטיטוציע פון לאנד איז אין משך פון הונדערטער יאהרען געווען אנ'אומגליק. ווענדענדיג אויף דעם לאנד די אויפמערקזאמקייט פון די עראבערער, וועלכע האבען עס איינגענומען רואינירט, אבער דיזעלבע לאגע — און אין דעם איז בעשטאנען די אידעע פון דער באלפור־דעקלאראציע און פון דעם וואס ענגלאנד האט איבערגענומען דעם מאנדאט איבער פאלעסטינע — קאן פערוואנדלען דאס לאנד אין א וועלטפאלער פאקטאר פון שלום און ענטוויקלונג פאר די ארומיגע לענדער און דערמיט אויך די היסטארין פון די יודישע וועגען אין אנ'אויסערסט וויכטיגען און געפעהרליכען פונקט אויף וויפיל דא וואלט געלונגען צו שאפען א מלוכה פון אייראפעאישען טיפ ביי דער מיטארבייט פון די יודען, וועלכע שטרעבען צו א זעלבסטשטענדיגען נאציאנאלען קיום אין זייער היסטארישער היימאט.

אמת, ביי דער ערפאלגרייכער ענטוויקלונג פון די עקזיסטירענדיגע יודישע ישובים קומט פאר די פערגרעסערונג פון דער צאהל יודישע איינוואנדערער זעהר פאמעליך. א דאנק דער אויסערגעוועהנליכער, און לויט ווי עס מיינען די ציוניסטען, איבערטרייבענער פארזיכטיגקייט, פון דער ענגלישער מאכט ביים ארויסגעבען ערלויבענישען אריינצופאהרען אין לאנד אריין. איבריגענס איצט, אין צוזאמענהאנג מיט'ן אנטלויפען פון די דייטשע יודען פון די פערפאלגונגען גייט די ענגלישע רעגירונג איין אויף איינצעלנע הנחות אין דער הינזיכט.

און אט פאסירט א פערברעכען, וואס האט, זעהט אויס, דעם ציל צו שאפען אונרוה, ארויסצורייסען דעם עקאנאמישען אויפשטייג און ארויסרופען א פייער פון נאציאנאלע רייסענישען נישט בלויז אין פאלעסטינע גופא.

פון די ווערטער, וואס ערקלערען דאס פערברעכען, דארף מען אינטערעסאנטען אפהאלטען איינע, דהיינו, די ווערטער וועגען דעם, אז דאס פערברעכען איז בעגאנגען געווארען דורך א פאשיסטישער גרופע פון ציוניזם, וועלכע איז פיינדליך יענער גרופע פון ציוניסטען־סאציאליסטען, צו וועלכער עס האט געהערט דער ערמארדעטער. ווען עס ואלט זיך אפילו ארויסגעוויזען אז דער מערדער איז א ציוניסט, וואלט מען זיין אקט געקאנט ערקלערען נאר מיט משוגעת, אדער גיכער מיט פראוואקאציע, קיין טעראריסטען און קיין פאשיסטען זענען אין דער ציוניסטישער בעוועגונג נישטא, הגם עס איז פערהאן א זעהר בנאנאלער קאמף צווישען די סאציאליסטישע און נאציאנאלע (רעוויזיאניסטישע) ארגאניזאציעס פון די ארבייטער און יוגענד.

די צייטונג פון דער רוסישער עמיגראציע, (אין וועלכער עס ארבייטען אגב אייניגע רעוויזיאניסטען) איז זיכער פאר אלץ געניגט צו גלויבען, אז דער מארד איז אנ'אקט פון קאמוניסטישער פראוואקאציע.

——§§||§§§——

לאדז
30 יוני 1933

נייער פאלקסבלאט

לאדז
30 יוני 1933

אונזער עקאנאמישער זעלבסטשוץ

פון לעא קעניג

אויב ס'איז ביי אונז נישט געווען — און ס'האט נישט געקענט זיין — א פאזיטיווע נאציאנאלע עקאנאמיק, ווי ביי נארמאלע טעריטאריאלע פעלקער, האבען מיר אבער כמעט שטענדיג געהאט א נעגאטיווע, קען מען עס אפשר אנרופען נאציאנאלע עקאנאמיק.

דער יוד האט געבויט זיין קאריערע און די קאריערע פון זיינע קינדער, נישט נאר צוליב זייערע אייגענע צילען און השגות נאר אויך — אפטמאל נאר אינסטינקטיוו און האלב בעוואוסטזיניג — צוליב כלל ישראל אינטערעסן.

און די נאציאנאלע כלל ישראל אינטערעסען זענען ס'רוב געווען זעלבסטשוץ אינטערעסען.

דער ענגלענדער, פראנצויז, דייטש, א.אז.וו. פלעגט אויסקלויבען און קלויבט אויס א פאך פאר זיך און זיינע קינדער לויט די אינטערעסען פאדערונגען פונ'ם קלאס און פונ'ם באדען, אויף וועלכען ער איז אויסגעוואקסען.

דעם יודענס אויסוואהל פון א פראפעסיע, פון א פאך, האט געטראגען אויך א נאציאנאלען זעלבסטשוץ כאראקטער. כלפי חוץ.

יודען האבען געהאנדעלט מיט געלד, נישט נאר ווייל מען האט זיי אין מיטעלאלטער, צום ביישפיל, נישט צוגעלאזט צו די פערשידענע צעכען, און נישט נאר ווייל זיי, די יודען, האבען אזוי ליב געלד (כאטש פון לא לשמה איז געקומען צום לשמה — און יודען האבען, נישט צו פערזינדיגען גארנישט פיינד קיין געלד), נאר אויך ווי בעזאגט, צוליב נאציאנאלע זעלבסטשוץ מאטיווען.

„וואס איז א יוד אהן געלד"...

מיט געלד פלעגט מען זיך אויסקויפען פון די ביטערסטע גזירות — יודען אין די אמאליגע געטאס האבען געמוזט האבען געלד — געלד איז אין א געוויסען זין געווארען אונזער נאציאנאלע אמוניציע — צוליב פדיון שבוים... צוליב די אונגעהויערע צינזען, מיט וועלכע די קירכע און די פערשידענע פרינצען פלעגען זיי בעלאדען.

דער יוד מיט געלד איז אזוי ארום געווארען דער שטאטסמאן פון דער געטא. דער שטאטסמאן פון דער געטא און דער גענעראל. מיט געלד און דורך געלד האט ער געקענט צוקומען צו די פרינצישע און פויפסטליכע הויפען און בעטען זיך פאר זיינע יודען, און משתדל זיין זיך פאר זיי.

איז טאקע דעריבער גאר קיין וואונדער נישט, וואס די ארימע יודישע געטא־מאמע פלעגט חלומ'ען איהר קינד זאל ווערען אדער א רב אדער א גביר בישראל. ביידע זענען זיי געווען די קאמאנדירען פון דער אייגענארטיגער יודישער זעלבסטשוץ; די אפהיטער פונ'ם קיום העם. נאטירליך איז פון לא לשמה געקומען צום לשמה. און מיר קענען זאגען, אז געלד איז שוין געווארען ביי אונז אן ענין — און א געשמאקער — פאר זיך אליין.

אבער א שטיק נאציאנאלע געוועהר איז עס געווען ביי אונז און איז עס נאך עד היום אין די אפגעשטאנענע לענדער. און עד היום קען מען געפינען נאציאנאלע זעלבסטשוץ מאטיווען, כאטש אינסטינקטיווע ס'רוב, אין אונזער יודישען אויסוואהל פון פראפעסיעס און קאריערעס.

דער איבערגאנג פון געלד און האנדעל פאכען צו אינטעליגענטע פראפעסיעס, איז שוין א פראדוקט פון דער יודישער עמאנציפאציע און השכלה בעוועגונג.

עס האט זיך אויסגעארבייט ביי אונז די פסיכאלאגיע (און אין אונזער געזעלשאפט איז עס נאטירליך) אז פאר א יודישען דאקטאר, פאר א יודישען אדוואקאט, צי פאר א יודישען מוזיקער, האבען די אומות העולם מעהר דרך ארץ, מעהר אפשיי, ווי פאר א יודישען שניידער, שוסטער, סטאליאר אדער פאבריק־ארבייטער.

אויך די תמימות'דיגע יודישע עלטערען מיינען, אז „ס'איז בעסער פאר יודען" זייער זוהן זאל זיין א דאקטאר, צי אזוי א מיטגליד פון די אידעאלע פראפעסיעס.

איך וויל דא אצינד נישט בערעכטיגען אט דעם יודישען „געדאנקען־גאנג"; אויך נישט לשם אפאלאגעטיק, צו בעווייזען אמיצען, אז מיר יודען זענען אויך אידעאליסטען אפילו ווען מיר שטופען זיך, רייסען זיך אויבען צו די בעסטע און לייכטסטע פראפעסיעס. איך האב נאר געוואלט בעווייזען אויף אט דער אייגענארטיגער נעגאטיווער יודיש־נאציאנאלער עקאנאמיק,

און דאס איז, דאכט זיך מיר, אמת: אינ'ם „בעריהמטען" יודישען קאריעריזם גליהט דער גע־ירשנ'טער אינסטינקט פאר נאציאנאלער זעלבסטשוץ.

דער אידעאליסטישער מאמענט און אונזער ערציהונגס סיסטעם איז געווען נישט בלויז אינדיווידועלע גייציגקייט און עגאאיזם, נאר דער אינסטינקט, די [illegible] האוסטזיניגער ווילען צו בעווייזען דער נישט־יודישער וועלט ווי פעהיג, [illegible] גלענצענד מיר זענען. דאס איז געווען און איז נאך עד היום, אונזער נאציאנאל־עקאנאמישע פאליטיק.

אבער איצט איז געקומען די צייט, ווען די טראדיציאנעלע יודישע עקאנאמיק איז שוין נישט נאר ניצליג, נאר ווערט אויך שעדליך:

אמאל אין די ערשטע נאאיווע יאהרען פונ'ם איראפעאישער ליבעראליזם, איז יעדער יודישער דאקטאר טאקע געווען א שטיק יודישער נאציאנאלער קרעדיט. א בעוויז, אז יודען בילדען זיך, אז יודען קענען זיין „די בעסטע מענשען". אין די אמאליגע יאהרען איז א יודישער באנקיר, א יודישער מיליאנער נישט נאר געווען א „שר בישראל", נאר א מאכט בכלל.

בימים ההם איז דאס אויפשטעהן פון איין יודישען פילאזאף ווי משה מענדעלסאן פון איין יודישען באנקיר ווי ראטשילד, געווען גענוג כמעט אי בערצושאצען די יודען־פראגע אין די אויגען פון די אומות העולם.

אזעלכע איינצעלנע גרויסע יודישע יחידים האבען טאקע געעפענט די טויערען פון די געטאס און אונז ארויסגעפיהרט אויפ'ן ברייטען שליאך פון עמאנציפאציע און גלייכבערעכטיגונג.

אבער הייגטיגע צייטען — די צייטען פון פאלשע און אמת'ע דעמאקראטיעס, פון פאלשע און גערעכטע סיסטעמען, שפילען שוין יחידים קיין פאזיטיווע ראלע נישט אין אונזער נאציאנאלער עקאנאמיק. ווען ס'שפרינגט איצט ארויס נאך א יודישער מיליאנער, צי באנקיר, קומט קיין געווינס צום יודישען נאציאנאלען גוף נישט צו. פערקעהרט, שונאים, און נישט דווקא שונאים, טייטען אויף אונז, „ווא'דען, נאך א יודישער מיליאנער".

אפילו די היינטיגע האלב געבילדעטע המון־קראטיעס האבען שוין אנ'אהנונג וועגען די הלכות פון געלד־מאכען. מענשליכע מערטען ווערען איבערשאצט.

און נישט נאר יודישע פינאנסיסטען, נאר אפילו יודישע געלעהרטע און קינסטלער — און אפילו אמת בעדייטענדע — זענען שוין נישט, ווייזט אויס, אזא גרויסער נאציאנאלער קרעדיט פארן יודישען פאלק. טיילוויז, ווייל מיר האבען די ביי צופיל (פון די אנגעזאגטע יודישע פראפעסארען אין דייטשלאנד אליין, וואלט מען געקענט עטליכע פראכטפולע ערשט־קלאסיגע אוניווערזיטעטען בעזעצט שאפען) און די קאנקורענץ צווישען די פרייע פראפעסיעס איז נאך ביטערער, ווי צווישען מיטעלקלאס; אבער הויפטזעכליך, ווייל מיר קומען אריין אין א נייער ראציאנאלער געזעלשאפט.

דער היטלעריזם איז טאקע בארבאריש־אידיאטיש, אבער דער פאקט, אז זיי קענען ארויסווארפען אזעלכע גרויסע פערזענליכקייטען, ווי קלעמפערער, ברונא וואלטער, מאקס ליבערמאן, א ריינהארדט, א פראפעסאר האבער און הונדערטער אנדערע, נישט ווייניגער גלענצענדע יודען, בעווייזט צווישען אנדערעס, אז מיר קומען צו א צייט ווען יחידים, ווי גרויס און גלענצענד, פערלירען זייער מאכט און צויבער. און אויך — זייער לעבענס־מיטעל.

עס קומט א צייט, ווען אנווייזען אויף יודישע קוילען־גראבער, אייזענבאהן־ארבייטער, איינזשענירען און ערד־ארבייטער, וועט זיין פאר אונז א גרעסערער און געזונטערער נאציאנאלער סימפטאם ווי אנצווייזען אויף גרויסע יודישע ביזנעס־לייט און מוזיקער.

מיט אונזערע חלוצים — די שטיין־האקער און ערד־ארבייטער — אין ארץ־ישראל בעריהמען מיר זיך שוין מעהר ווי מיט אונזערע באנקירען פראפעסארען און דאקטוירים.

און זיי, די חלוצים, ווי די יודישע ארבייטער בכלל און אומעטום — זיי זענען לעת עתה דאס איינציג ביסעל נאציאנאלער קרעדיט, וואס מיר האבען אצינד. און דאס איינציג ביסעל יודישע צוקונפט.

—=)!:0:(=—

אברהם אבן עזרא

היסטארישע ערצעהלונג

פון ד"ר ל. פיליפסאן

— .13 —

ארטור בעזוכט חולדה'ן

(פארזעצונג פון קאפיטעל 10)

חולדה האט זיך בעמיהט צו פערענדיגען דעם געדאנק, וועלכען זי האט אנגעהויבען, אבער אומזיסט. ארטור האט העכער גערעדט, האט זי איבערגעשריגען.

— יוד, — דאס איז דאך נאר א ווארט, א קלאנג פון צופעליגעשטעלטע אויף אזא אופן בוכשטאבען! ביי אונז אין שפאניען ווערט נישט געמאכט קיין שום אונטערשיד צווישען יוד און נישט־יוד. אינ'ם לאנד, וואו יהודה הלוי איז פון די אנגעזעהנסטע קעניגליכע יועצים, איז א יוד צו זיין נישט קיין חרפה! צי טראכסטו דען, אז איך פערלאנג דאס דו זאלסט אננעהמען אונזער גלויבען? — ניין! וואס געהען אונז אן רעליגיעס? צי האט דען אונז נישט איין גאט בעשאפען?

— אמת, — האט חולדה מסכים־געווען — אלע זענען מיר גאטס קינדער, אלע זענען מיר דורך איינעם בעשאפען געווארען, אזוי ווי עס זאגט איינער פון אונזערע לעצטע נביאים, מלאכי: „הלא אב אחד לכולנו, הלא קל אחד בראנו"? — אלע האבען מיר איין פאטער, אבער אונז, ארטור...

— ניין, ! זאג מיר נישט קיין אבער — האט ארטור איהר איבערהאקט — פערשאף מיר נישט קיין שמערצען. אי! איך בין דאך גרייט פאר דיר אלץ מקדיש צו זיין. אלעס, אפילו צו פערגעסען אין מיין פאלק, נישט געדענקען מעהר אין מיינע עלטערען. די מלחמות און אקסען־קאמפען — אוועקווארפען; אלעס בין איך גרייט צו טון פאר דיר און צוליב דיר! לאמיר זיך נאר בעזעצען אין מיין פאלאץ, אין מיין פרעכטיגען פאלאץ, אין וועלכען ס'געפינען זיך די שעהנסטע און טייערסטע פרוכטען, אין וועלכען עס געפינען זיך די שעהנסטע בלומען און בוימער און וואו עס פעהלען נישט פון קיין שום געוויקסען, אפילו פון די, וואס וואקסען נאר אין די טראפיקאלישע לענדער; איך האב זיי ביי מיר איבערפלאנצט. אין דעם פאלאץ וויל איך, זאלען מיר צוזאמען לעבען. מיר וועלען דארט זיין אליין. קיינער וועט אונז אין אונזער גליק נישט שטערען. מיר וועלען פערברענגען די שעה'ן אזוי צופריעדען און רוהיג... דו וועסט פאר מיר זיין ווי א פרינצעסין, א הערשערין, צו וועמענס בעפעהל איך וועל זיך שטענדיג צוהערען און אויספילען, און...

ווייטער האט ער נישט גערעדט. שטיל געבליבען אינדערמיט.

ארטור האט איצט געהאט א גאנץ אנדערען אויסזעהן, האט קיינעם נישט געזעהן; די אויגען האבען מיט א פערשטארטען בליק געקוקט פאר זיך גלייך אין חלל אריין. זיין געזיכט איז געווען מיט רויטע פלאמען אויסגעגאסען.

נישט פון צארן און כעס האט איהם איצט דאס פנים געפלאקערט.

ער חלומ'ט איצט. די ווערטער, מיט וועלכע ער האט געוואלט ווירקען אויף חולדה'ן, האבען איהם אליין פער'שיכור'ט. ער האט זיך שוין געזעהען אין דער פאנטאזיע, וואו ער לעבט מיט זיין איינציגער, מיט זיין טייערסטער און ליבסטער...

דאס זודיגע בלוט, וואס איז געפלאסען אין די אדערען פון דעם יונגען העלד, האט איהם נישט בלויז אין כעס געקאנט אריינברענגען, נישט בלויז ביי דער מינדסטער געלעגענהייט זיך אויפקאכען און שטורמען, ווי א וואולקאן —.

ארטור'ן האט אויך געקאנט בעהערשען גאנץ אנדערע שטימונגען, האט אויך געקאנט זיין סענטימענטאל, ראמאנטיש און פאעטיש.

מיט דער זעלבער לייכטקייט, וואס ער האט זיך דערצערנט — מיט דער זעלבער לייכטקייט, און אפשר מיט נאך פיל מעהר, האט איהם א שטימונג, א סענטימענטאלע, א ראמאנטישע, א פערחלומ'טע טיילמאל בעהערשט...

ער האט זיך מיט זיינע אייגענע אקארשט ארויסגעזאגטע ווערטער אזוי איבערצייגט, אזוי זיך אין זיי פערטיפט, אז ער איז פון זיי איינגעצויגט געווארען, האבען איהם אין א גאנץ אנדערער וועלט אריינגעפיהרט, אין א וועלט, וואו אלע זיינע חלומות זענען איהם מיט אמאל פערווירקליכט געווארען...

נישט ארטור דער אקסען־קעמפער, דער בעריהמטער טאריאדאר, וואס איז געווען אויף די ליפען פון דער גאנצער שפאנישער יוגענד, וועלכע האט זיך מיט אלע פרטים פון זיין לעבען אינטערעסירט, האלטענדיג איהם אלס מוסטער, אלס פראטאטיפ פון אמת'ער גבורה און גרויסער שטארקייט — נישט דאס איז ער איצט געווען. —

זיינע חברים און פערעהרער וואלטען איצט איצט נישט דערקענט.

זיין דרייסטקייט און העלדישער מוט זענען ווי אפגענומען געווארען פון איהם; אלע זיינע מידות, וועלכע האבען איהם אלס העלד בעקאנט געמאכט — זענען אוועק. געבליבען איז א מאן מיט אלע מענשליכע שוואכקייטען, וועלכער האט פערגעסען א הדעת, פון בעטראכטען זיך, וואס פאר אנ'אנטווארט אין זיין גרויסער קאריערע וואס ער האט דערגרייכט; נישט אין זין געהאט זיינע נאהענטסטע ארויסטרייטע אויף די צירק־ארענע.

ער האט זיך געפינען אויפ'ן העכסטען שטאפעל פון גליק, איצט, ווען ס'האט זיך איהם אויסגעדאכט, אז ערפילט געווארען איז זיין איינציגער וואונש — חולדה....

עס איז אדורך א ווילע און ארטור האט זיך פון זיינע טרוים אויפגעכאפט, און זיך איבערצייגט, אז דאס איז נישט קיין רעאליטעט געווען.

ער האט זיך אויסגעווישט די אויגען, ווי ער וואלט פון שלאף אויפגעקומען, און האט א קוק געטון אויף חולדה'ן; ער האט געקוקט מיט א בליק פון וועלכען מען האט געקאנט ארויסלייענען:

— חולדה, איך דיר הענגט אפ מיין גליק; אהן דיין הסכמה וועלען מיינע חלומות קיינמאל נישט פערווירקליכט ווערען...

חולדה האט זיין בליק בעמערקט.

די האט געזוכט ווערטער איהם צו ענטפערען, זי האט געוואלט, אז איהר אנטווארט זאל זיין וואס מילדער, אייד'עלער און דאך זאל געזאגט ווערען דאס, וואס זי וויל און טראכט.

— ארטור — האט זי ליבליך אנגעהויבען — דו האסט מיך א וואונדערליך שעהנעם חלום אויף דער וואך געמאכט זעהען. האסט פאר מיר אויסגעמאהלען א הערליך גוט און שעהן לעבען, אבער ליידער קאן איך פון דעם נישט געניסען. איך קאן נישט פערלאזען מיין פאטער, פאר וועמען איך בין זיין טייערסטער אוצר און אונשעצבארער גליק; איך קאן נישט פערלאזען די, וועלכע האבען מיך אויפגעצויגען און וואס מיט די פעדים פון לעבען איז געוועבט געווארען מיין יוגענד...

חולדה האט גערעדט רוהיג און געלאסען. כדי איהם צו בערוהיגען האט זי זיך געניוט פון צייט צו צייט א שמייכעל צו טון, פון וואס ס'האט זיך געזעהען, פון צווישען די בלוט־רויטע ליפען, איהרע געפערלטע שניי־ווייסע ציין. מיט'ן שמייכעל האט זי געוואלט פערזיסען די פאר איהם ביטערען אפזאג...

נישט געקוקט דערויף, איז דאס מילדקייט פון זיין געזיכט פערשוואונדען; עס איז געווארען פערוואלקענט. זיין יוגענדליך, טעמפעראמענטפול בלוט, האט אנגעהויבען זידען.

ער האט נישט באלד געענטפערט. נישט בעקאנט אבער, ס'איז געווען א שווייגען פון ישוב־צו געבען, אבער צי עס איז געווען א שטילקייט פאר א שטורעם...

— ניין! — האט ער געזאגט, ווען פון דיינע ווערטער האט מען ארויסגעפיהלט זיין גרויס אויפרעגונג, וואס וויפיל ער האט זיך בעמיהט נישט ארויסצוווייזען, איז עס איהם אין א גאנץ קליינער מאס געלונגען. — ניין! דאס וועט קיינמאל נישט פאסירען! קלער נישט, אז איך וועל דיך אזוי לייכט אפלאזען; איך בין גרייט אויף אלעם. מיר וועלען זעהן, ווער ס'וועט זיך זאגען און האבען דאס דרייסטקייט זיך מי[illegible] אקעגענצושטעלען...

חולדה איז געבליבען אויסערליך רוהיג זיצען. זיינע ווערטער, האבען זי אפילו א ביסעל דערבערווירט. אבער זי האט זיך געפאסט; זי האט געוואוסט, אז ער איז פעהיג אזעלכע ווערטער פון זיין מויל ארויסצוברענגען.

— אויב אזוי — האט איהר שטימע געקלונגען ענטשלאסען און מוטיג — וועל איך דיר, פירשט באמאן זאגען א זאך, וואס איך האב עס קיינעם נאך אזוי קלאר און דייטליך נישט געזאגט: איך בין פערלאבט מיט'ן אבן עזרא. דאס איז שוין א פעסט־בעשלאסענע זאך, וואס קאן בשום אופן נישט געענדערט ווערען.

אזוי ווי א שווערער שטיין וואלט אראפגעפאלען אויף זיין קאפ — אזוי האבען איהם די דאזיגע ווערטער געטראפען.

דער שטורעם איז געקומען.

אויב פריהער האט ער געצוימט זיין צארן, בעמיהט זיך נישט ארויסצוווייזען זיין כעס האט ער עס איצט שוין נישט געטון.

די קאלירען אויף זיין פנים האבען זיך שנעל געביטען. דא איז ער געווען טויט בלאס, אין א רגע ארום איז ער געווען איין שטיק פייער. פון זיינע אויגען, וועלכע האבען איצט געהאט א ווילדען אויסזעהן, האבען זיך געשאטען פונקען.

ער האט אויסגעזעהן, וואו ער זאל זיך געפינען אויף דער צירק־ארענע און פאר איהם זאל שטעהן א צעיושעטער אקס, מיט וועלכען עס שטעהט איהם פאר צו קעמפען...

עטליכע מינוט איז ער געשטאנען, נישט געוואוסט, וואס ער זאל אנהויבען טון, צי שרייען, צי שלאגען...

שפעטער, האט ער, א קאפעטרעטענדיג מיט די פיס שנעל ארויס פון צימער, נישט ארויסרעדענדיג א ווארט....

(פארזעצונג פרייטאג).

בעארבייט דורך אהרן אבאזאהן.

מענש פון קאפ און דער מענש פון הארץ

דער אלטער יודישער בליק אויפ'ן מענשליכען לעבען

פון ד"ר א. גינזבורג

עס איז אריינגעפאלען אין די הענט א זאמלונג פון קורצע וויסענשאפטליכע אפהאנדלונגען פון דעם בעריהמטען ענגלישען געלערטען סער ארטור קעיטה, צווישען די איבעריגע געפינט זיך דארטען אויך אן ארטיקעל וועגען „יודושעניקס". און אזוי ווי אין יענעם ארטיקעל ווערען פערבייגעהענדיג אויך דערמאהנט די יודען, וועל איך זיך דעריבער דא אפשטעלען אויף איהם עטוואס לענגער.

אבער איידער איך געה ווייטער, גלויב איך, וועט נישט זיין איבעריג צו דערקלערען דעם לעזער די בעדייטונג פון דעם ווארט „יודושעניקס". דאס איז א כמעט נייעס ווארט. עס איז א קינד פון צוואנציגסטען יאהרהונדערט. נישט אלע זענען מחויב צו וויסען, וואס עס מיינט. איך וועל דא דעריבער געבען א קורצע דערקלערונג פאר די יעניגע, וואס ווייסען נישט, און זאלען מיר די לעזער, וואס ווייסען עס יא, מוחל זיין.

„יודושעניקס" איז די לעהרע וואס שטרעבט דערצו, אז די מענשהייט, דער מין־האנושי, זאל אויף א קינסטלערישען אופן ווערען אויסגעבעסערט אויפ'ן זעלבען שטייגער, ווי מען טוהט עס מיט אנדערע מינים לעבעדיגע בעשעפענישען, אדער מיט פערשידענע פרוכטען.

געשעהען זאל עס דורך דעם, וואס מען זאל די צוקונפטיגע דורו'ת בעווארגען מיט בעסערע טאטע־מאמעס. בלויז מענשען, וואס צייכענען זיך אויס מיט זייער קערפערליכען געזונד און מיט זייערע גייסטיגע פעהיגקייטען — בלויז זיי זאל עס דערלויבט ווערען חתונה צו האבען און לאזען נאך זיך א דור. און ווען די טאטע־מאמעס וועלען זיין איינע און איינע געקליבענע און געזונטע, וועלען זייערע קינדער זיין קערפערליך געזונדטע און גייסטיג־פעהיגע. די קינדער וועלען קריגען בירושה פון זייערע עלטערען א געזונדטען גוף מיט א געזונדטער נשמה.

פון די קינדער וועלען ווידער אויסגעקליבען ווערען די געזונדטסטע און פעהיגסטע צו זיין טאטע מאמעס. דער רעזולטאט וועט זיין, אז זייערע קינדער וועלען זיין נאך בעסערע, נאך געזונדטערע און נאך פעהיגערע. און אזוי וועט עס געהן כסדר ביז מיר וועלען אין פערלויף פון עטליכע דורו'ת האבען א נייע מענשליכע ראסע, — א ראסע פון „איבער־מענשען", א ראסע פון מלאכים אין מענשליכע געשטאלטען.

* * *

איך האב פריהער בעמערקט, אז „יודושעניקס", איז א קינד פון דעם צוואנציגסטען יאהרהונדערט. דאס איז בלויז אמת בנוגע דעם ווארט גופא און בנוגע די פרעטענזיעס אויף וויסענשאפטליכקייט. אין א גרעסערער און אין א עטוואס ברוטאלערער פארם איז א געוויסער סארט „יודושעניקס" שוין פראקטיצירט געווארען לאנג צוריק. אין מאנכע גריכישע פראווינצען פון אלטען גריכענלאנד פלעגט מען די שוואכע, קראנקע, אדער פערקריפעלטע ניי־געבוירענע קינדערלעך פשוט אויס'הרג'ענען. נאך פריהער, ווען מענשען האבען זיך נאך געהאט געפונען אין א בארבארישען צושטאנד, פלעגט מען זיך איבערהויפט גאנץ וויניג רעכענען מיט די קראנקע, מיט די שוואכע און מיט די אלטע. מען פלעגט זיי, אדער לאזען לאנגזאם אויסגעהן פון הונגער, אדער זיי גלייך אויפ'ן פלאץ טויטען. ערשט מיט דער ווייטערער ענטוויקלונג פון דאס מענשליכע אין מענשען, ווען מענשען זענען ארויסגעקראכען פון זייער פרימיטיווען כמעט־חיה'שען צושטאנד, — ערשט דאן האט מען אנגעפאנגען צו לערנען, אז מען דארף העלפען דעם שוואכען און רעספעקטירען דעם אלטען.

דער חילוק צווישען די אמאליגע בארבארען און די איצטיגע „יודושעניסטען" בעשטעהט אין דעם, וואס די ערשטע, די בארבארען, האבען געטון, וואס זיי האבען געטון נישט אין דעם נאמען פון דער וויסענשאפט און נישט אין נאמען פון דעם פראגרעס, ווי עס איז דער פאל מיט די מאדערנע יודושעניסטען. די ארימע בארבארען האבען דעמאלט נאך נישט געוואוסט, ווי אזוי צו פערדעקען זייערע מיאוס'ע מעשים מיט שעהנע ווערטער און שעהנע פראזען. ביי זיי, ביי די בארבארען, איז עס פשוט געווען אן עקאנאמישע נויטווענדיגקייט. שפייזען זענען געווען וועניג. אן איבעריגע מויל איז געווען אן איבעריגע מויל, — א שווערע משא אויף דער פאמיליע, אדער דעם שטאם. האט מען געזוכט פטור צו ווערען פון אן איבעריגען עסער...

דאס שטרעבען פון די יודושעניסטען, אזוי דוכט זיך מיר, איז גאנץ ווייט פון פראגרעס, פון מענשליכען פראגרעס, פון מענשליכע ווערטען. עס איז זיכער א שפרונג צוריק, צום אלטען בארבאריזם. עס איז דער אלטער בארבאריזם פערקליידט אין דעם מאנטעל פון וויסענשאפטליכקייט...

און די וויסענשאפטליכקייט דערפון איז גאנץ ווייט פון צו זיין זיכער. קיינער ווייס נישט און קיינער קען נישט וויסען, וואס פאר א מין קינד ס'וועט געבוירען ווערען פון אזעלכע און אזעלכע עלטערען. די אזוי־גערופענע „נאטירליכע ירושה", איז נישט בעגרענעצט בלויז אויף טאטע־מאמע. זי ווערט אויך איבערגעגעבען פון די באבעס און זיידעס, פון די עלטער־באבעס און עלטער־זיידעס ביז מיט לאנגע דורו'ת צוריק. קען דעריבער פאסירען, און עס פאסירט טאקע, אז פון געזונדטע און נארמאלע טאטע־מאמע זאל אויף צו להכעיס געבוירען ווערען א שוואכעס, אדער אונמארמאלעס קינד, וואס האט זיך איינגעגעבען אין א לאנג־פערגעסענעם עלטער־זיידען. און פונקט אזוי קען טרעפען דאס פערקעהרטע, אז פון שוואכע אדער אוננארמאלע טאטע־מאמע זאל געבוירען ווערען אן אויסגעצייכענטעם און פעהיגען קינד, וואס האט זיך, ווידער אמאל, איינגעגעבען אין א לאנג־פערגעסענעם עלטער־עלטער זיידען. עס האט שוין פאסירט, אז פון פארלעך, וועלכע אונזערע יודושעניסטען וואלטען פערווערט חתונה צו האבען, — אז גראד פון זיי זענען געבוירען געווארען געניאלע קינדער. ווייס איך נישט, אבער מיר דאכט זיך, אז עס לוינט זיך צו נעהמען די ריזיקע און האבען צווישען זיך אפילו הונדערט גייסטיג־שוואכע, אבי נישט צו פערלירען דעם איינעם, וואס קען געבוירען ווערען און זיין א גאון.

א חוץ דעם, און פאר מיר איז עס דאס וויכטיגסטע, איז דער גאנצער געדאנק פון „פערבעסערען" די מענשליכע ראסע אויף א קינסטליכען אופן, ווי מען טוט עס מיט פערד און מיט הינט, אומווירדיג און דערנידעריגענדיג פאר דעם מענשען. דאס מענשליכע לעבען איז א קלאס פאר זיך, וואס קען נישט פערגליכען ווערען מיט דעם לעבען פון די אנדערע חיות. דאס מענשליכע לעבען איז צו טייער און צו הייליג, וועניגסטענס, דארף אזוי זיין, אז מען זאל זיך דערלויבען צו מאכען עקספערימענטען מיט איהם. דאס לעבען פון דעם קלענסטען און מינדעסטען צווישען אונז איז נישט וועניגער ווערט, ווי דאס לעבען פון דעם גרעסטען צווישען אונז. א מענש איז א מענש, און א מענשליכער לעבען איז א מענשליכער לעבען. איינעמס בלוט איז נישט רויטער פאר דעם צווייטענס" קיינער קען נישט מעסטען אדער וועגען די ווערט פון א מענשליכען לעבען. דער איינציגער דארף נישט זיין קיין קרבן פאר דעם כלל, סיידען ער וויל עס אליין און טוט עס מיט זיין פרייען ווילען. יעדער איינציגער איז פאר זיך א גאנצע וועלט. אין דעם בעשטעהט די גרויסקייט און די ווירדע פון דעם מענשליכען לעבען.

* * *

דאס איז דער אלטער יודישער קוק אויפ'ן מענשליכען לעבען. און מיט דעם דאזיגען קוק איז פראפעסאר קעיטה נישט איינגאנצען צופרידען. רעדענדיג אין זיין דערמאהנטען ארטיקעל וועגען די פערשידענע מעטאדען צו „דערציהען" א בעסערע מענשליכע ראסע, ווי די קאסטען־סיסטעם אין אינדיע און די אריסטאקראטען־סיסטעם אין ענגלאנד, פערגעסט ער נישט צו דערמאהנען די יודען. זאגט ער:

„עס איז דא נאך א גרויסער עקספערימענט אין דער מענשליכער דערציהונג. דאס זענען די יודען. פאר פיל צעהנדליגע דורו'ת האבען זיי חתונה געהאט בלויז צווישען זיך. עס זענען צווישען זיי אויך פארגעקומען געמישטע חתונות, אבער זיי זענען געווען פערהעלטנישמעסיג גאנץ וועניג. זיי זענען א ראסע אין פולסטען זין פון ווארט.

„אלס א רעזולטאט דערפון איז זיי געלונגען צו ענטוויקלען ווינשענס־ווערטע אייגענשאפטען. דער פראצענט פון פעהיגקייטען, וואס טויגען זיך צום מסחר, איז ביי יודען, א גרעסערער. זיי האבען פון זיך ארויסגעגעבען מעהר ווי זייער חלק געניאלע מענשען, — אין מאטעמאטיק, פילאזאפיע און אין אלע פארמען פון וויסענשאפט און קונסט.

„און וואלטען די יודען נישט בעזעסען אזא טיפע ליבע און אזא רחמנות פאר זייערע אייגענע שוואכע און אומפעהיגע, וואלטען זיי שוין היינט באמת געווען א ראסע פון איבער־מענשען. עס איז דעם מענשענ'ס הארצען, נישט זיין קאפ, וואס מאכט איהם בליינד צו „יודושעניקס".

שולדיג, אלזא, אין דעם, וואס די יודען זענען נישט געווארען קיין ראסע פון איבער־מענשען, איז, לויט דער מיינונג פון פראפעסאר קעיטה, דאס יודישע הארץ. דאס יודישע הארץ האט נישט דערלאזען, אז די יודען זאלען לאזען אונטערגעהן זייערע שוואכע און אומפעהיגע. אנשטאט זיי צו פערניכטען, האבען זיי, די יודען גאר געהאלפען.

ווייס איך נישט, קען זיין, אז דער פראפעסאר איז טאקע גערעכט. קען זיין, אז ווען דאס יודישע פאלק וואלט אין פערלויף פון זיין לאנגען נאציאנאלען לעבען אויף אזא אדער אן אנדער אופן פטור געווארען פון זיינע שוואכע און אומפעהיגע, — קען זיין, אז דאן וואלטען די יודען ווירקליך געווארען א ראסע פון איבער־מענשען. אבער לאמיר דאנקען די געטער, פאר וואס דאס איז נישט געשעהן, אזא מין ראסע, א ראסע פון דורכאויס שכל, און אהן הארץ, וואלט געווען א געפאהר פאר דער מענשהייט.

דאס מענשליכע אין מענשען, דאס וואס דערהויבט איהם פון זיין חיה־צושטאנד, דאס, וואס מאכט איהם צום מענשען, איז נישט בלויז דער שכל, נאר אויך, און אפשר נאך מעהר, דאס הארץ. דער שכל אליין איז א קאלטער, אומ'ברחמנות'דיגער, ברוטאלער אינסטרומענט. צום שכל מוז מען אויך האבען הארץ.

אויך ביי די יודען איז דא אן אידעאל פון אן איבער־מענשען. דער „אדם־העליון", אדער „אדם השלם", אבער דער יודישער איבער־מענש איז נישט דער מענש פון כוח און גבורה, און אויך נישט דער מענש פון שכל אליין, נאר הויפטזעכליך דער מענש פון הארץ און הארציגקייט, — דער מאראלער מענש.

א מעשה מיט א האלבען שעניק...

אדער: הימעל און ערד און „וויטשעטשקעס"

פון י. אבערזשאנעק

— זייט געזונד!

— וואו איך פאהר!?

— נישט קיין גער און נישט קיין אלעקסאנדער.

— צום ווייב אויף דאטשע?

— וואס רעדט איהר? צום ווייב אויף דאטשע. וועל איך, וואלף געצעל, א חסידישער יוד, א בן תורה אנטוהן א פאר ספארט־הויזען מיט א רוק־זאק אויף די פלייצעס, ווי א יונגעל פון דריטע אר־שאל? — איך פאהר אויף א וויטשעטשקע...

ס'איז איצט געווארען א מאדע „וויטשעטשקעס", איז הימעל און ערד און „וויטשעטשקעס". יעדען טאג אן אנדערע וויטשעטשקע: קיין היניע צום ים, קיין קריניצע, קיין טשעכאטשינעק, קיין טרוסקאוויעץ, קיין ראדאגאשטש, קיין סטריקאוו, קיין לענטשיץ, קיין אזארקאוו און אנדערע „היסטאריטשנע" שטעט.

יעדען מאנטאג און דאנערשטאג מאכט אן אנדערע געזעלשאפט די וויטשעטשקע: אמאל די געזעלשאפט „וואגאן לי קבאק", „ארבעס מיט קליסקעלעך", אמאל „זשעטשעשאק", און אמאל די — „סטזשעלציעס".

יעדע געזעלשאפט גיט גרעסערע „מציאות". מאכט „וואגאן לי קבאק" פאר 3 גילדען מיט 15 גראשען קיין טשעכאטשינעק מיט קעסט, קומט „ארבעס מיט קליסקעלעך" און גיט אייך אזיעק פאר 3.10 זל. גדיניע מיט'ן ים אזוי ווי עס געהט און שטעהט....

גיט „זשעטשעשאק" דאקאצאנע פאר 2 גילדען מיט 45 גראשען מיט אלע ווינגארעס, קומט „סטזשעלציעס" און גיט פאר א דרייערל טשעכאטשינעק מיט א פאפיציע זאלץ מיט א בלאטע־באד אלס „דאדאטעק"....

נו, איז טאקע הימעל און ערד און וויטשעטשקעס!

און איך זאג אייך, אז ביים היינטיגען קריזיס, איז דאס טאקע דאס בעסטע געשעפט. איהר ווייסט, אז ביי יעדע וויטשעטשקע בלייבט אייך א שעהנע פאר זלאטיס אין טאש — דער רעכענונג איז א פשוט'ער:

קיין גדיניע קאסט, למשל, א בילעט אנ'ערך 30 זל. אהין און צוריק — 60 זל. דאס, יענץ, חרוסת, לאקשען — אויך א 20 זל. האבען מיר א קימאר־לך פאר 80 זל. און אז „וואגאן לי קבאק" גיט עס מיר פאר 12 גילדען, האב איך שוין „פערדינט" 68 זל. און אז גאט העלפט, און איך מאך א צוויי, דריי וויטשעטשקעס א וואך, בלייבט מיר א צוויי הונדערט זלאטיס „ריינער רווח"...

נו, קען ביים היינטיגען טאג זיין א בעסער געשעפט ווי מאכען וויטשעטשקעס! האב איך טאקע אוועקגעלייגט אלע מיינע געשעפטען, און זיך גענומען צו טוריסטיק. יעדע וואך מאך איך א צוויי, דריי וויטשעטשקעס און מאך דאס אמת'ע לעבען, איך וואוין אויף דער באהן, איך עס אויפ'ן חשבון פון „וואגאן לי קבאק". כ'בין אויף רעסט פון „זשעטשעשאק", מיין „סיפיאלגיע" איז די באנק אין וואגאן.

נאר ווי זאגט איהר? ס'קריגעל געהט אזוי לאנג צום וואסער ביז ס'אויער רייסט זיך אפ. אי, הערט איהר, האט זיך מיר אפגעריסען, אז די גאנצע טוריסטיק איז מיר אויסגעפאלען באקעס, הערט א מעשה:

מיט עטליכע טעג צוריק, האט די געזעלשאפט „ארבעס מיט קליסקעלעך" איינגעארדענט א וויטשעטשקע צום ים.

האב איך נישט לאנג געטראכט, האב אנגעטוהן מיינע ברייטע ספארט־מכנסים, מיט די וויקעל־שטרימפ, מיט'ן רוק־זאק, אריינגעלעגט דעם טלית און תפילין און אוועק צו דער געזעלשאפט „ארבעס מיט קליסקעלעך" זיך פערשרייבען.

— וויפיל קאסט ביי אייך דער ים? — האב איך געפרעגט.

— 15 גילדען, האט דער דירעקטאר פון „ארבעס מיט קליסקעלעך" געענטפערט.

— וואס קריג איך פאר די 15 גילדען?

— פאר די 15 גילדען בעקומט איהר די באהן אהין און צוריק, דעם ים פון אלע זייטען, דעם פארט, גדיניע, העל, קארוויע און דאנציג אלס דעראטעק.

— און וואס איז מכוח שלאפען?

— שלאפען, האט דער דירעקטאר פון „ארבעס מיט קליסקעלעך" מיר ערקלערט, איז א פראגע ווי אזוי איהר ווילט.

— וואס הייסט, ווי אזוי? האב איך געפרעגט.

— ס'ווענדט זיך, ווי אזוי איהר ווילט: א גאנצען שעניק, צי א האלבען שעניק.

ווי ס'איז ביליגער, האב איך געענטפערט. און ער האט מיך פערשריבען אויף א האלבען שעניק.

נו, האב איך עס געהאט א מפלה,! הערט, וואס ס'איז געווען מיט דעם „האלבען שעניק":

נאך דעם, ווי איך האב מיך א גאנצע נאכט אפגעשאקעלט אין וואגאן, בין איך ענדליך געקומען צום ים.

— אויסטאן זיך! האט דער „פשעוואוניק" פון דער געזעלשאפט „ארבעס מיט קליסקעלעך" קאמאנדעוועט, און אין איין מינוט, זענען אלע: אלט און יונג, מענער און ווייבער, געשטאנען אדם נאקעט ווי גאט האט זיי בעשאפען.

— וואס איז דאס? — האב איך געפרעגט.

— מ'געהט אויף דער ים־פלאזשע.

נו, פעטער, וואס שטעהט איהר אין אנגעטועכץ, וואס? פארוואס טוט איהר נישט אויס די הויזען? האט מיך דער פשעוואוניק געפרעגט.

— איהר זענט משוגע צי חסר־דעה! וואס הייסט, איך זאל בפני כל עם ערוה אויסטון די הויזען, און דערצו צווישען פרעמדע נשים? איך בין דאך א יוד א בן־תורה!...

איך האב מיך א קוק־ארומגעטון, און מיר איז פינסטער געווארען פאר די אויגען: יודען און יודענעס, בחורים און מיידלעך, אלע אדם נאקעט, ווי גאט האט זיי בעשאפען, עטעס טראגען זיי יא פיצלעך גארטעלעך אבי יוצא צו זיין און ווייטער... ווייטער זאל זיך איין גאט מרחם זיין!...

האבען זיך די נאקעטע זכרים און נקבות א ווארף אריין־געטון אין ים אריין, אז ס'האט מיר אזש לא־עליכם גענומען שווינדלען פאר די אויגען...

וואס האב איך געטון? וואס הייסט, וואס איך האב געטון? איך וועל דאך נישט זיין קיין יוצא מן הכלל, האב איך אויך אויסגעטון די הויזען, האב מיך אויך געלאזט אין ים אריין. האב איך מיך געבאדען צוזאמען מיט די נקבות און ס'האט מיר געשווינדעלט פאר די אויגען...

אבער דאס איז נאך נישט אלץ. די ערגסטע מפלה, האב איך געהאט מיט'ן שלאפען:

אין אוונט טוט מיך דער פשעוואוניק „לייגען־פיהרען" פיהרט מיך אוועק אין א שטוב, עפענט די טיר און לאזט מיך אריין — דא וועט איהר שלאפען.

— מיינע בייזע וויסטע חלומות צו מיינע שונאים'ס קעפ! אזוי האב איך געזאגט, ווען איך האב א קוק־געטון אויף די 36 שעניקעס און איין שטוב, און אויף יעדען שעניק איז געלעגען א מאן, א פרוי, צוויי מענער, צוויי פרויען.

— ניין! ווען איהר וועט מיך בעגילטען, וועל איך מיך דא נישט לעגען שלאפען! וואס הייסט, איך וועל מיך לעגען אין איין שטוב מיט פרעמדע נשים! איך בין דאך א יוד א בן־תורה?

— איהר האט אויסגעקויפט א בילעט אויף א האלבען שעניק, האט דער פשעוואוניק פון „ארבעס מיט קליסקעלעך" מיר ערקלערט, און איהר וועט זיך אזוי גוט זיין לעגען אויף א האלבען שעניק.

— וואס הייסט עס א האלבען שעניק? ווי קען מען עס שלאפען אויף א האלבען שעניק, ווי אזוי? און ווער וועט שלאפען אויפ'ן צווייטען האלבען שעניק?

— אט'א דער יונגערמאנטשיק, — האט ער מיר אנגעוויזען אויף איינעם.

אז איך האב א קוק־געטון אויף מיין שעניק שותף, איז מיר פינסטער געווארען פאר די אויגען. א „בחור", וואס מיט איין האנד דעקט ער צו צוויי אזעלכע ווי איך, און מיט איין שלינג שלינגט ער איין דריי אזעלכע ווי איך — א יונג מיט א פאר פלייצעס און מיט א קאפ און צונג — א מחבל!

האט זיך דאס „בחור'ל" אוועקגעלייגט ברייט. און איך האב געהאט דעם צווייטען האלבען שעניק, און ביי יעדען „דושוך" פון זיין עלבויגען, האב איך געזעהן אלע עלטער־באבעס, וואס רוהען אין ליכטיגען גן־עדן... ביי יעדען „גלעט" פון זיין „הענטעל", זענען מיר געפלויגען פונקען פאר די אויגען....

דעם „קאלעקטיווען שעניק" וועל איך לאנג, זעהר לאנג געדענקען און וועל שוין אנזאגען קינדס קינדער, אז טאמער וועלען זיי פאהרען אויף א וויטשעטשקע צום ים מיט דער געזעלשאפט „ארבעס מיט קליסקעלעך", זאלען זיי נישט נעהמען קיין האלבע שעניק"...

ברוך שפּינאָזאַ איז גאָר געווען אַ סוחר

פון ד"ר יעקב שאַצקי

— 2 —

ברוך דע שפּינאָזאַ איז אויפגעהאָדעוועט געוואָרען אין אַ הויז פון מסחר. סוחרים פון דער גאַנצער וועלט פלעגען בעזוכען זיין טאַטען, און פון קינד־ווייז־אָן האָט ער זיך צוגעקוקט, ווי אַ שווערע האַנד האָט מיט דער גענויגער פעדער אונטער־געשריבען אַ „באַוט", אַ וועקסעל אָדער אַן אַנדער האַנדעלס־דאָקומענט.

די אַטמאָספערע פון האַנדעל, פון געשעפט האָט, נאַטירליך, געמוזט בעאיינפלוסען אַלעמען. אַפילו אין „עץ חיים", אין דער ישיבה האָט מען געלערנט אַזעלכע וועלטליכע לימודים, וואָס קאָ־בען צונוצקומען אין מסחרים. אַפילו די פערהעלט־נישמעסיג גרויסע שכירות, וואָס מען האָט גע־צאָהלט די לעהרער פון „עץ חיים", האָט מען צו פערדאַנקען דעם פאַקט, וואָס די פערוואַלטונג איז בעשטאַנען פון פערמעגליכע סוחרים, וואָס האָ־בען נישט געוואָלט מאַכען פון זייערע זיהן קיין רבנים, נאָר צונױפבינדען אַביסעל תורה מיט אַ פּראַקטישען ציל אין לעבען.

ברוך דע שפּינאָזאַ איז אויך נישט געגאַנגען אין „עץ חיים", כדי צו ווערען אַ רב.

דאָס איז אַ לעגענדע, פון וועלכער מען דאַרף זיך איצט אָפּוואַרפען.

די כוונה פון זיין טאַטען איז געווען דיזעלבע, ווי די כוונה פון יעדען ספרדיש־אַמסטערדאַמער יו־דען — מאַכען פון קינד אַ לייט, וואָס האָט לויט די דעמאָלסדיגע בעגריפען געמיינט אַ סוחר, וואָס זאָל אָבער נישט „פערשעהמען די משפחה" אין שוהל, אין דער חברה, דאָרטען, וואו מען דאַרף זיין אויך אַ... יוד.

פון די בייע דאָקומענטען איז צו זעהן, אַז די „עץ חיים", וואו שפּינאָזאַ האָט זיך געלערנט, איז געווען אַ מין תלמוד־תורה, בשום אופן אָבער נישט קיין ישיבה, וואו מען לערנט זיך פאַר אַ רב.

אויך איז קלאָר, אַז קיין העכערע תלמודישע בילדונג האָט דער יונגער שפּינאָזאַ נישט בעקו־מען, ווייל ער איז אין די העכערע קלאַסען פון „עץ חיים" נישט געווען, דאָרטען, וואו שאול הלוי מאָרטיירא האָט געלערנט גמרא.

אויך איז אויסגעשלאָסען, אַז שפּינאָזאַ איז געווען אַ תלמיד פון מנשה בן ישראל.

דאָס זענען אַלץ לעגענדעס, וואָס די טראַדי־ציע האָט צוגעקלעפּט שפּינאָזאַן, ווייל ווי האָט עס געקענט אַנדערש זיין, אַ גאון האָט געמוזט זיין אַ יודישער גאון אין דער יוגענד און די גרעסטע רבנים פון האָלאַנד זענען זיכער געווען די, וואָס האָבען איהם געדאַרפט געבען די הסכמה אויף גע־ביאַליטעט.

אַזוי טראַכט זיך די לעגענדע. די ווירקליכקייט פערלייקענט עס קאַטעגאָריש.

ברוך שפּינאָזאַ איז קיין עלוי אין דער תלמוד תורה נישט געווען און דער טאַטע זיינער האָט אַמ־וויבציגסטען גע'חלומ'ט צו זעהן איהם פאַר אַ רב.

ער האָט זיך געלערנט אין „עץ חיים" זיכער ביז זיין 16 אָדער 17 יאָהר און אפשר נאָך ווינצי־גער, און דאַן איז ער איזעק אין געשעפט. ער האָט געהאָלפען פריהער זיין טאַטען און שפּעטער געוואָרען אַ זעלבסטשטענדיגער סוחר אין שותפות מיט זיינעם אַ ברודער.

אַזוי אַרום ווערט ענטפּלעקט אַ נייער, אומ־בעקאַנט קאַפּיטעל אין שפּינאָזאַס לעבען.

ביז'ן חרם (1656) ד. ה. אַן ערך זעקס יאָהר איז דער יונגער שפּינאָזאַ געווען אַ פּשוט'ער סוחר.

אין 1649 איז געשטאָרבען זיין ברודער, יצחק, וועלכער האָט וואָהרשיינליך געהאָלפען דעם טאַ־טען אין געשעפט. דעמאָלט האָט דער טאַטע בעשלאָסען צוצוהעמען דעם צווייטען זוהן ברוך, פון דער תלמוד־תורה און איינשפּאַנען איהם אין זיינע געשעפטען. און דאָ לאָזט זיך פעסטשטעלען זעהר אַ וויכטיגער פאַקט.

מען שטעלט די פראַגע: ווי קומט שפּינאָזאַ צו די קאָלעגיאַנטען, ד. ה. צו דער קריסטליכער סעקטע, וואָס האָט איהם שפּעטער, דעם אַפּיקורס, מקרב געווען?

איצט ווערט די זאַך קלאָר, זיין טאַטע האָט מיט זיי געהאַנדעלט, ווייל די קאָלעגיאַנטען זענען מעהרסטענטייל געווען סוחרים. עס איז דעריבער פערשטענדליך, אַז דער יונגער שפּינאָזאַ האָט זיך מיט זיי בעקענט און אויף אַזאַ אופן איז ער באַלד נאָכ'ן חרם אַריין אין אַ סביבה פון מענשען, וואָס האָבען איהם געקענט פון פריהער.

עס איז אויך אינטערעסאַנט, אַז ברוך דע שפּי־נאָזאַ און יאַריך יעלעס, דער בערימטער קאָלעגיאַנט און זיין פּראָטעזשאַנט — פלעגען דייערע האַנדעלס פּאַפּירען בעשטעטיגען ביי דעם זעלבען רעיענט.

דעם 4. מאַי 1655 קלאַגט אָן דער שפּעטער דיגער פילאָזאָף, בענעדיקטוס דע שפּינאָזאַ, אַ גע־וויסען אַנטאָני אַלוואַרען פאַר נישט בעצאָהלען אַ וועקסעל פון פינף הונדערט פלאָרין. דער סוחר האָט אָבער נישט קיין געלד, ער וויל דערוויל איינצאָהלען אַ טייל: 200 פלאָרינען און אויף די איבעריגע געבען בריליאַנטען פאַר אַ משכון. שפּי־נאָזאַ איז אָבער איינגעשפּאַרט און וויל דווקא די גאַנצע סומע.

ער קלאָגט איהם אָן אין געריכט און איז אַ לאַנגער מגילה געשריבען לויט'ן אָנגענומענעם נוסח פון דער האָלענדישער האַנדעלס־וועלט פאַר־דערט ער, אַז דער געריכט זאָל איהם צו'פּסקנ'ענען די גאַנצע סומע, וואָס קומט איהם.

שפּינאָזאַ איז גרייט דעם קרעדיטאָר אַפילו אַריינזעצען אין תפיסה. פאַר נישט בעצאָהלען דעם חוב. דער בעל־חוב מוז זיך בעהאַלטען פאַר שפּי־נאָזאַן, ביז נאָך לאַנגע פערהאַנדלונגען קומט מען צו אַ פשרה.

די גאַנצע האַנדלונג פון שפּינאָזאַן איז אַזוי סוחר'יש, אַז עס גלויבט זיך קוים, אַז אַזוי האָט געהאַנדעלט דער שפּעטערדיגער געניאַלער פילאָ־זאָף. דאָך זענען אַלע מאַטעריאַלען אויטענטיש, גע'חתמ'עט פון שפּינאָזאַן גופא (צוזאַמען מיט זיין ברודער גבריאל).

עס איז אינטערעסאַנט, אַז שפּינאָזאַ האָט גע־האַנדעלט מיט קאָסטבאַרע זאַכען און דערפון בעהמט זיך דיין בעקאַנטשאַפט מיט דימענ־טען־שלייפער און הענדלער.

אין אַן אַנדערען דאָקומענט פון 21. מאַי 1655 שווערט שפּינאָזאַ ביי אַ נאָטאַריוס, אַז ער קען אַ געוויסען סוחר, וואָס בענוצט זיך מיט אַ פאַר בע־האַלטענע נעמען. דער ציל פון דעם עדות־זאָגען איז נישט קיין מסירה. נאָר כדי צו אידענטיפיצירען אַ סוחר, וואָס מוז זיך צוליב פּאָליטישע טעמים בעהאַלטען אונטער אַ קריסטליכען נאָמען, זייענדיג וואָהרשיינליך אַ מאַראַן.

פון דעם איז געדרונגען, אַז דער יונגער שפּי־נאָזאַ האָט געפיהרט געשעפטען מיט מאַראַנען פון שפּאַניע און פּאָרטוגאַל און האָט זיך אין אַ קורצער צייט דערוואָרבען אַ חשוב'ן נאָמען אין די סוחרים־קרייזען.

אין דער זעלבער צייט ביז בענטאַ דע שפּינאַזאַ (אַזוי שרייבט ער זיך אונטער אין יענע יאָהרען) אַ חשוב'ער מיטגליד פון דער יודישער קהלה, פונקט ווי זיין טאַטע מיכאל. שבת חנוכה 1655 גיט ער אַ נדבה אין שוהל און דאָס ווערט פער־שריבען אין פּנקס.

דער פאָטער איז שוין געווען טויט. ער איז געשטאָרבען דעם 30. מערץ 1654. ברוך האָט ווייטער זיינע געשעפטען בשותפות מיט'ן ברודער. די ספרד'ישע סוחרים זענען אפשר אומ־צופרידען, וואָס ער האַנדעלט אַזוי שטרענג און פאַר יעדען חוב, וואָס עס קומט איהם גייט ער אין געריכט.

חוץ דעם לעבט ער עפּעס צו גוט מיט די סוח־רים קריסטען, וואָס געהער'ען צו דער סעקטע פון קאָלעגיאַנטען.

די ספרד'ישע יודען האָבען נישט ליב גע־האַט די קאָלעגיאַנטען, ווייל זיי האָבען זיך צופיל אינטערעסירט מיט'ן תנ"ך, מיט דער העבראַאישער שפּראַך און מסתמא אַרויסגערופען חשדים, אַז זיי זענען מיסיאָנערען.

שפּינאָזאַ האָט געמוזט צאָהלען די חובות פון זיין פאָטער און דעריבער אַרויסגעוויזען די זעלבע געפיהלען פון פליכט, וואָס ער האָט פון אַנדערע געפאָדערט לגבי זיך.

ער האָט אָבער נישט געקענט די חובות באַצ־קומען. צוויי יאָהר נאָך דעם פאָטערס טויט בעט ברוך דע שפּינאָזאַ אין געריכט בעשטימען אַ קו־ראַטאָריע. דאָס געשעהט איינגאַנצען אַ פּאָר חדשים פאַר'ן חרם.

דעריבער דאַרף מען זוכען די סיבות פון חרם נישט אין פילאָזאָפישע חקירות, נאָר אין דעם שייכות, וואָס עס האָט שפּינאָזאַס באַנקראָט ווי אַ סוחר מיט דער נקמה פון די סוחרים אין אַמסטער־דאַם. זיי האָבען אויסגענוצט די רעליגיעזע מאָ־טיוון פאַר זייערע איגענע האַנדעלס־אינטערעסען.

דאָס ווערט קלאָר פון די נייע דאָקומענטען, און צום סוף נאָך אַ וויכטיגער בעווייז.

דער אַקט פון חרם איז אונטערגעשריבען נישט פון די „חכמים" פון בית־דין, נאָר פון פּרנסים. ווער זענען זיי געווען? סוחרים.

עס איז דעריבער קלאָר, אַז די געשיכטע פון שפּינאָזאָס חרם דאַרף מען זוכען אין די האַנדעלס־בעציהונגען פון דעם יונגען שפּינאָזאַ מיט די אַמס־טערדאַמער תקיפים.

די נייע דאָקומענטען רעוואָלוציאָניזירען אונזער וויסען וועגען דער יוגענד פון דעם געניאַלען פי־לאָזאָף, און צווינגען איבעראַרבייטען זיין ביאָגראַפיע פון דאָס ניי.

זי האָט איהם צופיל געלערנט

ערצעהלונג ■ פון י. ראַק

מיט איניגע יאָהר צוריק וואָלט זיך אַננאַ אויף אַזאַ „פּערשוין" ווי איהר מאַן אַפילו נישט אומגע־קוקט. זייענדיג דאַן נאָך גאַנץ יונג, איז זי נאָך געווען שטאָלץ ביי זיך און האָט זיך געקענט פּעגי־בען צו זיין אויסקלייבעריש מיט די קאַנדידאַטען, וועלכע זענען בעלנים געווען חתונה צו האָבען מיט איהר.

דאָס איז אַלץ געווען מיט עטליכע יאָהר צו־ריק, ווען אַננאַ איז געווען יונג און שעהן און אַנ־ציהענד, און, ווי זי האָט דאַן געמיינט, זי האָט וועגען אַ חתן קיין דאגה נישט געהאַט. אָבער, האָט איז אַוועק אַ יאָהר נאָך אַ יאָהר און אַזאַ בחור ווי זי האָט געזוכט האָט זיך עפּעס אַלץ נישט געפונען. עס זענען געווען גענוג יונגעלייט, וועל־כע קענען שעהן רעדען, מאַכען זעהר זיסע קאָמ־פּלימענטען און קוועטשען אַ מיידעל ווי רעכטע עק־ספּערטען; אָבער די אַלע האָבען קיין לעבען נישט געקענט מאַכען.

אַננאַ האָט דערפיהלט, אַז זי איז שוין נישט מעהר יונג, און זי איז אַלץ מעהר און מעהר אומ־רוהיג געוואָרען. זי האָט ביסלעכווייז פערלוירען איהר שטאָלץ און איז בערייט געווען אַראָפּצולאָזען פון איהר פּרייז.

ענדליך האָט זי אָנגענומען דעם פאָרשלאַג פון איינעם יאַקוב דריידלער, צו ווערען זיין „בעסערע העלפט".

יאַקוב דריידלער אַלס ברויט געבער איז געווען אַזאַ, וואָס אַ סך פרויען וואָלטען זיך געוואונשען צו האָבען. ער איז רייך.

אָבער שוין פון ערשטען קוק אויף אָט דעם דריידלער'ן ווערט אויך קלאָר, אַז איהר האָט דאָ פאַר זיך אַ לעקיש. ער קען נישט רעדען מיט אַ מענשען, ווייסט נישט וואָס צו זאָגען, ווי צו ענטפער־רען אויף אַ פראַגע. דערפאַר, טאַקע רעדט ער כמעט קיינמאָל נישט און שמייכעלט קיינמאָל נישט. כדי זיין אומגעראָטענקייט זאָל זיך וואָס ווייניגער אַנזעהען.

ווען אַננאַ האָט בעשלאָסען מיט דעם דאָזיגען יונגענמאַן חתונה צו האָבען, האָט זי דאָס נישט גע־טאָן סתם אַזוי אין דער וועלט אַריין, נאָר זי האָט גע־האַט אַן אויסגערעכנטע דערבייי. איהר חשבון איז געווען, אַז זי וועט איהם „איבערמאַכען", וועט איהם „אויסמענשלען", וועט איהם פערוואַנדלען אין אַ מענשען, מיט מענשען צוגלייך. מיט דעם גאַנק אין קאָפּ, איז אַננאַ ענדליך אָפיציעל פאַר דריידלער'ן אַ כלה געוואָרען.

עס זענען אוועק דריי מאָנאַטען. אַננאַ האָט יעדע איבעריגע מינוט, וואָס זי האָט געהאַט, פער־בראַכט מיט איהר חתן. זי האָט איהם געגעבען „לעקציעס אין מענשליכקייט" און ער, דער חתן, האָט געהאָרכזאַם, ווי אַ גוטער תלמיד, איז אַלץ גע־פאָלגט, זי האָט איהם געלערנט ווי צו שטעהן, ווי צו געהן, ווי צו רעדען צו אַ מענשען, וואָס צו טון מיט זיינע הענט ביי פערשידענע געלעגענהייטען, זי האָט איהם אויך געלערנט טאַנצען, שפּילען אַ פּינאָקעל. אַלץ מוז אַ יונגערמאַן קענען — האָט זי איהם געזאָגט.

דריידלער האָט זיך אַרויסגעוויזען פאַר אַ גוטען שילער. ער האָט אַל קגעלערנט מיט חשק און האָט גרויס פאָרטשריט געמאַכט. אַננאַ האָט פון איהם אָנ־געקוואָלען.

און איינמאָל האָט אַננאַ זיך פערנומען צו גע־בען דריידלער'ן אַ לעקציע ווי צו זיין אַ חתן... אויך אין דעם איז ער געווען טעמפּ, לעקישעוואַטע; ער איז געווען שעהמעדיג און צוריקגעהאַלטען, האָט נישט געוואַגט אַפילו צוצונאָהענט צו זיצען לעבען זיין כלה.

זיצענדיג אַזוי, איינמאָל, שפּעט אין אוונט, מיט איהר דריידלער'ן אין זיין צימער, האָט זי זיך גאָר נאָהענט צוגערוקט צו איהם, האָט איהם געקוקט גלייך אין די אויגען אַריין און שטיל געשעפּטשעט.

— ביזטו מיין חת'על? האַ?

— יאָ! — האָט ער שעהמעדיג געשמייכעלט.

— און וואָס בין איך דייגע? — האָט זי ווייטער שטיל געפּליסטערט.

— מיין כלה! — האָט ער, מיט'ן זעלבען פער שעהמטען שמייכעל געענטפערט.

— נישט דיין כלה, — האָט זי איהם גוטמוטיג איבערגעקרימט, — נאָר דיין כלה'טשקע. פערשטעהסט, דיין כלה'טשקע — האָט זי איבערגעחזר'ט קוועטשענדיג דעם וואָרט „כלה'טשקע"־

— און וואָס טוט אַ חת'על, ווען ער זיצט איינער אַליין מיט זיין כלה'טשקע? — האָט אַננאַ מיט זיסע חנ'דעלען אויף איהר געזיכט, צו איהר חתן ווייטער זיך געווענדעט.

דריידלער האָט אַ ווילע פערשעהמט אָנגע־קוקט זיין כלה און האָט נאַאיוו געענטפערט:

— איך ווייס נישט...

אַננאַ'ס געזיכט האָט זיך פערוויטעלט און זי האָט צו איהר חתן געזאָגט:

— נעהם מיך אַרום, נאַרישער חת'לע מייגער.

דריידלער'ס געזיכט האָט אויפגעשיינט און אין זיינע אויגען האָבען זיך צולויכטען אַזעלכע מאָדנע פייערלעך, וועלכע אַננאַ האָט נאָך ביי איהם קיינמאָל נישט געזעהען. ער האָט מיט'ן גרעסטען חשק זי אַר־רומגעכאַפּט מיט זיינע שטאַרקע הענט. אַננאַ האָט מיט איהר קעפּעל זיך צוגעטוליעט צו זיין ברייטער ברוסט און שטיל געפּליסטערט:

— דריק מיך, שטאַרק, שטאַרק!

דאַן האָט זי מיט איהרע ליפּען אויסגעזוכט זיינע ליפּען און ווייטער שטיל געפּליסטערט:

— איצט אַ לאַנגען און געשמאַקען קוש.

אַ ווילע זענען אַזוי בחור און מיידעל געזעסען, ווי צוגעקלעפּט איינס צום אַנדערען. נאָכדעם האָט אַננאַ, אַ צעוואַרימטע, מיט אַ פערפלאַמטען פּנים, צוקנעפּט איהר בלוזע, האָט אָנגענומען דריידלער'ס האַנט און זי צוגעלעגט צו איהר הייסער ברוסט. חתן־כלה זענען נאָכדעם ווידער צוגעפאַלען איינס צום אַנדערען און זענען אַזוי פערבליבען אַ היבשע ווילע, ווי צוגויסגעוואַקסען אין איין מענש.

דאָס פּאָרעל האָט חתונה געהאַט. די ערשטע צייט איז געווען לויטער שמחה, פרייד און גליק, איי־בערהויפּט נאָך ווען אַננאַ האָט דערפיהלט אונטער איהר ברוסט די פרוכט פון דער גייהאַט, דאַן איז צו זייער גליק גאָר קיין גרענעץ נישט געווען. אויף אַ לעבען צו מאַכען איז געווען, קיין זאָרג וועגען דער צוקונפט האָט מען נישט געהאַט, זענען מאַן און ווייב העכסט גליקליך געווען.

אַז עס איז אוועק דער האָניג־חודש און נאָך אַ פּאָר חדשים דערצו, איז די לאַגע ביי דעם יונגען פּאָרעל געוואָרען אַ גאַנץ אַנדערע. דריידלער'ן זע־בען איינגעפאַלען עפּעס מאָדנע פראַגעס אין קאָפּ אַריין און ער האָט זיך נישט געשעהמט און האָט זיי־בע קשיות זיין יונגער ווייבעל געפרעגט:

— הער זיך איין, אַננאַ, — האָט ער זיך צו איהר געווענדעט, — פון וואַנען האָסטו די אַלע זאַכען געוואוסט?

— וועלכע זאַכען, מיין טייערער? — האָט אַננאַ פון איהר זייט געפרעגט.

— איך מיין אָט די אַלע זאַכען, ווי אַזוי אַ חתן דאַרף פערברענגען מיט זיין כלה, ווען ער זיצט מיט איהר אַליין אין אַ צימער. דו ווייסט וואָס איך מיין! — האָט דריידלער דייטליכער ערקלערט זיין פראַגע.

— וואָס הייסט פון וואַנען איך האָב געוואוסט?

— האָט די יונגע ווייבעל פערוואונדערט אָנגעקוקט איהר מאַן — איך האָב געוואוסט אַלע [illegible] סען עס, אַזוי איז עס.

דריידלער איז מיט דעם אַטוואָרט ה'יש, זייט נישט צופרידען געווען, אַז אַ בחור זאָל פון אַזעלכע זאַכען וויסען — דאָס איז איהם געווען פערשטענד־ליך, דאָס איז ביי איהם אויסגעקומען נאַטירליך; אָבער אַ מיידעל, ווי קומט אַ מיידעל צו וויסען פון אַזעלכענע זאַכען?

און ס'איז ביי דריידלער'ן אויסגעקומען, אַז נישט אַנדערש, נאָר אַז זיין ווייבעל איז מיידעלווייז געווען נישט אָרענטליך... זי האָט צופיל געוואוסט פון אַזעלכענע זאַכען, פון וועלכע אַן אמת־אָרענט־ליכע מיידעל דאַרף נישט וויסען... דאָס האָט איהם נישט געלאָזט רוהען און ער איז וואָס ווייטער, ווייטער אַלץ צודרייבגליכער געוואָרען מיט זיינע פראַ־גען צו אַננאַ'ן:

— זאָג מיר נאָר, פון וואַנען האָסטו דאָס אַלעס געוואוסט? — האָט ער געהאַלטען אין איין מאַטערן ביי איהר אַנ'ענטפער אויף דער דאָזיגער פראַגע.

אַננאַ האָלט אין איין שווערען זיך ביי איהר לעבען, ביי איהר טאַטען און מאַמען און ביים קינד, וואָס דאַרף באַלד געבוירען ווערען, אַז זי איז געווען אַנ'אומשולדיגע, אָרענטליכע מיידעל, אָבער דריידלער גלויבט איהר נישט. אויב ס'איז אַזוי ווי דו זאָגסט, טאָ פון וואַנען האָסטו דאָס אַלעס געוואוסט? — האַלט ער אין איין טענה'ן צו איהר.

דער יונגער־מאַן זעהט ווי זיינע בעשולדיגונגען געגען זיין פרוי פערשאַפען איהר אומגעהויערע ליידען און ער האָט אויף איהר רחמנות; ער וויל זיך בערוהיגען, נאָר ער קען נישט. עפּעס ווי אַ קליפּה זיצט אין איהם און האַלט אין איין אונטערהעצען איהם. זיינע פראַגעס גיבען איהם קיין רוה נישט:

— נו, טאַקע, פון וואַנען האָט זי דאָס אַזוי פיל געוואוסט?.. — האַלט די קליפּה אין איין מוטשען איהם, — אַן אָרענטליך מיידעל האָט פון אַזעלכע זאַכען נישט בעדאַרפט וויסען.

אַננאַ פערענטפערט זיך, שווערט, אַז זי איז געווען אומשולדיג, ווייבט מיט בלוטיגע טרעהרען; שטיקער האַרץ עסט זי זיך אויס, אָבער איהר מאַן גלויבט איהר פאָרט נישט: פון וואַנען האָסטו דאָס אַלעס געוואוסט? — האַלט ער אין איין פרעגען איהר און גיט אויף דעם זיין איגענעם ענטפער... און ביי דעם דאָזיגען ענטפער בלייבט ער.

אַננאַ האָט איהר מאַן אויסגעלערנט צו זיין אַ מענש, געמאַכט איהם מעהר־ווייניגער מיט לייטען גלייך, אָבער זי צאָהלט אַ שרעקליך טייערען פּרייז פאַר דעם נויז וואָס זי האָט פון דעם, זי צאָהלט און צאָהלט, האַלט אין איין צאָהלען. מיט טרעהרען און בלוט צאָהלט זי; און ווער ווייס צי זי וועט זיך גאָר אַמאָל אויסצאָהלען?

אויף פעלדער

וואָרימע ווינטען

בערע איז צוריק אין שטוב נישט אַריינגעגאַנגען, כאָטש לאַנגע האָט איהם אַרויסגעשיקט, ער זאָל אַריינברענגען ליים פאַר'ן דיל — האָט אַ וואַרימער ווינט איהם אַ בלאָז געטאָן איבער'ן פנים, געבלאָזען מיט'ן ריח פון פעלד און איהם אָפּגעבייגט צום פעלד צו.

— וואָס האָט זי געבראַכט צו אונז אין שטוב אַריין? טאַקע העלפען דער מאַמען שמירען דעם דיל? קאַרג אַרבייט האָט זי ביי זיך אין שטוב?־.

ער האָט מיט שווערע טריט געשפּרייזט צו די פעלדער און זיך דערווייטערט פון דאָרף, פון דער שטוב, וואו ביים זייט פון זיין מאַמען האָט איצטער לאַנגע, אַ לאַכענדיגע, געהאָלפען שמירען דעם נייעם דיל, דעם ליימענעם דיל אין זיין נייער היים. אָבער דער נאָמען לאַנגע איז איהם נאָכגעגאַנגען. איהרע לעצטע רייד, ווי זי האָט זיך מיט איהם אַ טאָפּ געטאָן: הע... — זיי קלינגען אין די אויערען. ס'איז איהם ליב און דערווידער אין דער אייגענער צייט. ליב, ווייל דער נאָמען לאַנגע געהער צו דער גרעסטער בריה, וואָס ער האָט אַמאָל בעגעגענט און אויך דערווידער, ווייל זי געהער פאָרט צו אַ קלאַס, וואָס רופט ביי איהם אַרויס שנאה און עקעל. ער זעהט בחוש, ווי די ברעזערס האָבען איהם און זיין גלייכען פיינט; די לאַנגע אַליין לאַכט איהם געפיזס אויס הינטער זיינע פלייצעס. פונדעסטוועגען טוט עס זי פלוצלינג ווי דער ווינט אַ טראַג אָן אויף זיין שטעג. נישט די דראַבנע, ספּריטנע לאַנגע איז דאָס — נאָר אַ פרעמדער כח, וואָס איז אַנגעלאָדען מיט פרויען־וואַרימקייט, לייגט זיך אָן אויף איהם; רופט אַרויס אַ זיסע מידקייט אין זיין גאַנצען מהות; אַ מידקייט, וואָס געהט שפּעטער איבער אין פריאַטעסט.

— און וואָס וועט זיין אויב קיין אַנדער לאַנגע, אַ לאַנגע פון מיין קלאַס, וועט זיך נישט בעווייזען?..

די דאָזיגע לאַנגע האָט שוין אַ טרייסעל געטון זיין גלייכגעוויכט. געקומען און איז געוואָרען אַן אָפּטע איינגעהער'ין אין שטוב: געקומען אונטערקויפען דער מאַמען זייגער, העלפען איהר שמירען דעם דיל...

בערע יוישט דעם שווייס פון שטערען און וויל מיט דעם אָפּווישען די מחשבות, וואָס פּיינליי טען איהם אין פעלד אַליין. ער האָט אַליין נישט געשפּירט ווי ער איז אַראָפּ פון וועג און איצט מיט שווערע טריט איבער זיין אייגען פעלד; נישט געשפּירט ווי ער טרעט איין זיין אויף עמיצנס פעלד; טרעט איין די ווייצען, וואָס האָבען שוין פון זיך אַרויסגעלאָזען האָריגע זאַנגען.

פלוצלינג האָט ער זיך אַ כאַפּ געטון, אַז ער טרעט אַ ווייצענפעלד. עס איז איהם געוואָרען נישט שעהן פאַר זיך אַליין. און וואָס וועט זיין אויב אימיצער בעמערקט ווי בערע קאָוואַלסקי, דער עלטסטער פון דאָרף, צעטרעט דאָס אויפגעגאַנגענע פעלד? „גאָרנישט שעהן וועט עס אויסזעהען. מאַלע וואָס ביידע ציינגער קאָנען אַמאָל אַ דאָג טון"...

אַ פערשעהמטער איז ער אַראָפּ צום שטעג צווישען בעזונדערע צוויי ווייצענפעלדער; אַראָפּ אויף דער מעזשע, וואָס טיילט פונאַנדער צוויי ערד־חלקים און ס'איז איהם גרינגער געוואָרען אויפ'ן האַרצען; ער האָט געפּוּטצען אַ פערענטפערונג פאַר זיין אַרויס אין פעלד גאָר אָהן אַ ציל. אָט די דאָזיגע מעזשעס צווישען די פעלדער האָט ער שוין לאַנג געוואָלט בעטראַכטען און אַריינטראַכטען זיך אין זיי. „די דאָזיגע שטעגען, וואָס גרענעצען אָפּ פון פעלד, וועט די רעוואָלוציע צעאַקערען, נישט לאָזען קיין שפּור פון זיי... די רעוואָלוציע וועט מאַכען פון אַלע פעלדער איין פעלד — איין גרויסער קאָלעקטיוו וועט בעאַרבייטען אַלע פעלדער; פון אַלע דערפער — איין דאָרף; פון אַלע בעזונדערע באַלעבאַטישקייטען — איין באַלעבאַטישקייט"... ער האָט נישט לאַנג געלייענט אין אַ בוך, אַז אויף די דאָזיגע מעזשעס, וואָס וועלען קיינמאָל נישט צעאַקערט, אין די ווילדע גראָזען, וואָס אויף די מעזשעס פּרובּפּערען זיך אַלערליי פּאַראַזיטען און פרעסען אויף די תבואות. „יאָ, מעזשעס און פּאַראַזיטען, ווי קלוג עס איז געזאָגט געוואָרען... דאָס זענען טאַקע פּאַראַזיטען די אַלטע לייט, וואָס זענען אַהער אַנגעקומען און יעדערער וויל פאַר זיך אַליין די נחלה"...

— ווי קומט עס טאַקע, וואָס די קאָוואַלסקיס זענען אַריינגעצויגען געוואָרען אין אַ פעלד מיט אַ בעזונדערער מעזשע?

לאַנגע, זי איז איצטער זייט־ביי־זייט מיט זיין מאַמען; העלפט אַרויס זיין מאַמען; נישט בעדאַרפט בעהמען און זי אַזוי שלעכט פערשטעהען... אפשר האָב איך פאָרט בעדאַרפט אַריינטראָגען ליים פון דרויסען"...

ס'פערדריסט איהם, וואָס ער האָט גענומען און איז אוועק אין פעלד אַריין. געווען אַ נאַרישקייט, די מאַמע דייגע וועט פון איהם חוזק מאַכען. דאָס־מאָל וועט זי זיין גערעכט.

ער האָט אַליין נישט געשפּירט, ווי ער האָט זיך דערנעהנטערט צו ברעזער'ס פעלד; אָנגעקומען צו אַ פּאַסיקעל ערד, וואו לאַנגע האָט מיט אַ פּאָר וואָכען צוריק צעגראָבען און פערזעצט אַרבוזען־קערלעך און דינע־קערלעך. דאָ און דאָרטען האָבען זיך אַרויסגעשלאָגען פון דער ערד גרינע אָדערלעך און אַרויסגעבראַכט צום דרויסען סמנים פון בלעטלעך; ווי גרינגע שלענגעלעך ציהען זיך די יונגע פלאַנצען מיט די קעפּעלעך צום פרייען דרויסען.

ער האָט זיך אַראָפּגעבויגען, בעטראַכט פון נאָהענטען די אויפגעהענדיגע זריעה; האָט פאַר־זיכטיג אַרויסגעשלעפּט פון דער ערד אַ פלאַנץ, מיטשלעפּענדיג אַן'אַנגעקוואָלענעם, צעשפּאָלטענעם קערל, פון וואַנען דער פלאַנץ האָט זיך אָנגעהויבען; דינע אָדער־לעך־וואָרצעלעך, ווייסע און צאַרטע, האָבען פון בייידע זייטען קערל דערשפּירט די נאַקעטקייט. ער האָט אויף שנעל אַריינגעזעצט דעם פלאַנץ, אַרומגעשאַרט די ערד, בעוואָרענט, אַז די זריעה זאָל צוליב איהם נישט פערלאָרען געהען.

— לאַנגע... די איינציגע וואָס וועט האָבען באַשטאַנעס, קיינעם איז דאָס נישט איינגעפאַלען, ווי ספּריטנע די בלעטלעך האָבען דורכגעבראַכען די האַרטע ערד... ספּריטנע ווי די לאַנגע...

אַ לייכטע קלעמעניש האָט אַרומגענומען זיין האַרץ. ממש עס טוט איהם וועה אַרום האַרצען; אַ חרפה אַפילו אימיצען צו דערציילען, אַז סע קלעמט איהם אין האַרצען. ער האָט חשק איבער־צעהלען וויפיעל קערלעך ס'האָבען זיך אויף זיהער צוגענומען. ער צעהלט די בלעטלעך, וואָס האָבען אַרויסגעשפּראָצט פון דער ערד. ער צעהלט אָן ביז זיבעציג אַ סך, אַ סך זענען נאָך מסתמא געבליבען אין דער ערד. יעדען קערל בעזונדער האָט די אַריינגעזעצט; האָט עס געטאָן שטיל; גאָרנישט בעריהמט זיך מיט דער אַרבייט.

— ס'וואָלט געווען שעהן, ווען זי בעמט און

א קאַפּיטעל פון ראמאַן פון יודישער קאָלאָניזאַציע אין ראַטענפערבאַנד

ווי דער שטייגער טוט זי אַ קוק אָן און כאַפּט מיך ביי איהר'ע בעשטאַנעס... אויף איהר קאָן מען דאָס גלויבען; זי וואַקסט דאָך שטענדיג אויס פון דער העלער הויט, דאָרט וואו מען דערוואַרט זי נישט...

פונדערווייטענס מיט'ן וועג איז אָנגעקומען מיט זיין גרויען אָקסען־געשפּאַן יוסף ראַטנער. ער פיהרט שטיינער צום דאָרף. אַ ווערסט אַכט האָט ער געהאַט צו מאַכען פאַר דער צייט. יאָ, דער יוסף ראַטנער איז נאָר אַ רעטענ'יש פאַר בעק'ן. אַ טאַטע אַ שניידער; ברידער שניידער, שלימוואַלניקעס און ער, יוסף, אַ גאַנצער סטודענט — ער איז נאָר אַראָפּגעקומען און מיט חשק זיך גענומען שלעפען שטיינער, אויפשטעלען אַ היים אין סטעפּ. בערע ווייסט, אַז לאַנגע האָט אין דעם אַ האַנט; זי האָט יוסף'ן אונטערגעגעבען חשק. מעגגליך, ווען נישט לאַנגע, וואָלט ער נאָך איצטער, אַן'אָפּגעריסענער, האַלב־הונגעריקער, נישט אוועקגעוואָרפען זיין שטודירען און אַזוי־אָ איצטער...

בערע איז מיט דער מעזשע אַרויסגעקומען צום וועג. אָפּגעוואַרט יוסף'ס אָקסען־געשפּאַן. ס'האָט איהם אָנגענומען אַ חשק אַ שמועס צו טאָן מיט דעם דאָזיגען רויטהאָריגען, מיט'ן פערקלייענטען פנים, וואָס הייסט יוסף ראַטנער. דער דאָזיגער יוסף ראַטנער האָט אָפען אויסגעריקט זיין אידעאַל צו מאַכען פון קרים אַן'ארץ־ישראל. מיינט ער טאַקע אויף צום אמת'ן, אַז דאָס וועט אַמאָל געמאָלט זיין?

— גאָר אַליין, און וואו איז דער יונגערער ברידער?

יוסף האָט אָפּגעשטעלט די אָקסען, ס'האָט איהם געחידוש'ט צו בעגעגענען בערע קאָוואַלסקין גלאַט אַזוי דאָ אין פעלד. מסתמא האָט עס אַ בעטייט. מסתמא האָט עס אַ מיין... ער האָט חשק, ווייזט אויס, צו כאַפּען מיט איהם אַ שמועס אויף־אויג. נישט שוין־זשע איז דער דאָזיגער האַר טער בערע אַרויסגעקומען איהם בעגעגענען? יוסף האָט גלייך נישט געענטפערט בערע'ן. ער האָט מיט זיין שטעקעל אַראָפּגעשאַרט דעם גראָבען שטויב פון די באָרוועסע פיס און געוואַרט, בערע זאָל נאָך עפּעס פרעגען.

— גוט געטאָן, חבר; גוט געטאָן... געקומען מיט אַ גוטען מיין און זיך אָפּגעשאָקעלט פון די בטלנים — האָט בערע געקלאַפּט יוסף'ן איבער'ן פלייצע — מען וועט זיך אַרומטאָן אַליין, וועט'ן אונטערהעלפען. דער ווייפּלסטער וואָגען?

— דער אַכטער.

— פאַרוואָס העלפען זיי נישט אונטער דיינע לייט?

— דער טאַטע וואָלט געשטשאָבעט פויערישע סערמיגעס, ווען ס'מאַכט זיך איהם; דער ברודער וועט זיך מסתמא פונאַנדערטרייסלען. די מאַמע מיט דער שוועסטער, זיי וועלען קומען, ווען דאָ וועט ווערען גרינגער. האָב נעכטען אוועקגעשריבען, די מאַמע זאָל קומען.

— דו, חבר ראַטנער, בעדאַרפסט נאָר ווערען אַ ביסעל בעוואוסטזיניגער, וועט שוין אַלץ זיין אויפ'ן דרך.

— בעוואוסטזיניג? — בעדאַרף מען אַ סך בעוואוסטזיניגקייט צו שלעפּען שטיינער אין אַזאַ הייסען טאָג, ווען דאָס שטיקעל ברויט פעהלט? די נויט טרייבט — טו איך עס.

— נאָר צוליב דער נויט?

— דעם גרעסטען טייל איבערוואַנדערער טרייבט אַהער די נויט. ס'האָט געקענט זיין רעכט...

פון פּרץ הירשביין

יוסף האָט נאָך עפּעס געוואָלט זאָגען און האָט זיך פערכאַפּט; דערשפּירט, אַז מיט דעם עלטסטען פון דאָרף בעדאַרף מען נישט זיין אַזוי אָפענהאַרציג, ווען ער, בערע, האָט אַזוי שלעכט פערשטאַנען יעדעס מאָל, ווען מ'האָט אַרויסגעזאָגט אַ מיינונג וועגען חלוצים.

בערע קאָוואַלסקי האָט אַ לאַך געטון און יוסף'ן גאָר אומגעריכט דערמאָהנט יענעם שמועס, בעת די יוגענט האָט זיך פערזאַמעלט ביים ווייצענפעלד אַרומצורעדען די אַרבייט פון דער יוגענט אין דער צוקונפט.

— געדענקסט, חבר ראַטנער, ווי דו האָסט זיך יעמאָלט ביינאַכט געהיצט און בעוויזען, אַז אַהן פּיאָנערען וועלען יודען דאָ קיין היים נישט בויען, מסכים, אָבער פּיאָנערען צו פּיאָנערען זענען נישט גלייך. דאָ זענען די רעקרוטען ביי דער רעוואָלוציע וואָס פערלאַנגט צו בויען אַ סאָציאַליסטישע וועלט און אָהן רחמנ'ות אָפּקעהרען פון וועג אַ יעדען, וואָס שטעלען זיך אַנטקעגען דעם דאָזיגען ציל. און דו, חבר, פערלאַנגסט חלוצים, וואָס זאָלען בעדינען דער אָפּשטאַרבענדיגער וועלט, מיר מוזען פריהער אָפּראַמען די טויטע וועלט; אַז נישט — וועלען מיר קיין נייע נישט בויען.

יוסף האָט נישט געגלויבט זיינע אויגען און נישט געגלויבט זיינע אויערען. בערע קאָוואַלסקיס ווערטער זענען פאַר איהם געווען גאָר ניי, ווייל פון בערע קאָוואַלסקי'ס מויל זענען די אַרויסגעקומען. ער, יוסף ראַטנער, וואָס איז געווען צוויי יאָהר סטודענט אויפ'ן מעדיצינישען פאַקולטעט, האָט געקוקט פון אויבען אַראָפּ אויף אַזעלכע בעריעס. די נויט האָט איהם אַהערגעבראַכט אויפ'ן ערד־חלק, ווייל ער האָט געוואָלט אַרויסהעלפען דער שלימזל'דיגער משפחה. ער האָט, ווי נאָר איהם וועט געלינגען צו בעזעצען דאָ דינע לייט, ווינטערצו, וועט ער אוועק צוריק קיין מאָסקווע. בערע קאָוואַלסקי'ס פשוט'ע, אָבער קלאָרע ווערטער, האָבען איהם ווי מיט אַ קאָלטען, שאַרפען מעסער אַ שניט געטאָן.

— איך פערשטעה דיך גוט, חבר קאָוואַלסקי; כ'האָב דיך יענעם ביינאַכט אויך גוט פערשטאַנען. מיר טוען אַלע די אייגענע זאַך — ס'הייסט חרוב מאַכען דאָס אַלטע לעבען; געגנוג אַלט לעבען חרוב צו מאַכען, איז נאָך פערהאַן אויף אונזער ערד־חלק... צאָב!

די אָקסען האָבען אַ וויג געטאָן מיט די קעפּ; דער יאָך האָט אַ סקריפּ געטאָן אויף די געפּאַלדע צו די פערשטויבטע פיס, איז דעם וואָגען נאָכגעגאַנגען.

בערע קאָוואַלסקי האָט אַ ווילע נאָכגעקוקט דעם וואָגען שטיינער און דעם באָרוועסען יוסף ראַטנער, וואָס איז ביים זייט געגאַנגען, איהם האָט אַ שווינדעל געטון פאַר די אויגען: פאַר'ן געדאַנק איז איהם פערביי די ברעזער־משפחה, דער איינציגער געבליבענער וואַוועלע ברעזער, וואָס האַלט אויך די אויגען אַראָפּגעלאָזען, ווי דער דאָזיגער יוסף ראַטנער, און לאַנגע, וואָס האָט בעוויזען פריהער פון אַלעמען אַ שטוב אויפצושטעלען... „אַ שווערער ביסען אַראָפּגעשלינגען — האָט ער געטראַכט — אָט בויען זיי אַן שלעטען; בויען און פערשווכען; בויען הייזער און מיינען, דאָס גראָבען זיי פאַר זיך קברים".

אַ וואַרימער געפיהל האָט איהם אַרומגענומען איצטער צו לאַכען, ער האָט געזעהן דעם חילוק.

(ווייטער זעה 19. זייט)

מעדיצינישע נייעס

פון ד״ר יעקב האנדזעל

מיט פילען קען מען היילען די נשמה און דעם קראַנקען גייסט

אַ רייה פון בעריהמטע קליניקעס און פּאַר־שער איז געלונגען אַ מערקווירדיגע ענטדעקונג. ביי דער פערווענדונג פון דעם שטיינאַכישען סעקר־סאַל־האָרמאָן ביי קראַנקע פרויען, און אין די יועקסעל־יאָהרען, האָט זיך אַרויסגעוויזען, אַז נעבען דער נאָרמאַליער ווירקונג פון דעם פּרעפּאַראַט אויף דעם גוף פון דער פרוי, לאָזט זיך בעמערקען אַן־איינגענאַרטיגע נעבען־ערשיינונג אויף דעם פּסיכישען געביט: די מעלאַנכאָלישע צושטאַנדען, וואָס זענען ביי פרויען אין די וועקסעל־יאָהרען, אַזוי אָפט, זעהען דורך דעם מעדיקאַמענט זעהר גינסטיג בעאיינפלוסט געוואָרען. אין אַ קורצער צייט זענען די פרויען געזונטליך געזונד געוואָרען. מען האָט נאָכגעפאָרשט און עס האָט זיך באמת געצייגט, אַז שווערע מעלאַנכאָליעס לאָזען זיך דורך דעם שטיינאַכישען אָפּראַט היילען.

עס ווייזט זיך אַרויס אַלס אַ טאַט־זאַך, אַז זעעלישע קראַנקהייטען לאָזען זיך היילען דורך דעם אַ כעמיש בעאיינפלוסען פון דעם גוף, אין דער נייעסטער צייט זענען אַ סך דאָקטוירים געקומען צו דער איבערצייגונג, אַז אַ גרויסער טייל פון מעלאַנכאָליעס, אַנגסט־צושטאַנדען און זעעלישער בעדריקונג ענטשטעהען דורך אַן'אומאָרדנונג אין כעמישען אינהאַלט פון דעם אָרגאַניזם.

עס קלינגט היינט נישט מעהר ליעכערליך, ווען מען זאָגט, אַז האַרץ־ליידען, איז'ם סימבאַלישען זין, לאָזען זיך היילען דורך טאַבלעטען. אַ זעעלישע מחלה ענטשטעהט דורך זאָרג, פּיין און עגמת־נפש, דורך אַ פּסיכישער ערשיטערונג, אָבער דאָס האָט נישט געווירקט דירעקט אויף דער נשמה, אָדער דאָס געהירען, נאָר עס האָט. קודם כל, געבראַכט אַ שטערונג אין דער כעמישער צוזאַמענזעצונג פון די זאַפטען און דאָס האָט ערשט אין דער צווייטער רייה גורם געווען דאָס גייסטיגע ליידען.

אַלע דריזען שיידען אויס זייערע זאַפטען אין בלוט אַריין און דאָס אין אַ רעגעל־רעכטער גענויער צוזאַמענזעצונג און שטרענג אָפּגעמאָסטענעם פער העלטעניש. אַ יעדע שטערונג אין אָט דער האָר־מאָנען־ווירטשאַפט פיהרט צו ווייטגעהענדיגע קאָנ־סעקווענצען און שטערונגען, אויך אין דעם פאַל, צו גייסטיגע שטערונגען. ווען מען ברענגט די אויסשיידונג צום גלייכגעוויכט, לאָזט זיך אויך די אויסווירקונג פערבעסערען און מען קאָן אַזוי אַרום די שטערונג ברענגען צו דער אַמאָליגער פאָרם.

אויפ'ן סמך פון אָט די דערפאַהרונגען באַזירט אַ גאַנצע רייה פון נייע פּרובען; נישט לאַנג צוריק האָט אַ בערלינער ד״ר מלייער בעריכטעט, אַז ער איז ביכולת צו בעקעמפען צושטאַנדען פון פחד דורך „באַלין־פּרעפּאַראַטען", אַנדערע ווידער פערווענדען כלאָראָפיל, דאָס איז דאָס גרינס, וואָס וואַקסט אין די בלעטער, אונטער דעם איינפלוס פון דער זון.

אַלע די דאָזיגע פּרובען בעווייזען איין וויכטיגע טאַטזאַך, אַז די נשמה און גייסט פון אַ מענש קאָן נאָר דאַן גוט און נאָרמאַל פונקציאָנירען, ווען דער גוף איז געזונד. און, אַז גייסטעס־קראַנקהייטען ווערען פעראורזאַכט דורכ'ן שלעכטען פונקציאָנירען פון גרויסע פיזיאָלאָגישע ריין קערפּערליכע, פּראָצעסען.

די נעגעל פון די פינגער אלס פעריונגונגס־מעטאדע

7 שטעט האָבען צווישען זיך געפיהרט אַ סכסוך: אַ יעדע האָט גע'טענה'ט, אַז אין איהר איז האָמער, דער בעריהמטער גריכישער דיכטער, געבוירען געוואָרען. מען האָט דאַרורך בעהויפּטעט אַז האָמער איז בכלל נישט געבוירען געוואָרען און נישט עקזיסטירט. ווייל גלייכצייטיגע געבורט אין זיבען שטעט איז נישט מעגליך.

מיר האָבען זיבען מעטאָדען צו פעריונגען דעם מענש. אַ סך געלעהרטע און פאָרשער האָבען געוואָלט דאָס פערדינסט צו קאָנען קאָנקורירען מיט דער טבע און אויפהאַלטען דעם נאָרמאַלען, נאַטירליכען פּראָצעס, דעם מענשענס גורל: נישט לאָזען איהם אַלט ווערען און האַלטען איהם שטענדיג יונג, שעהן, און פול מיט טעמפּעראַמענט.

מען בעהויפּטעט היינט, אַז אַלע זיבען מעטאָדען טויגען צו גאָרנישט און זעיען צו שוואַך צו פיהרען אַ קאָנקורענץ־קאַמף מיט דער נאַטור.

טיילוויז איז עס אמת. אַלע מעטאָדען זענען נישט אומשטאַנד לאַנג דעם מענש צו האַלטען יונג און דער עפעקט, וועלכער איז, ביי מאַנכע מעטאָדען, בלי שום ספק פאַרהאַן, איז קורץ, צייטווייליג, און פאַרבערגעהענדיג. היינט וועט אונז אינטערעסירען בלויז די וואָראָנאָוו־מעטאָדע, הגם זי איז די שוואַכסטע, הגם זי האָט אָנגעמאַכט אין דער וועלט אַ גרויסען רעש און געפילדער, אָבער אויף איהרע יסודות איז באַזירט די מעטאָדע, פון וועלכער איך וויל רעדען.

וואָראָנאָוו האָט אויסגעשניטען די געשלעכטס־דריזען פון מאַלפּעס און האָט זיי איינגעפלאַנצט אין מענשען אין שכנות פון זייערע נאָרמאַלע, דורך דער אַלטער שוין שוואַך פונקציאָנירענדיגע דריזען. דער נוצען איז געווען אַ דאָפּעלטער: דער איינגעפלאַנצטער דריז פון אַ יונגער מאַלפּע האָט אויסגעשיידט „יונגע" זאַפטען אין בלוט אַריין, אַ חוץ דעם, איז דורך דעם רייץ פון אַ פרעמדען קערפּער, דער אַלטער דריז, אין שכנות, בעסער דורכגעבלוטעט געוואָרען און האָט אָנגעהויבען אַ רעגולערע טעטיגקייט. די מעטאָדע האָט אָבער גע־האַט איין געוואַלדיגען פעלער: די אונפערשעמטע טיירע, מאַלפּעשע דריזען זענען שנעל איינגעזאַפּט געוואָרען און דער עפעקט האָט געדויערט זעהר קורץ. אַזוי ווי אָבער אַ יעדער לעבעדיגער פרעמד דער קערפּער ווערט שנעל איינגעזאַפּט, רעסאָרבירט און אַזוי ווי עס האָט זיך אַרויסגעוויזען, אַז דער רייץ אויף דעם נאָרמאַלען, כאָטש שוין אַלטען דריז איז דאָס וויכטיגסטע, איז פּראָפעסאָר אולמאַן, אין ווין, געפאַלען אויף אַ המצאה און האָט אנשטאָט מאַלפּע־דריזען איינגענעהט, נעבען די נאָרמאַלע דריזען — נעגעל, מענשליכע נעגעל, זיי ווערען זעהר לאַנגזאַם אָדער בכלל נישט איינגעזויגט, און איבען אויס אַ לאַנגדויערנדיגען רייץ אויף ד' „אַלטע" דריזען.

אָט זעהען מיר, ווי אַזוי אַ מינדערוויכטיגער שטאָף קען פערוואַנדעלט ווערען צו אַ יוגענד־און קראַפט־ברענגענדיגער מאַטעריע.

——=):ס:(=——

פיניעלע מזיק

פאהרט אויף א קורצען אורלויב

ווען מיר גיזינט, איך פיניעלע, פאהר אף ...

וואס איז? ס'פאסט מיר נישט?

צו וואס דארף מע וויסען אז איך, פיניעלע, פאהר אף אורלאפ? נו, ווער דארף וויסען, אז זיי, די גרויסע יאטן, די דאזארצעס, די קנאלטוערס, די כוילימניקעס, און לעכימניקעס, די שאצובקאיוע ... אין די פליטים־שטיצער־ס און ... — צו וואס. בעדארף מען וויסען, אז זיי פאהרען אף אורלאפ, פונ־עסטוועגען שראבען די גאנטען אז דער און דער קנאלטוער איז געפאהרען אף אורלאפ — ווער בעדארף דאס וויסען, יושר? ווער איז אייסיק איז דאס? אלעווי װאלטען זיי אייביק ... אף אורלאפ. וואלטען לאדזער יודען ... פון א לעבען.

און אויב יענע יאטען שראבען אין די גאזעטען, וויל איך, אז די גאזעטען זאלען וויסען, אז איך, פיניעלע, פאהר אויך אף אורלאפ.

זאל מיר געזונט!

זיי פייפען נאך

א לאדזער יוד זאגט, אז מיט די באהנען איז נישט אזוי שלעכט ווי מיט די לאדזער פאבריקען
— דהיינו?
— די לאקאמאטיוען פייפען נאך.

א פראקטישער מענש

מאן: צו וואס טויגען דיר די בלומען
פרוי: ס'זאל שמעקען.
מאן: דו נאר, פאר דעם זעלבען געלד, האסטו דאך געקענט ברענגען א געריכערטען הערינג, וואלט געווען צוויי זאכען: ס'וואלט געשמעקט און מ'וואלט זיך געקענט ס'הארץ דערכאפען.

שפאניען פראטעסטירט

— האסט געהערט? שפאניען פראטעסטירט קעגען די רדיפות אויף יודען אין דייטשלאנד.
— זי האט מורא, אז די יודען פון דייטשלאנד זאלען נישט קומען קיין שפאניען.

פון ארץ־ישראל

ביים אויסשטייגען פון דער שיף

מ'דערצעהלט, אז די לעצטע צייט, בעת'ן אויסשטייגען פון דער שיף אין חיפה, פרעגט מען די טוריסטען:

זייט מוחל, איהר זענט געקומען קיין ארץ־ישראל פון איבערצייגונג צו פון בערלין.

מיט'ן גלעזעל אויף די ליפען

האט ער אויסגעהויכט זיין נשמה

די טעג איז אין לאדז געשטארבען א פערזאלטונגס־מיטגליד פון דער חברה „פה לשתות״. פאר'ן טויט האט ער צוגערופען זייבע פשיאטשעלעס און האט צו זיי געזאגט:

איהר זעהט דאך מייגע פריינד, אז „ס'פלעטעל געדיגט זיך״, דא האט איהר 5 זלאטעס, און אז ס'וועט זיין ביי מיין לייה, זאלט איהר אויפן בית־החיים אריינגעהען אין דער שענק און ... פאר מיין געזונד״.

דער אפטייקער פערשטעהט

וואס ער האט צו טון

אנ'אלטשטעטער יוד האט בעקומען א פוילישען בריף מיט אזא צעקאליעטשעטער האנדשריפט, אז קיינער האט איהם נישט געקענט איבערלייענען, האט זיך דער יוד מישב געווען און געגאנגען צום אפטייקער, וועלכער קען לייענען די שלעכסטע האנדשריפט.

דער אפטייקער האט א ווילע אריינגעקוקט און געזאגט:

קומט אין אשעה ארום.

אין א שעה ארום, אז דער יוד ... געקומען אין דער אפטייק, האט דער אפטייקער איהם דערלאנגט א פלעשעל:

— ס'קאסט 3 זלאטעס מיט 50 גראשען. 3 מאל טעגליך צו'עס־לעפעל.

א זיכער ארט

וואו צו בעהאלטען א ביימעלע

זאג מיר, יונה, וואו בעהאלסטו ס'ביימעלע אז דו ווילסט זיכער זיין, אז דיין ווייב וועט עס נישט פאקען?

— איך בעהאלט עס אויף אזא אר־ט, וואס איך בין זיכער, אז זי קומט קיינמאל נישט צו.

— דהיינו וואו?

— אין קאך, וואו זי לעגט אוועק די נישט געצעי־עוועטע שקארפעטקעס.

די לעצטע מאדע

אין יאהר 1933

מענדעל סטאוואק האט א טבע זיך צולאזען מאכען אנצוגען און דעם שניידער נישט בעצאהלען.

די טעג טרעפט ער דעם שניידער, פרעגט ער איהם: פאניע איקס, וואסערע אנצוגען טראגט מען דעם היי־יאהריגען זומער?

— בעצאהלטע — האט דער שניידער געענטפערט.

פאר'ן בעסערען לעזער

צוויי יודען לייענען, ווי געוועהנליך אין צייטונג, פרעגט איינער דעם צווייטען:

— זאג מיר, העניך, פארוואס איז דא א ווייסער פלעק (קאנפיסקירטער ארטיקעל).

— דאס איז, האט דער ערשטער געענטפערט א ידיעה פאר די גוטע לעזער, וואס קענען לייענען פון אויבווייניג.

דער קלוגער פעטער

נאר אביסעלע גערולד!

מאקס דראנג האט זיך געקלאגט פאר זיין פעטער היים ציבעלפלעצעל.

— פעטער היים, האט מאקס געזאגט — איך בין אומגליקליך. 3 יאהר גייה איך שוין מיט א מיידעל און איהרע עלטערן ווילען נישט מסכים זיין אויף שידוך, ס'קומט מיר אויס נאר דאס לעבען זיך צו נעמען.

— זיי נישט קיין נאר, האט איהם דער פעטער בערוהיגט, דער עיקר איז גערולד. נעם למשל מיך, איך האב אויך אויף מיין ווייב געווארט גאנצע 30 יאהר. 5 יאהר ביז איך האב מיט איהר חתונה געהאט, און 25 יאהר ביז איך האב זי בעגראבען.

2 ביינאכט

וואס ס'טרעפט זיך

יודיגע (קלאפט־אן ביי דער שכנטע 2 ביינאכט): גילדענע, כ'בעט איהן, באָרגען זי מיר ס'ווארגעלהאלץ.

שכנטע: כ'קען איהן, לאכטיגע ס'ווארגעלהאלץ נישט באָרגען, ווייל מיין מאן איז אויך נאך נישטא אין דער היים.

צו א „פעקעל״ קומט עס נישט

געשפרעך אין א לאדזער מאנופאקטור־געשעפט

פראוויזצער כוהר: קויף דעם „פעקעל״ וועל איך אייך געבען 25 פראצענט געלד, און די רעשט וועקסלען.

פאבריקאנט: די ציינוגגען האבען דאך געשריבען, אז איהר זענט אנ'אנזעצער.

סוחר: ווער לייענט עס היינטיגע ... צייטונגען..

דער קונדס

הומאר ● סאטירע ●

צוזאמענגעשטעלט פון אב—נעק ●

ביילאגע צום נייעם פאלקסבלאט נומער 150

פרייטאג, דעם 30 יוני 1933

קאלט און ווארעם

ס'איז ביי אונז דאך קאלט א מורא,
אלץ פערקיהלט, פערגליווערט ווערט,
ווי עס וואלט זיך דארט אין הימעל,
אלץ געמאכט איצט פונקט פערקעהרט..

בלויז אין דייטשלאנד איז איצט תמוז,
און נישט דווקא אויף א וויץ, —
היטלער, גערינג, פריק און געבעלס —
אלעס רעדט דארט ווי פון היץ....

ס'זעהט דארט אויס — מען שיסט קאנאנע,
קאמאנדובקע מאכט זיך דארט...
ס'איז נישט שייך דאך צו זאגען:
די „קולטור״ עס ארבייט פארט...

מאכט זיך אויך א לב ס'פאצעטל,
ווען די קעלט אין יובי יאגט,
און אנשטאט ס'פערזעצטע פעלצע
א קאנאנדל הייס ער טראגט...

ס'איז איהם טאקע גוט און ווארעם,
ס'קליידט איהם דאך — מאדערן, שיין,
און מיט דעם קאנאן הקטן
איז ער גרייט אין קריג צו גיין!

אליבאבא.

א מיטער געגעז

פערקיהלונג...

דער ווינטער־פאלטען לינט אין לאמבארר. דער זומער־פאלטען איז אין מאגאזין אזוי פאר א גריפע האט ער מורא. איז דער פאצעט געפאלען אויף אזא המצאה

פּאָליטיק פון וואָך

היינטיגע וואָך זאָל זיין געווען אַ וואָך אָהן פּאָליטיק.

די פּרנסה־קאָנפערענץ אין לאָנדאָן האָט זיך איינגעשלאָסען בחדרי חדרים און נישט צו דערגעהן קיין טאָלק, וואָס דאָרט טוט זיך.

פּאָליטיקער זאָגען אָבער, אַז אין דער דאָזיגער שטילקייט מאַכט זיך פּאָליטיק. פאַר דער וועלט. עס איז טאַקע אין לאָנדאָן געווען אַ שטילע וואָך — טענה'ן פּאָליטיקער — נאָר צווישען די דיפּלאָמאַטען איז שוין ווייט נישט געווען שטיל.

ווי אַזוי, איך בעט אייך, קאָן זיין שטיל, אַז מען אַמפּערט זיך וועגען געלד, וואַלוטעס.

וויל אַמעריקע אַ אַ וואַלוטע, רוקט ענגלאַנד אונטער אַנ'אַנדערע וואַלוטע און פראַנקרייך האָט זיך גאָר איינגעעקשנ'ט איהרס אַ וואַלוטע.

די מחלוקה צוליב די וואַלוטעס געהט דאָרט אַזוי ווייט, אַז דער פּרעזידענט רוזוועלט אַליין זאָל זיך מטריח זיין קיין לאָנדאָן צו ווירקען אויף די צדדים.

וואָס דאַרף מען מעהר, אַז אַפילו ליטווינאָוו האָט געשעפטען אין לאָנדאָן. ער מאַכט שאַכער־מאַכער מיט אַמעריקע, ענגלאַנד און פראַנקרייך.

און דאָס אַלץ דאַרף הייסען אַ שטילע וואָך אין דער וועלט־פּאָליטיק.

צו דער „שטילקייט“ דאַרף מען אויך צורעכענען דעם שטילען געטומעל, וואָס עס מאַכט די קליינע קאָאַליציע. קוים, קוים, וואָס מען הערט דאָס געברומעריי פון די קוציקלעך, וואָס האָבען אין דער קליינער קאָאַליציע, אָבער עס ברומט זיך דאָרט צווישען זיי געגען דעם „4 פּאַקט“.

אַזוי זעהט אויס די שטילע וואָך אין דער פּאָליטיק.

א „מינוט שווייגען“
צום „שוויענטע מאָזשע“ איז לאָדז

פּערגאַנגענעם מיטוואָך באַכמיטאָג, האָט לאָדז געפייערט דעם ים־יום־טוב מיט אַ מינוט שווייגען.

דער „קונדס“ האָט אין דער דאָזיגער שווייגער מינוט אויפגעכאַפּט פאָלגענדע סצענעס:

אַ יודענע האָט געשריגען צום מאַן: שלימזל, ווען וועסטו שוין אַוועקנעהמען מיין זומער־פּאַס־טיום פון שניידער?

— שווייג! האָט דער מאַן געענטפערט — איצט איז אַ מינוט פון שווייגען!....

יונה לעקיש האָט געטראָפען זיין ווייבעל אין אַ שמעלקערייע פּאָזע מיט'ן שכן, האָט ער עי מאַכט אַ געוואַלד:

— ביילע, וואָס איז דאָס?

האָט ביילע געענטפערט: האַלט ס'מויל, ס'איז איצט די מינוט פון שווייגען!...

אַ בעל־חוב איז אַריינגעקומען צו זיין בעל־דבר מיט אַ פּראָטעסט און גענומען געבען לשון: ווי לאַנג נאָך וועל איך צו אייך לויפען מיט דעם וועקסל?

— ווערט נישט! האָט דער בעל־דבר געענטפערט, מ'וועט אייך נאָך מאַכען אַ פּראָטאָקאָל — איצט איז אַ מינוט פון שווייגען...

דער סעקוועסטראַטאָר איז אַריינגעקומען צו אַ סוחר מאַכען אַ זאַיענטשע.

— איהר בעצאָהלט דעם פּאָדאַטעק, אָדער איך מאַך אייך אַ זאַיענטשע.

— איהר ווייסט נישט, אַז איצט איז אַ מינוט פון שווייגען!..

אין פּאָניאַטאָווסקי־פּאַרק איז געזעסען אַ בחור מיט אַ מיידעל און ווען דער בחור האָט פערגעסען ווי ער הייסט האָט דאָס מיידעל איהם גענומען מוסר'ן: פע, איזאַק, שעהם דיך בעסער!

— רעד גאָר נישט, האָט איזאַק איהר פער־האַלטען ס'מויל — איצט איז אַ מינוט פון שווייגען!..

* * *

אין גדיניע ביים ים־ברעג זענען בעת די ים־פייערליכקייטען געשטאַנען מאַסען מענשען, צווישען זיי איז אויך געשטאַנען מאָטעלע פראַנקענטאַל, ווען ער זיך געשטעלט אויף די שפּיץ־פינגעל, באַזוי ווי ער איז אַ קליינטשיקער, האָט ער גאָר נישט געקענט זעהען, איז ער צוגעגאַנגען צו איינעם אַ דויכער פּערשוין, און צו איהם געזאָגט:

— ענטשולדיגט! איך בעט אַ צוטריט צום ים... איך גאַראַנטיר מיט מיין אַלמאַנאַך און מיט'ן וועררסאַלער טראַקטאַט...

אויפגעכאַפּט פון האָניג פויגעל.

א גאָלדענע געשעפט
דער „סוחר“ וואָס שפּירט נישט דעם קריזיס

— אַך, ביטערע צייטען, קלאָגט זיך אַ סוחר פאַר זיינעם אַ בעקאַנטען דאָקטאָר.

— כ'פערשטעה אייך נישט, האָט זיך דער דאָקטאָר געחידוש'ט, איך זעה נישט קיין שלעכטע צייטען. איך האָב גראָר געהאַט אַ גוטען חודש.

אין דעם לעצטען חודש האָב איך געהאַט: 15 דיפ־טעריטען, 16 קרופּ'ן, 24 שליעכע קישקעס, 21 בראָנכיטען, 17 גאַל־שטיינער, 29 ניערען־ענטצינדונ־גען, 105 גריפּעס און 72 מיט קאָמפּליקאַציעס — און דאָס הייסט ביי אייך שלעכט ?!...

זייט פרעהליך!
פון ב. קאַוונער

אַנ'עלטערער מענש, אַ יוד פון אַ יאָהר 60, האָט שטאַרקע טענות צו זיין דאָקטאָר:

„איך האָב זיך עפּעס נישט געפיהלט מיט אַלע־מען, געוואָרען שוואַך אויף די פיס און איך האָב אויפגעהערט צו עסען און פערלירען דעם ...

„געה איך אַריין צו מיין דאָקטאָר, זאָגט ער צו מיר:

„ר' זלמן, אייך איז גאָרנישט, איהר זייט אַ געזונטער מענש. די איינציגע זאַך, וואָס אייך פעהלט איז, צו זיין פרעהליך. איהר מוזט האָבען גוטע זיגען, גוטע אַנעקדאָטען, גלייכווערטלעך און אַ סך לאַכען. לאַכען איז בעסער ווי מעדיצין, ווי פילען, ווי שמירעכצער, אַז איהר וועט מיר פאָלגען, ר' זלמן, וועט איהר זיין געזונט און שטאַרק, און איהר וועט וועלען עסען און שלאָפען און לעבען“.

אויסגעהערט דעם קלוגען דאָקטאָר מיט זיין קלוגער עצה, זאָג איך צו איהם:

„איהר זייט טאַקע אַ דאָקטאָר, אַ געשטודירטער אַנ'אינטעליגענטער און דאָך — אַ גרויסער יונגאַטש! ווי אַזוי קען איך לאַכען און זיין פרעהליך, אַז איך בין אַנ'עלענדער מענש, אַז איך האָב נישט וואו צו זיין, ביי וועמען צו זיין; אַז די קינדער מיינע געהען אַלע אויס פאַר הונגער, אַז ס'איז רעכט מען זאָל זיך לעגען שלאָפען אָהן וועטשערע; און צוויי קינדער האָט מען שוין אַרויסגעשטעלט פון די דירות! ווי־זשע קען מען זיין פרעהליך און לאַכען אין אַזאַ צייט“?

הערט ער מיר אויס, דער זעלבער דאָקטאָר און ער פערטראַכט זיך און ענטפערט מיר:

„ר' זלמן, איהר דאַרפט זיך אָט די אַלע זאַכען מיט אייערע קינדער אַרויסשלאָגען פון קאָפּ, רעדט זיך איין, ר' זלמן, אַז איהר זייט נאָך אַ בחור; איהר האָט נאָך קיינמאָל נישט קיין חתונה געהאַט און איהר האָט נישט קיין קינדער. אָדער, רעדט זיך איין, אַז איהר זייט יאָ געווען פערהייראַט נאָר אייער ווייב איז געווען אַנ'עקרה... זי האָט נישט געקינדעלט, וואו שטעהט עס געשריבען, אַז אַלע פרויען מוזען האָבען קינדער? אַז איהר וועט זיך דאָס איינרעדען, וועט אייך זיין גוט און איהר וועט געזונט ווערען און לאַכען פון דער וועלט“.

„אָבער, וואָס טוט מען פאַניע דאָקטאָר, וואָס עס לאַכט זיך פאָרט נישט? אַז מ'ווייס, אַז עס זענען יאָ פאַרהאַן קינדער און די קינדער מוטשען זיך מיט'ן טויט און העלפען קען איהר זיי נישט. און איין טאָמער דאַרף האָבען אַנ'ערנסטע אָפּער־ראַציע, און וועך ווייס ווי אַזוי זי וועט אָפּשניידען? און איהר הייסט מיך זיין פרעהליך און לאַכען“.

„גוט, זאָגט דער דאָקטאָר, איך דאַרף אייך זאָגען, וואָס איך דענק, ווייטער מעגט איהר זיך טון ווי איהר פערשטעהט, ביי מיר איז רעכט אַז איהר זאָלט נישט לאַכען, נאָר ווייבען... אויב דאָס ווייבען וועט אייך געזונד מאַכען, ווייבט געזונדערהייט“.

פוילט ער זיך נישט דער נאַרישער דאָקטאָר און ער מישט מיר אויף אַ בלעטעל אין אַ בוך און ער לעזט מיר פאָר:

„אַ מענש, אויב ער וויל זיין פאָלקאָם געזונד און שטאַרק, מוז ער לאַכען, כאָטש דריי מאָל אַ טאָג, געזונד לאַכען, שטאַרק לאַכען, אַז דער גאַנ־צער קערפּער זאָל זיך אַזש טרייסלען, אַז טרערען זאָלען אַזש געהן פון די אויגען, לאַכען איז געזונד פאַר'ן קערפּער און פאַרן גייסט. וואָס שטאַרקער, וואָס העכער אַ מענש לאַכט, אַלץ געזונטער איז דאָס; און לאַכען זאָל דער מענש פון אַלץ אין דער וועלט: פון זיינע צרות, פון הונגער, פון נויט, פון שכנים, פון בעלי־חובות, פון דעם ווייב, פון דער שוויגער — פון אַלץ.

„דאָס געלעכטער איז די פרייד פון גוף. דאָס רופט אַרויס געזאַנג אין דער נשמה, אין די בלוטען, אין געמיט... דאָס גיט קראַפט, פערגעניגען, דער אָטעם ווערט טיפער, שנעלער, דאָס האַרץ טאַנצט און די גאַנצע וועלט טאַנצט מיט; דער אַפּעטיט ווערט גרעסער און שפּעטער בעפאַלט דעם ... שען אַ שטילע רוה, אַ הייליגע רוה, דאָס לאַכען לאָזט נישט צו קיין קראַנקהייטען, עס לאָזט נישט צו קיין טרויער, קיין זאָרג, קיין פעסימיזם“.

— ווער שרייבט דאָס? — פרעג איך דעם דאָקטאָר — איהר אָדער איימיצער אַנדערש?

„דאָס שרייבט אַ בעריהמטער פראַנצויזישער פּראָפעסאָר, איינער פון די גרעסטע. דאָס איז זיין בוך. דער נאָמען פון בוך איז „לאַכען איז געזונד“.

„מען זאָגט, אַז ער האָט בעקומען 50 טויזענד דאָלאַר“.

„ווען מען גיט מיר אַ העלפט, וואָלט איך אויך געלאַכט“.

„איהר פערשטעהט מיך נישט, ר' זלמן. איהר קוקט עפּעס מאָדנע אויף די זאַכען“...

„עס קען זיין, אפשר האָט איהר טאַקע רעכט, אָבער איך האָב אויך רעכט. ווען דער פראַנצויזישער פּראָפעסאָר זאָל זיין קראַנק און האָבען קינדער, און די קינדער זאָלען שטאַרבען פון הונגער און נישט האָבען קיין מלבוש אויף זיך, און אַ טאָכטער וואָס דאַרף האָבען אַ שווערע אָפּעראַציע און זיך אַנלויפען מיט היטלער'ס רציחות און אַנדערע אַנ־שיקענישען. — דאַן וואָלט ער נישט געשריבען אַזעלכע ביכער.

„איהם איז גוט, שרייבט ער, הייסט ער אונז לאַכען“.

„ניין, פאַניע דאָקטאָר. עס לאַכט זיך נישט; און אַז די צייטען וועלען ווערען בעסער און די קינדער וועלען זיין געזונד און פערזאָרגט מיט פּרנסה, דאַן וועל איך לאַכען אָהן דעם בוך און אָהן אייער עצה“.

אָט אַזוי האָב איך געענטפערט דעם נאַרישען דאָקטאָר, וועלכער האָט מיך געהייסען אַלעס אַוועק לייגען אָן אַ זייט און לאַכען...

איך לאַך פון איהם מיט זיינע עצות און כ'ניט אין בוך פונ'ם פּראָפעסאָר....

א קאמפּף־עט־זיצונג

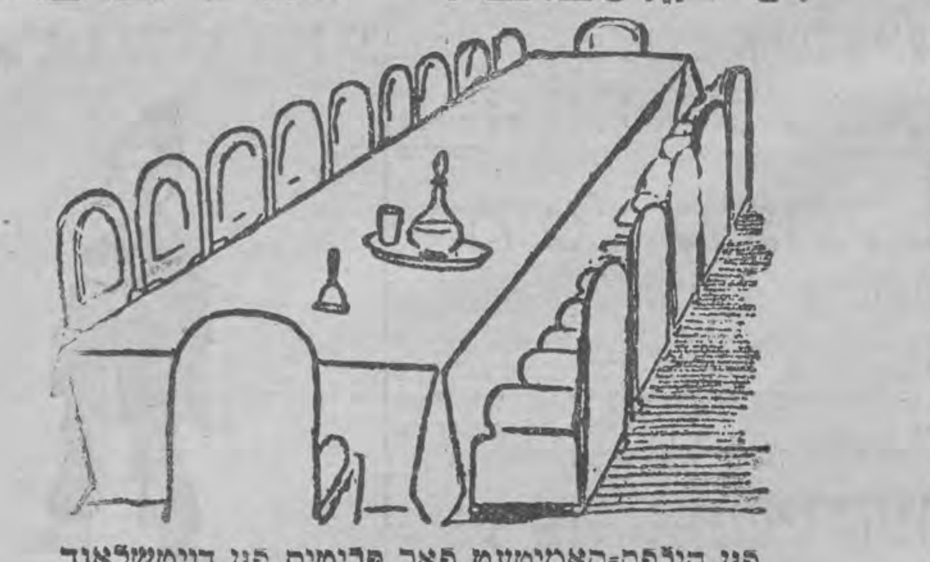

פון הילפס־קאָמיטעט פאַר פּליטים פון דייטשלאַנד

הינדענבורג רעדט פון היץ
היטלער קומט דעם פּרעזידענט מבקר חולה זיין

הינדענבורג איז קראַנק, היטלער איז איהם געקומען מבקר חולה זיין. ביים חולה זיצט דעם פּרע־זידענט'ס זוהן.

הינדענבורג'ס זוהן מעלדעט: פּאַפּאַ, דער קאַנצלער איז געקומען,

הינדענבורג: ס'איז מיר זעהר אַנגענעם... זיצט קאַנצלער!

היטלער: כ'זיץ שוין.

הינדענבורג: וואָס הערט זיך, הער מיניסטער?

הינדענבורג'ס זוהן: דאָס איז דער קאַנצלער, נישט קיין מיניסטער.

הינדענבורג: נישט מעגליך, אונזער קאַנצלער הייסט דאָך ביסמאַרק.

היטלער: ענטשולדיגט אייער עקסעלענץ, יענער קאַנצלער איז שוין געשטאָרבען.

הינדענבורג: ווירקליך? אַבי איך האָב גע־מיינט, אַז ער רעגירט נאָך אין דייטשלאַנד, זענט איהר, הייסט עס, דער איצטיגער קאַנצלער פון דיי־טשלאַנד?

היטלער: צו דינסט אייער עקסעלענץ.

הינדענבורג: און ווי הייסט איהר?

היטלער: אַדאָלף היטלער.

הינדענבורג: היטלער... היטלער... אַ בעקאַנ־טער נאָמען, כ'האָב ערגעץ דעם נאָמען געהערט... כ'קען מייך נישט דערמאָנען... (צום זוהן) הער זון מיינער, איך וויל שלאָפען, זאָל דער... ביס־מאַרק אויך געהען שלאָפען, און דו היט מיר די זאַכען און אַז דו וועסט דיך דערוויסען, אַז אונזערע האָבען גענומען פּאַריז, זאָלסטו מיך אויפוועקען, וואָרום, דער לאַבוז, לודענדאָרף, וועט שפּעטער זאָגען אַז ער האָט גענומען... אַז נישט איך... (דער פּרעזידענט איז איינגעשלאָפען)

ראַסען־טעאַריע
אנפראגע צום „קונדס“

זאָגט מיר פאַניע רעדאַקטאָזשע, צו וועלכער ראַסע געהער איך.

אַז מיין טאַטע איז געווען אַנ'עסטרייכער, מיין מאַמע אַ פּוילישע, געבוירען בין איך געוואָרען אויף אַ דייטשע שיף, וואָס איז געגאַנגען קיין אַמעריקע, און בעת די שיף האָט זיך געפונען אויף די ענגלישע וואַסערען זענען מיינע עלטערען קראַנק געוואָרען, געשטאָרבען זענען זיי אין רוסלאַנד, מיך האָט אַדאָפּטירט אַ כינעזער און געלערנט האָב איך אין פראַנקרייך. חתונה געהאַט האָב איך מיט אַ ליט־וואַטשקע פון וואָלקאָוויסק.

נו, פרעג איך אייך, פאַניע רעדאַקטאָזשע, צו וועלכער ראַסע געהער איך?

ענטפער:

ווענדעט אייך דערוועגען צום „ראַסען־טעאָ־רעטיקער“ ד״ר געבעלס פון בערלין.

קאַליקעס, נעביך!
וואס דארפען נייטיג א הילף

איך האָב אַ בעקאַנטען איז ער אַזוי טויב, אַז ער האָט נישט געהערט דעם שאָס אין ארץ־ישראל.

* * *

איך האָב ווידער אַ בעקאַנטען גביר, איז ער אַזוי בלינד, אַז ער קען נישט זעהען — קיין אָרימאַן אויף די אויגען.

* * *

און מיין ווייב איז אַזוי שטאַרק שיקערדיג, אַז זי קוקט אויף מיר, זעהט זי מיין בוכהאַלטער.

דאַטשע־ווערטלעך
וויכטיג פאַר ליעטניקעס און ליעטנישקעס

ריכסט דו דיך אויף אַ גאַסט — געה אין וואַלד. וואָס טיפער דו ביזט אין וואַלד, אַלץ מעהר מוזט שטיקען אין מיסט.

ווער ס'שטעהט פריה אויף, דעם טון די מיקען לענגער בייסען.

אַ גאַסט אויף אַ ווייל, איז אַ קלאָפּאָט אויף אַ וואָך.

דער וואונש פון אונזערע ליעטנישקעס איז: „פערפיצעטערט“ ווערען ביינאַכט און „פערברענט“ ווערען ביי טאָג.

דער דאקטאר ווייסט
אין דער קראנקען־קאַסע

דאָקטאָר: מיט אייער האַרץ קענט איהר אָפּ־לעבען ביז 70 יאָהר.

קראַנקער: כ'זעה, אַז איהר זענט אַ גרויסער דאָקטאָר — איך בין טאַקע היינט אַלט געוואָרען 70 יאָהר!

מ'לאזט נישט שלאפען
צום רייסען די לוינען פון די נאכט־סטרוזשעס

מ'זאָגט, אַז די ווילטסלייט האָבען גערייסען די לוינען פון די נאַכט־סטרוזשעס, כדי זיי זאָלען ביי־נאַכט נישט קענען שלאָפען.

דער אייביגער סוחר

ערשטער: געהט איהר ווען אַמאָל אין טע־אַטער?

צווייטער: צו וואָס? ס'קומט מיר דען דאָרט עפּעס?

באריס איטינגאן

דער גרויס אינדוסטריעלער און כלל-טוער

(צו זיין ערשטער יאהרצייט)

פון אלי בארוכין.

אין דעם געדיכטען חושך פון אונזער לעבען בעווייזען זיך פון צייט צו צייט ליכט-שטראהלען, וואס בעלייכטען די פערפינסטערטע פנים'ער, היילען און גיבען פייער צו די ענטמוטיגטע און פערפאלענע. די דאזיגע ליכט-שטראהלען קומען נישט פון דער אלך-בעלעבענדער זון אין'ם קאסמאס, נאר פון דער זוניגער נשמה פונ'ם בחיר-היצירה, פונ'ם מענש, דעם אויסדערוועהלטען, וואס איז בעשאנקען פון דער נאטור מיט א גרויס הארץ צו ליבען און צו געבען פון זיך די מיטברידער.

וואס איז ווערט דאס מענשליכע לעבען אהן דיזאיגע אויסשטראהלונגען פון דער דערהויבענער מענשליכער נשמה, אהן דער מסירת-נפש פונ'ם [illegible], אהן דער גרייטקייט צו דינען, צו לינדערן און [illegible] ברענגען קרבנות? אהן דער-דאזיגער מענשלי[illegible] זוניגקייט. וואלט די זון אין הימעל פאר טויזענדער און איבער טויזענדער געווען פינסטער; עס וואלטען זיי נישט בעלעבט און געפייערט איהרע אויפמונטערנדע שטראהלען; עס וואלט פאר זיי דאס לעבען געווען פינסטער ווי די טונקעלע אונ-היימליכע חשוון-נעכט. דאס מענשליכע ליכט גיט ערשט אטעם און א זין דעם ליכט פון דער זון. אזא מענש מיט פיל מענשליך ליכט איז געווען באריס איטינגאן.

* * *

אפשטאמונג

באריס איטינגאן איז געבוירען געווארען אינ'ם שטעטעל אריאל צו זיינע עלטערען ר' איטשע לייב און רבקה, וואס האבען פיל יאהרען געוואוינט אין שקלאוו. שקלאוו איז פון אייביג אן געווען בעקאנט אלס שטאט פון מסחר און תורה. יודען זענע' דארט געווען איינגעפונדעוועטע, פערפעסטיגטע, געלעבט בהרחבה, געפיהרט גרויסע געשעפטען און געגעבען זייערע קינדער א פיינע יודישע און צוגלייך וועלט-ליכע ערציהונג.

דער שקלאווער יוד האט אין זיך געהאט די ברייטקייט פונ'ם רוסישען מענש, פעראייניגט מיט יודישער פאנטאזיע און לעבענס-חכמה. ר' מרדכי איטינגאן, דער זיידע פון די היינטיגע איטינגאנס, איז געווען איינער פון די דאזיגע יודען. א גרויסער סוחר און א גוט-יודישער מענש. אנגעהויבען האט ער צו פיהרען זיין מסחר טאקע אין שקלאוו גופא, אבער באכדעם ווי אין רוסלאנד האבען אנגעהויבען צו בלאזען לינדערע ווינטלעך, ציהט ער זיך איבער קיין מאסקווע, וואו ער האנדעלט מיט פוטערווארג און ווערט מיט דער צייט א גרויסער פעלץ-סוחר, וואס פיהרט גרויסע מסחרים איבערן גאנצען לאנד. דער דאזיגער מסחר פון זיידע ר'

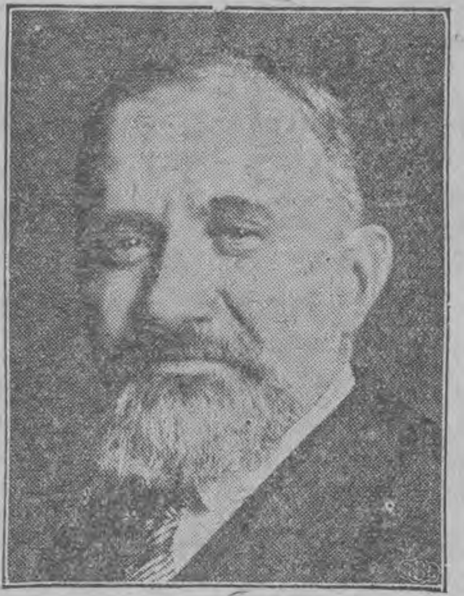

באריס איטינגאן

מרדכי בלייבט שוין ווי א טראדיציע ביי דער משפחה איטינגאן עד היום הזה. ר' מרדכי איי-טינגאן האט געהאט 4 זיהן: הע-צעל, איטשע-לייב, חיים און אליהו. אלע 4 זיהן האבען געירשנ'ט פון פאטער די סוחרישע געשעפטען און חריפות.

און זיי האבען אויפגעשטעלט דורות פון יודישע קאמערץ-מענשען פון ברייטען פערנעהם און שוואונג וואס האבען די משפחה איטינגאן בעריהמט געמאכט איבער דער גאנצער וועלט. הערצעל איטינגאן האט אין מאסקווע געהאט א מאנופאקטור-געשעפט און זיין ווייב חנה'לע, וואס איז געווען בעקאנט אלס אשת-חיל פלעגט אפט קומען קיין לאדז און גע-מאכט דא גרויסע קניות.

דער פאטער פון די לאדזער איטינגאנס ר' איטשע לייב האט באך זיין חתונה מיט דער טאכ-טער פון שקלאווער רייכען תבואה-סוחר בימענאו'ן זיך אויך גענומען צום תבואה-מסחר און באלד איהם אויסגעשטעלט אויף א העכערער מדרגה. אין שקלאוו איז פאר איהם דער מארק געווען צו ענג, נישט געוואלט ווי אלע שקלאווער יודישע תבואה-סוחרים האנדלען מיט א צוויי, דריי רוסישע שטעט, בעזעצט ער זיך אין אריאל, וואו ער הויבט אן עקספארטירען תבואה קיין ענגלאנד און וואקסט זעהר גיך. באכ'ן גירוש פון די יודען אין גרויס-רוסלאנד ציהט זיך ר' איטשע-לייב איטינגאן איבער אין תחום-המושב, קיין ארשא, וואו ער פיהרט ווייטער זיינע גרויסע תבואה-מסחרים.

ר' איטשע-לייב איטינגאן האט געהאט 5 זיהן: מאקס, די צווילינג-ברידער נאאום און באריס (גע-בוירען 1877) מאטיע און אפרים. דער יונגסטער אפרים איז געשטארבען מיט א טראגישען טויט. פאר זיינע סימפאטיעס צו דער ארבייטער-בעוועגונג האט ער בעצאהלט מיט טביר, וואוהין ער איז פער-שיקט געווארען פון לאדז, דורכ'ן טרויעריג-בעריהמ-טען צאר'ישען אכזר גענעראל קאזנאקאוו, איז צו-ריקגעקומען פון דארט א קראנקער און פון דער קראנקהייט איז ער באלד דערנאך אין בליהענ-דען עלטער פון 24 יאהר געשטארבען.

ר' איטשע לייב איטינגאנס אלע קינדער האבען בעקומען א גוטע יודישע ערציהונג און ווי אלע יודישע קינדער פון זייער צייט האבען זיי גע-לערנט אין חדר און דער קליינ' באריס האט אין זיך איינגעזאפט די ביבלישע לעגענדען און די רייד פון די נביאים, וואס האבען אין זיין פון דער באטור גוט הארץ איינגעווארצעלט די יסודות פון דער יודישער עטיק.

שוין אלס חדר-יונגעל האט באריס איטינגאן ארויסגעוויזען סמנים פון דעם קומענדיגען קא-מערץ-מאן און כלל-מענש. ער האט אנ'אפען אויג פאר אלץ, וואס ער זעהט ארום זיך. אין גיך גופא דעם צוזאמענהאנג פון זאכען און ער גרייט ארויס ליבע צו די ארימע תלמידים פון חדר מיט וועמען ער טיילט זיך דעם ביסען פון מויל.

ווען ר' איטשע-לייב איטינגאן בעזעצט זיך שפעטער אין ארשא שיקט ער זיינע קינדער אין דער שטאטישער שול, וואו זיי בעקומען אויך וועלט-ליכע בילדונג און ווען זיי ענדיגען נאר די שול בעהמען זיי זיך באלד פעראינטערעסירען מיט'ן פאטערס מסחרים, אין וועלכע זיי ווערען איינגע-צויגען מיט יוגענדליכען ברען אלס יונגע 16-יעהריגע בחורים פערלאזען די ברידער נאאום און באריס איטינגאן ארשא און פאהרען אוועק קיין לאדז, וואס האט דאן געהאלטען אין רעכטען בליה פון איהר ענטוויקלונג, אלס פוילישער טעקסטיל-צענטער. דא געפינען די צוויי ענערגישע און לע-בענסלוסטיגע יונגע בחורים א ברייט פעלד פאר שעפערישע ארבייט און זיי מאכען דורך א לאנ-גען וועג פון פאנטאסטישע גלגולים, עקספערימענטען און אויפטוען, געהענדיג אין זיגזאגען מחיל אל חיל.

באריס איטינגאנס אנקום קיין לאדז

אנקומענדיג קיין לאדז האט באריס איטינגאן זיך גענומען בעקענען מיט'ן גאנג פון לאדזער מסחר און לאדזער אויסארבייטונגען. ער טרעט דאן אריין אויף א געוויסער צייט אין געשעפט פון זיין קרוב איציק איטינגאן, וואו ער מאכט דורך דעם ערשטען עטאפ אלס פראקטיקאנט. דאס איז געווען אין יאהר 1893. לאדז איז דאן געווען אמעריקע פאר טויזענדער רוסישע יודען. אהער איז מען גע-לאפען פון די קליינע שטעטלעך פון תחום-המושב און אויך פון די גרויסע רוסישע שטעט. וואו באר א בעגאבטער יונגערמאן, וואו באר א יוד מיט אבי-סעל ענערגיע איז ער אראפגעקומען קיין לאדז און דא איז איהם שוין נישט שווער געווען זיך צו דערשלאג'ען צו א תכלית. צעהנדליגער און איבער-צעהנדליגער פאבריקען, גרויסע, קליינע און קלע-נערע האבען געארבייט מיט פולער פארע און האבען אויסגעארבייט מיליאנען מעטערס סחורות, וועלכע ס'האט איינגעשלונגען דער ריזיג-גרויסער רוסישער מארק ביז העט אויפ'ן ווייטען מזרח. די שטאט האט זיך ממש געבעטען צו בעקומען ענער-גישע, פלייסיגע יונגע מענשען, וואס זאלען העל-פען איהר פונאנדערוואוקס און אויסבוי. באריס איי-טינגאן דערפיהלט זיך גוט אין דאזיגען ווירוואר פון ארבייט און שאפען און ער ווארפט זיך מיט גרויס לוסט צו ערווערבען זיך די נויטיגע פאכקענטני-שען און רוטין אין לאדזער האנדעל.

מיט זיינע געירשנ'טע גוטע פעהיגקייטען און סוחר'ישען חוש איז ער גיך תופס דעם מהות פון לאדזער געשעפטען און עס דויערט גאר נישט לאנג בעקומט ער שוין א פאסטען ביי דער אנ-געזעהענער פירמע „שטילער און ביעלשאווסקי", וואו ער איז אנגעשטעלט שהנע עטליכע יאהר און לייסטעט פאר דער פירמע גרויסע זאכען.

אין יאהר 1903 דערפיהלט באריס איטינגאן אין זיך שוין די נויטיגע כוחות צו קאנען ווערען זעלבסטשטענדיג. ער פערלאזט דאן דעם פאסטען ביי דער פירמע „שטילער און ביעלשאווסקי" און מאכט דעם ערשטען פרוב צו גרינדען אנ'אייגען גע-שעפט. צוזאמען מיט'ן לאדזער סוחר דיניק גרינדעט ער זיין ערשטע אונטערנעהמונג אונטערן נאמען „איטינגאן און דיניק". דאס איז געווען א פאבריק פון שטאפען אויף דאמען-קליידער. אביסעל שפע-טער האט באריס איטינגאן חתונה מיט דער טאכטער פון לאדזער קאמיסיאנער מאנאסאווסקי, פאניא מא-באטאווסקא, מיט וועלכער ער לעבט א גליקליך פא-מיליען-לעבען. זיין פאבריק פון קליידער-שטאפען האט באריס איטינגאן געפיהרט העכער 10 יאהר אויפ'ן סאלידסטען אופן. די סוחרים און פאבריקאנ-טען מיט וועלכע די פירמע „איטינגאן און דיניק" איז געשטאנען אין פערבינדונג, האבען זיך גיך איבערצייגט אין די פערזענליכע מעלות פון בא-ריס איטינגאן, וואס איז געווען דער קאפ פון דער אונטערנעהמונג, אין זיין עהרליכקייט, סוחרי-שע פינקטליכקייט און עהרע און זיי האבען איהם געשאנקען דעם פולסטען צוטרוי.

(ווייטער זונטאג).

צווישען פערוואגעלטע דייטשע יודען אין פאריז

פון דוד איינהארן

יודען צווישען זיך

דער דאקטאר אייכענפעלער איז א הויכער, ברייט-פלייציגער דייטש, מיט א קיילעכדיגען פולען פנים. די בלאנדע האר קורץ געשארען, ווי א בערשטעל, מיט א פאר בייז פרייסישע שטאל-בלויע אויגען. די ציווילע קליידער טראגט ער ווי א מונדיר, ווי אויסגעגאסען פון מעטאל, אהן א קנייטשעל. דער קאפעליוש ליגט ווי א שטאלענע קאסקע. ווען מיר זאלען נאך צורעכענען זיין שטייפען גאנג, גראד ווי אנ'ארשין, וועלען מיר האבען דאס בילד פון אנ'-עכט-פרייסישען אפיצער.

יעדען טאג קומט ער פונקט 5 א זייגער נאכ-מיטאג אין קאפע אויפ'ן מאנפארנאס, בעשטעלט זיך קאפע און בעהמט לעזען דייטשע צייטונגען.

ארום איהם קאכט עס און זידט. יודישע יונגע לייט פון דייטשלאנד, מיט די גרויסע הארן-ביין ברי-לען אויף די יודישע נעזער, בעלאדען מיט צייטונגען און ביכער, אז דו וואונדערסט זיך, פון וואנען האבען זיי אזוי שנעל בעקומען אזוי פיל דייטשע ביכער אין פאריז.

דייטש-יודישע מיידלעך אין ספארט אנצוגען מיט מענליכע בעוועגונגען, אין גרויסע וואנדער שיך, אהן הויכע אבצאסען, געשוירען ווי יונגלעך... יונגע 16-יאהריגע בחורים'לעך מיט אפענע אפגעלעגטע ספארט-קראגענס און לאנגע בלאנדע האר, וואס גליטשען זיך כסדר אויפ'ן שטערן. עלטערע דיקע יודען, גלאט ראזירט, מיט מינעס פון באנקירען און דירעקטארען. דיקע עלטערע פרויען מיט אנגעפארב-טע פנימער און יודישע נעזער אלץ רעדט, סוד'עט זיך, דיסקוטירט, דערצעהלט, זוכט און נישטערט.

הער דאקטאר אייכענפעלער זיצט צווישען זיי ווי א פרעמדער, ווי א גוי צווישען יודען.

— דאס איז זיכער א היטלעריסטישער שפיאן, וואס קומט דא אויסשמעקען די אנטלאפענע יודען, — ווינקט מיר אן מיט אנ'אויג אויף איהם א יו-דישער קינסטלער פון פוילען.

— ער זעהט אויס צו אלט אויף דעם. לויט'ן אויסזעהען מוז ער האבען זיכער אכט און פערציג יאהר, אויב נישט מעהר, דאס איז שוין אנ'עלטערער הער וואס פאסט זיך נישט פאר אנ'ארבייט כון א יונגען היטלעריסטישען סטודענטעל.

— איז וואס טוט ער, דער דאזיגער פערשטעל-טער פרייסישער אפיציר, אויפ'ן מאנפארנאס און אליין אהן א געזעלשאפט פון א פרוי?

א וואך צייט האבען מיר יעדען טאג בעטראכט דעם נייעם גאסט און זיך געבראכען דעם קאפ און נישט געקאנט טרעפען.

אין עטליכע טעג ארום האט זיך בעוויזען נאך איינער, א דייטש אין זעקסטען צעהנדליג. אבער וועגען דעם דייטש איז שוין קיין זשום צווייפעל נישט געווען, אז ער איז א יוד. עס איז געווען א טיפ פון א דייטש-יודישען סוחר, מיט די גרויסע ברילען, מיט נערוועזע נאר ענערגישע בעוועגונגען, גלאט ראזירט, מיט א בייכעל. ער פלעגט זיך זעצען איך געווען דאך אנ'אויפריכטיגער אנטיסעמיט, מיין באבע איז געווען א דייטשקע און מיין פאטער — קייזערליכער דייטשער הויפטמאן. אבער איהר, פאר וואס האט איהר פערפאלגט דעם פויליש-יודישען סוחר איטשקאוויטש? איהר זענט דאך בידע יודען?

ביי ראזענבערג'ען אויפ'ן פנים האט מען גע-קאנט בעמערקען עפעס א מין חרטה שמייכעלע.

— הער דאקטאר! — האט ער שטיל געזאגט

— צווישען מיר און הער איטשקאוויטש'ען איז אלץ ביי א טישעל געגענאיבער דעם „פרייסישען אפי-ציר" אין ציווילע קליידער, און גלייך זיך כמעט טיפען אין א פאק געשעפטס פאפירען, דערביי פלעגט ער מאכען נאטיצען, בייסען דעם בליישטיפט, קראצען זיך אונטער'ן נאז, און פון צייט צו צייט עפעס אונטערמורמלען.

מיר האבען שוין געוואוסט, אז דער יוד גע-הערט נישט צו די אומגליקליכע. דאס זענען פון דעם סארט יודען, וואס האבען נאך מיט צוויי יאהר צוריק ארויסגעפיהרט זייערע קאפיטאלען אין פראנק-רייך. א סך פון זיי האבען בעוויזען ארויסצונעהמען זייערע סחורות און מאשינען צוזאמען אפילו מיט די אינזשענירען און אז דער אומגליק איז גע-קומען האבען זיי זיך אריינגעזעצט אין באהן און גע-פאהרען „אהיים".

די גאנצע צייט, וואס דער דייטש פלעגט קו-קען אויף די פאפירען, פלעגט דער פרייסישער אפי-ציר כסדר איהם בעטראכטען. און מערקווירדיג! יעדען מאל, ווען ער פלעגט קוקען אויפ'ן סוחר, פלעגען זיינע שטאל-בלויע בידע פרייסישע אויגען פערצויגען ווערען מיט א מין וואלקענדעל פון אנ'עכט יודישען טרויער.

איינמאל, ווען דער סוחר האט פערענדיגט קוקען אין זיינע געשעפטס-פאפירען, האט ער אוועק-געלייגט דעם צעביסענעם בליישטיפט אויפ'ן טיש און גענומען צעשטרייט בעטראכטען דאס פובליקום, זיין בליק איז צום ערשטען מאל געפאלען אויפ'ן פרייסישען אפיצער. פלוצלינג, איז ער אויפגע-שפרונגען ווי א באמבע און שנעל צוגעגאנגען צו איהם.

— זינד זי ניכט הער דאקטאר אייכענפעלער, אב איך פראגען דארף?

— לידער, יא, — האט דער פרייסישער „אפי-ציר" שטיל געענטפערט.

— מיין נאמען איז ראזענבערג, ראזענבערג פון ב.

— ברויכען מיר ניכט צו זאגען — האב שאן בעמערקט, — האט דער אפיצער געענטפערט.

און דא האט הער ראזענבערג אויפגעהויבען זיין שטים, ווי א מוסר זאגער, א שטראפער. איך וועל איבערגעבען זיינע רייד אין פשוט'ן יודיש.

— און וואס האב איך, אייך דאן געזאגט. אייער מיה איז געווען אומזיסט. אייער זיידע איז דאך געווען א יוד.

— יא — האט דער פרייסישער אפיצער גע-זאגט — איך האב דאס דאן עהרליך געמיינט און נישט געוואוסט, אז די לייט וועלען עס אזוי ווייט טרייבען.

דער פרייסישער אפיצער האט זיך א נמילע אפגעשטעלט און זיך פערטראכט, און באכדעם ווייטער שטיל געזאגט:

— ווען איך האב געגעבען אייך געשטימט און אויפזיכט-ראט פון דער אקציען-געזעלשאפט, בין ערלעדיגט. ער איז איצט מיין שותף אין פאבריק, און אייך, הער דאקטאר, בעטראכט איך איצט אלס מיין בעסטען פריינד. וואס געווען איז געווען, ביטע, מיין אדרעס און בעזוכט מיך מארגען אום איינס אזייגער.

ביי די ווערטער האבע זיי זיך געזעגענט און הער ראזענבערג איז אוועק.

אין א קורצער צייט ארום בין איך שוין גע-זעסען טאקע אין דעמזעלבען קאפע מיט'ן הערן איטשקאוויטש און אויסגעהערט די געשיכטע פון די דריי.

הער אייכענפעלער — האט ער מיר דער-צעהלט, — איז א זוהן פון א פרייסישען פאלקאווניק, זיין זיידע פון דער מוטער'ס זייט איז געווען א געשמד'טער יוד. דאקטאר אייכענפעלער איז אנ'-אינזשעניר און זעהר א גוטער. אין דער שטאט ב. איז געווען א גרויסע פאבריק, וואו אייכענפעלער און ראזענבערג זענען געווען אנטיילנעמער. איהם, איטשקאוויטש'ן. איז דער געשעפט געפעלען געווא-רען, און ער האט ביי א דריטען שותף אפגעקויפט זיין פעקעל אקציעס. און דא איז געגען איהם ארויס געטראטען ראזענבערג. ער האט מורא געהאט, אז דער אנטייל פון א פוילישען יודען וועט קאליע מאכען דעם געשעפט. ווען איטשקאוויטש איז ארויס אין א פאר יאהר ארום, האט אייכענפעלער ארויס-געשטופט ראזענבערג'ען.

און ראזענבערג האט זיך געמאכט אנ'אייגענע פאבריק. איצט, אז די נאציס זענען געקומען צו דער מאכט, האבען די דייטשע שותפים פון ערגעץ אויס-געקראצט אייכענפעלער'ס יחוס. ווייטער פרעגט שוין נישט: אייכענפעלער איז איצט דא, אין פאריז.

— און ?... — האב איך געפרעגט.

— אייכענפעלער איז איצט הויפט-אינזשיניער אין אונזער פאבריק, וואס מיר האבען דא געגרינדעט, און ער ארבייט אויס דיזעלבע ארטיקלען ווי אין ב., גראד אזוינע, וואס פראנקרייך האט פריהער געקויפט אין דייטשלאנד. און זארגט זיך נישט. — האט איטשקאוויטש צוגעגעבען, — אייכענפעלער ווערט פון טאג צו טאג א ווארימערער יוד. היינטי-גען פסח האט ער געגעסען די קניידלעך ביי מיר צום סדר נישט ערגער ווי זיין עלטער זיידע פון דער מוטער'ס צד.

צעזייט און צעשפרייט

דריי ברידער זענען די געווען מיט א שווע-סטער פון א גרעסערער שטאט אין דייטשלאנד.

די שוועסטער, א לעהרערקע פון פאך, — א יונג, שעהן, געבילדעט מיידעל, קומט אלע טאג אין ארבייטס-ביורא פון האיאס זוכען עפעס ארבייט.

אלע פיר זענען די יתומים, און צום גליק נישט פערהייראט. ביז דער היטלעריסטישער בלוט-יגער איבערקעהרעניש האבען זיי געלעבט אין הויז פון זייערע פערשטארבענע עלטערען. דער עלטערער זוהן, א מאן פון א יאהר 42, האט ווי-טער געפיהרט דעם פאטער'ס געשעפט, און די יונ-גערע האבען זיך געלערנט, געשטודירט, איינער פאר דאקטאר, דער צווייטער פאר אדוואקאט, דער דריטער פאר אינזשעניער. און דאס מיידעל האט אויסגעקליבען דעם פאך פון א לעהרערין.

און פלוצלינג איז דאס געשעהען איבערנאכט און די גאנצע פאמיליע איז פערניכטעט געווארען. דעם ברודער דעם אדוואקאט האבען די נאציס ארויסגעשלעפט פון בעט און אין דריי טעג ארום איז ער אנטלאפען פון זייערע א געפאנגען-לאגער. אזוי צו'הרג'עט, אז די ברידער מיט דער שוועסטער האבען איהם קוים דערקענט. א וואך איז ער געלע-גען בעהאלטען און באכדעם קוים מיט צרות איז ער אנטלאפען אין האלאנד.

דעם געשעפט האבען, באטירליך, די נאציס נישט באר פערמאכט, נאר פשוט צעטראגען.

באכדעם פלעגט יעדען טאג קומען צו זיי אנגע-זאגטע היטלעריסטען און סטראשען און בעטען געלט, ביז דאס לעבען איז זיי מיאוס געווארען. מען האט אויף זיך געבעטען דעם טויט. ענדליך איז דער עלטערער ברודער אוועק אין שפאניען, וואו ער האט געהאט געשעפטליכע פערבינדונגען. דער דאקטאר איז נאך איהם אוועק אין טשילי. א פריינד האט איהם צוגעזאגט א שטעלע, און דאס מיידעל איז געקומען אין פאריז. צוויי הונדערט יאהר, זאגט זי שטיל, האט אונזער פאמיליע געלעבט אין דער זעלבער שטאט. דריי דורות אין דער זעל-בער דירה. איצט איז איין ברודער אין האלאנד, דער צווייטער אין שפאניען, דער דריטער אין טשילי און איך בין דא.

און טרעהרען האבען שטיל גערינען פון איהרע אויגען.

נייער פאלקסבלאט

דאס לאדזער רעבען

נייער פאלקסבלאט

פרייטאג **30** ו' תמוז תרצ"ג	יוני זון-אויפגאנג 3.18 זון-אונטערגאנג 8. ליכט-צינדען: 7.44

לאדז אין דעם „ים=יום=טוב"

דער גוטער וועטער האט געהאלפען דער פייערונג. — ריזען-המון אויפ'ן פרייהייטס-פלאץ. — פראצעסיעס און מאניפעסטאציעס. — רעזאלוציע

(2) דער נעכטיגער גוטער וועטער האט שטארק צוגעהאלפען, אז, די פייערונג פון דעם פוילישען „ים-יום-טוב" איז אויסגעפאלען זעהר גערא\טען.

אין דער פריה, פון די סאמע פריהעסטע שעה'ן, האבען זיך פארמירט מאסען-פראצעסיעס און מאניפעסטאציעס, אין וועלכע עס האבען זיך בעטייליגט אלע שיכטען פון דער לאדזער בעפעל-קערונג אהן אונטערשיד פון נאציאנאליטעט און גלויבען.

די הייזער אלע זענען געווען דעקארירט מיט פעהנער, און די מלוכה'שע און שטאט-בנינים — מיט ספעציעלער זארגפעלטיגקייט.

עס האבען מארשירט פערשידענע קארפאראציעס, פראפעסיאנעלע פעראיינען, געזעלשאפטליכע אינסטיטוציעס, יוגענד-גרופען — צוזאמען מיט ארקעסטערס, און אלץ איז געגאנגען אין דער ריכטונג צום פרייהייטס-פלאץ.

נאך די גאטעסדינסטען אין אלע היגע גע-בעט-הייזער, האט זיך די פייערליכקייט אריבער געטראגען אויפ'ן פרייהייטס-פלאץ, ביי דעם קאש-טשושקי-דענקמאל, וואו עס האט זיך פערזאמעלט א ריזיגער המון.

פאר'ן המון זענען ארויסגעטרעטען מיט גע-לעגענהייטס-רעדעס: אין נאמען פון דער ים-ליגע, דער פרעזעס פון דער לאדזער „לאפפ"-אפטיילונג, איוו. אלפרעד ביליק, געוו. קאמענדאנט פון לאדז, און דער פולק. סטאניסלאוו וואלאווסקי, וועלכער האט מחוץ דער רעדע, אדורכגעלייענט א רעזאלוציע, וועגען דער נויטיגקייט פון ים-אויסגאנג פאר פוילען, און וועגען דעם, אז פוילען וועט ביז'ן לעצטען אטעם שיצען איהרע איצטיגע גרעניצען.

די רעזאלוציע איז אנגענומען געווארען איינשטימיג, און דערנאך האט דער וואיעוואדע ה' הויקע-נאוואק אנ'אפשריפט פון איהר, מיט א מא-טאציקל-שטאפעטע אפגעשיקט קיין ווארשא אויפ'ן פלאץ פון מארשאלעק פילסודסקי, צום אפלייגען אין דער אלגעמיין-פוילישער אורנע.

נאכ'ן אפזינגען קאנאפניצקא'ס „ראטע" איז זיך דער המון פונאנדערגעגאנגען.

אין אלטשטאטישער שוהל

אין צוזאמענהאנג מיט'ן נעכטיגען „ים-יום-טוב" איז אין שוהל אויף דער וואלבארסקא גאס כאר געקומען א גאטעסדינסט. פון דער מאכט זענען געווען פערטרעטען די פארשטעהער פון דער וואיע-וואדזטווע, סטאראסטווע און מיליטער-מאכט. עס זענען אויך געווען א וועזענד פערזאנען מיט פרעזעס מיגצבערג בראש און סעקרעטאר באראל.

נאכדעם ווי דער חזן וויגאדאד מיט'ן כאר האט אפגעריכט א תפילה, האט דער. מיגצבערג געהאלטען א רעדע וועגען דער בעדייטונג פון ים-יום-טוב". נאכדעם האט זיך פארמירט א צוג פון גרויסען עולם, וועלכער איז אנוועזענד געווען אין דער שוהל מיט די פעהנע פון יודישען איגוואַ-לידען-פעראיין און דעם האנדווערקער-פערבאנד. דער צוג איז געגאנגען דורך וואלבארסקא, באלוטער מיעיסקא ביז פרייהייטס-פלאץ וואו ס'איז פארגע-קומען די אלגעמיינע פייערונג.

אין העלענובעק

די פערמע און אינטערנאט פון „העלענובעק" איז אין צוזאמענהאנג מיט'ן „ים-יום-טוב" געווען דעקארירט און פאר די קינדער איז פארגעקומען א גאטעסדינסט אין דער דארטיגער שוהל, ס'זענען אנ-וועזענד געווען די פערוואלטונגס-מיטגלידער פון „העלענובעק" די ה"ה רומקאווסקי און רייכמאן, נאכ'ן גאטעסדינסט האבען די לעהרערינס געהאלטען רעפעראטען פאר די קינדער וועגען דער בעדייטונג פון יום-טוב.

אין דער ווילקער=שוהל

איז אויך פארגעקומען א תפילה לכבוד דעם ים-יום-טוב, ס'זענען געמאכט געווארען מי שברך'ס פאר'ן מלוכה-פרעזידענט, מארשאל פילסודסקי, און דער גאנצער רעגירונג. נאכדעם האט דער חזן געזונ-גען תהילים און הרב טרייסטמאן האט געהאלטען א רעדע מעיני דיומא.

אין דער וואלינער שוהל

איז אויך פארגעקומען א תפילה אין צוזאמענ-האנג מיט'ן ים-יום-טוב, דער חזן סאלאוועיטשיק האט געזונגען ענטשפרעכענדע מזמורים און עס זענען געהאלטען געווארען רעדעס. דער עולם פון ווילקער און וואלינער שוהלען זענען דאן אוועק אויפ'ן פרייהייטס-פלאץ. צו דער אלגעמיינער פייערונג.

פאבאר

(2) היינט, פרייטאג, שטעלען זיך פאר דער קאמיסיע, נומער 1 (אל. קאשטשושקי 21), די פרייוויליגע פון די יאהרגענג: 1913, 1914 און 1915 וואס וואוינען אויפ'ן שטח פון 2, 3, 5, 8, 9 און 11 קאמיסאריאט.

פאר דער קאמיסיע נומער 2 (אגראדאווא 34) שטעלען זיך היינט פרייטאג – די פרייוויליגע פון די יאהרגענג 1913, 1914 און 1915, וואס וואוינען אויפ'ן שטח פון 1, 4, 6, 7, 10, 12, 13 און 14 קאמיסאריאט.

אפטייקען

היינטיגע נאכט=דיזשורען

(2) היינט בייגאכט דיזשורירען: מ. קאצ-פערקאוויטש (זגערזשער 54), י. סיטקעוויטש (קא-פערניקא 26) י. זונדעלעוויטש (פיעטרקאווער 25), סאקאלעוויטש און שאט (פשעיאזד 19), מ. ליפיעץ (פיעטרקאווער 193), ריכטער און לאבאדא, (11 ליסטאפאד 86).

א שטורם פון בעגייסטערונג

רופען ארויס די פאלקס-לידער פון

מנחם רובין

וועלכ'ר טרעט אויף שבת, 9 א זייגער אוועגד

אין „פילהארמאניע".

א נייער צעד

די לאדזער וואיעוואדזטווע האט בעשטע-טיגט דעם נייעם צעך פון זייגערמאכער, יובילערס, גאלדשמיד, גראווירער און פערגילטער אויף לאדז און לאדזער וואיעוואדזטווע מיט איהר זיץ-ארט אין לאדז, זאוואדזקא 4.

די שרפות-מגפה

(2) לעצטענס קומען אפט פאר שרפות אויף די דערפער, וועלכע נעהמען אן אנ'עפידעמישען כאראקטער.

אזוי זענען, למשל, אין די לעצטע 2 טעג, פארגעקומען שרפות אין די דערפער: בעראוו, פעטריקאווער קרייז; ראקשיצע, שידלאווער גמינע; גאדזשיעשע מאלע, קאלישער קרייז; גאמש ביאלא, הינטער קאליש; סקאושעוו, קאלישער קרייז; קא-לאניע דעמבא, הינטער קאליש; אינם דארף מלינעק ביי שיעראדז.

א גרויסע שרפה איז אויך פארגעקומען אין בלאשקי, וואו עס איז אפגעברענט געווארען דאס שחט-הויז. מען איז חושד, אז דא איז געווען א פאל פון אונטערצינדונג.

נישט איהר חתן האט זי דערזעהען,

נאר די באבע פון יענע וועלט האט זי דערזעהען...

(א) אויף פעטריקאווער 103 ארבייט אלס דינסטמיידעל די 38-יעהריגע בארבארא דילעווסקא.

בישט קוקענדיג אויף איהר אלט-מיידעלשען עלטער, האט זי, ווייזט אויס, נאך נישט פערלוירען דעם חשק צו קריגען א מאן, און אז צו איהר זענען טאקע בעכטען געקומען 2 ציגיינערינס און גע-זאגט איהר, אז זיי קאנען איהר טרעפען, וואס איהר שטייט פאר אין דער צוקונפט און ווער איהר מאן וועט זיין — האט זי זיי בעגעגענט מיט א גרויסער שמחה און מיט פולען צוטרוי.

האט מען לכתחילה א „וורוזשע" געטון פון די קארטען, געזאגט איהר „דאס און יענץ וכדומה", און —

דערנאך האט מען איהר געזאגט: אויב די ווילסט טאקע זעהען דעם חתן דיינעם, טא גא האלט צו דעם הילצערנעם איי...

צו, האט זי געהאלטען דעם איי, און די ציגיי-נערטעס האבען כישוף-געמאכט און גע-ערעלט:

— יאכגשר עבימבים, יאכטשירעבאם

נס גדול היה שם —

רער צו דער וואנט, און רער צו דער לאמפ!

בלוטו געווען און וועט בלייבען א גלאמפ...

(איך בין אפילו דערביי נישט געווען, נאר אזוי געהען געווענליך צו די אפשפרעכענישען).

או מען האט שוין געהאט אפגעכישופט דעם כישוף, און אפגעפרעפעלט דאס פרעפעלעכץ, האט-בען די ציגיינערטעס בעפוילען דער דינסטמיידעל, זי זאל פעסט צומאכען די אויגען, איינקוועטשען זיך אויף א שטול און אין דער זאגיגער פאזיציע זיצען און נישט ריהרען זיך פינף מינוט — נישט רעדען און נישט א פיפס טון אפילו, ווייל זי וועט אויף זיכער דערזעהען איהר צוקונפטיגען חתן...

הכלל, וואס איז דא פערהאן א סך צו בריי-טען, או די דילעווסקא האט נאך פינף מינוט זיצען, אויפ געעפענט די אויגען, האט זי אנשטאט'ן חתן דער-זעהן די באבען פון יענער וועלט.

זי האט שוין אויך נישט דערזעהען די ביידע ציגיינערטעס, די אנגעשפארטע 125 זלאטעס, וואס זי האט געהאט ליגען אין קרעטענס, א רינגעלע, צוויי וואלענע טיכער און אויך נאך זאכען איהרע.

פאליציי זוכט די ציגיינערטעס, און אום דעם זיי פאקען, וועט מען איהר שיקען זאגען

א חברה לא יהרצניקעס...

ליקווידירט א טעראריסטען=באנדע אין קאליש

(2) אויף דער פעראָרדענונג פון דעם לאד-זער אויספארשונגס אמט, האט די קאלישער פאליציי ליקווידירט אין די לעצטע 2 טעג, א טעראריסטען באנדע אין קאליש.

די באנדע איז דעמאסקירט געווארען צופע-ליג, דורך דעם. וואס אין דער דארטיגער שענק וואס געהערט צו די 3 שותפים: יוסף טורא, חנא קאץ און לייבעל קויפמאן איז אויסגעבראכען א גרויסער סקאנדאל – עס זענען נעמליך אהין אריינ-געקומען א קאמפאניע שיכורים און דעמאלירט די שענק.

מען האט אנגעהויבען צו פיהרען א חקירה ודרישה, אין מען איז דערגאנגען, אז אין קאליש עקזיסטירט א מין טשיעמקא-באנדע, וועלכע טע-ראריזירט די שענקערס, און פרעסט אויס פון זיי דורך סטראשונקעס און קלעפ גרויסע געלד-סומען פאר'ן פערשוויגען דאס, וואס אין די שענק ווערט געטריבען האזארד-שפיל.

דערווייל האט פאליציי ארעסטירט: וואצלאוו אנדזשעיעווסקי'ן, העגריק יענדזשעיעווסקי'ן, יאקוב העלמאנען, סטאניסלאוו סקאווראנסקי'ן, אליה קאצמאטשעווסקי'ן, וולאדיסלאוו גזשיוואטש'ן און אנדזשעי גיפראש'ן.

דאס זענען די „קארפען"-קעפ פון דער באנדע.

מען נעהמט זיך אויך צו די „פלאטקעלעך" און די „שפראטען"...

„שלום=בית" צווישען לאקאטארען

ביי אזא איינהייט וועט מען קיין רעדוקציע פון דירה-געלד נישט אויספועל'ן...

(2) נעכטען איז צווישען די לאקאטארען אויף דווארסקא 42 אויסגעבראכען א קריגעריי און א געשלעג.

עס האט זיך אבסאלוט נישט געהאנדעלט וועגען לעזען א פילאזאפיש פראבלעם, אדער וועגען דעם, חלילה, צו דערגיין, ווער עס איז א גרעסערער מנובל — היטלער, צי געבעלס, נאר...

איין לאקאטאר האט געשלאגען א צווייטע לאקאטארס א קינד.

לסוף זענען אין גאנג געלאזט געווארען מעסער'ס, און פאגאטאוויע האט געמוזט שפילען דאס בלוט ביי יוזעף מאטושינסקי'ן און יאדוויגא אווגוסטיניאק – לאקאטארען פון דעם אנגע-רופענעם הויז.

אין פערלויף פון א חודש

וועט אין טאמאשאוו געארבייט ווערען אין דער פולער מאס

(2) אין דער ערשטער העלפט פון דער לויפענדער וואך האבען אין דער טאמאשאווער קונסט-זייד-פאבריק געארבייט קרוב 2000 ארבייטער.

פון מאנטאג, דעם 3. יולי, וועלען שוין דארט ארבייטען די גאנצע 2'500 און אנ'צוך אין מיטען יולי וועלען שוין אויך ארבייטען די איבע-ריגע, ווייל דער רעמאנט פון די מאשינען וועט וואהרשיינליך פערענדיגט ווערען אין משך פון די נאהענטסטע צוויי וואכען.

שווינ'יארסקי מאכט א חזיר'ײ

ער ווייסט, אז די צעהנערלעך זענען פאלשע, און דאך — זאגט אליין

(2) אין ווארטע האט מען נעכטען געכאפט ביי דער האנד דעם רייכען שערזאדזער בירגער און הויז-בעזיצער, יוזעף שווינ'יארסקי, בעת ער האט געפרובט אויסברענגען פאלשע 10-גער זלאטעס.

שווינ'יארסקי האט דערקלערט, דאס ער האט וואס אנ'אמת געוואוסט, אז דאס געלד איז פאלש, אבער ער האט עס אליין בעקומען פאר א גרויסען פאסטען תבואה, און ער האט עס איצט געוואלט פטור ווערען.

דערווייל איז ער ארעסטירט, און ס'ווערט געפיהרט אנ'אויספארשונג.

אז די דאקוטשעט אזוי...

זי וויל דווקא אנדערש און נישט ווי ס'איז

(א) מעשה בקאזשימירא גושעלאק (38 יאהר אלט) ובּ'ווילהעלם שטענצענבערכער (33 יאהר אלט).

זי וואוינט אויף מארגאווא 41, און לעבט שוין מיט איהם „נא וויארע" לאנגע יאהרען.

ער זאגט אדרבא, אזוי געפעלט איהם טאקי, נאר זי – איהר געפעלט עס נישט, און זי וויל דווקא ער זאל חתונה האבען מיט איהר כדת וכדין.

קריגען זיי זיך דעריבער אפט, און נעכטען, אז ער איז צו איהר צוגאסט געקומען, און זי האט איהם גאר שטארק אנגעהויבען צו דאקוטשען, ער זאל מיט איהר חתונה האבען, האט ער געכאפט אנ'אייזען און איהר צובראכען קאפ, הענד און פיס, און לייב און לעבען.

איהר האט מען אין א שווערען צושטאנד אפגעפיהרט אין שפיטאל.

און איהם – אין טורמע.

די חתונה אין אלעקסאנדערער רבינ׳ס הויף

אין אלעקסאנדער געכטיקן בומער האָבען מיר געבראַכט אַ באַריכט וועגען אַנהויב פון דער רבישער חתונה וואָס איז מיטוואָך פאָרגעקומען אין אַלעקסאַנדער. איצטער ברענגען מיר אַ ווייטערדיגע שילדערונג פון דער חתונה וואָס איז פאָרגעקומען אין אָוועבד.

דער ריכטיגער אָנפאָהר, האָטזיך אָנגעהויבען פאַרנאַכט. אויטאָס, דראָשקעס, פולגעפּאַקטע בו דען טראַמווייען — אַלץ איז געווען געפּאַקט מיט חסידים פון ביידע רביים: אַלעקסאַנדערער און אָסטראָווצער.

ווען ס׳איז צוגעשלאָגען די נאַכט, איז דאָס שטעטעל געווען ווי אויסגעשטאָרבען. אַלט און יונג מענער און פרויען, בחורים און מיידלעך, זענען אַוועק צום „הויף“ ביצוואוינען די חופה און צו „בעשויען“ די כלה.

אין „הויף“

דער „הויף“ איז געווען אַזוי געפּאַקט אַז ס׳איז אוממעגליך געווען אַריינצוקומען, יודען אין שטריימלעך און די אַטלאַסענע קאַפּאָטעס, בחורימלעך מיט דיקע לאַנגע פּאות, דרייען זיך אין הויף און זינגען זיך אונטער אַ ניגון. עלטערע ווייבער אין טיפע קופּקעס, יונגערע אין מאָדערנע קליידער, אויסגעפּוצטע מיידלעך — אַלץ פּאַרעט זיך, שמשים לויפען, טראָגען בענק און וואַסער. גרופּקעס בעלי־עגלות וואָס האָבען געברענגט די געסט שטעהען אין אַ ראַר און קוקען זיך נייגיריג צו צו די „גוטע יודען“ און האָבען גרויס דרך ארץ, די פּאַר וויזען די בחורימלעך אַרויס ווייניגער דרך־ארץ, וועלכע שטופּען און שטויסען זיך מיט די עלענבויגענס, נישט שאַנענדיג יונג און אַלט.

אין בית־המדרש

דער גרויסער בית־המדרש איז געפּאַקט איבער די בריגעס. דער עולם שטעהט געפּרעסט, אַז שוויים גיסט זיך, די היץ איז אין לשער. מ׳העננט אויף די פענסטער, יונגלעך הענגען אַרומגעקאַרטעלט אויף די זיילען, די העגען שוין אַזוי פון נאָכמיטאָג־אָן. צווישען עולם זעהט מען אַ סך רביים און רבנים פון אַלע עקען פּוילען.

שטילער איז ביי די פרויען. די כלה איז ווייסען חופּה־קלייד זיצט „אויפ׳ן טראָן“. אַרום איהר די כלהס חברטעס, שוועסטערען, די רביצין אין דער טיפער קופּקע שרייט איבער די שמשים, פּאַרוואָס מ׳איילט נישט צו מיט דער חופּה. און מעלאָדיסטאַ מיט זיין קאַפּעלע טוט זיך דאָס זיניגע: ער שפּילט און איז משמח דעם עולם,

מ׳געהט צו דער חופּה

זעהענדיג די מוזיק אויפ׳ן הויף און דערוויסענדיג זיך אַז מ׳געהט צו דער חופּה, איז דער געדראַנג געוואָרען אַזוי גרויס אַז מ׳איז ממש געגאַנגען איבער די קעפּ, קוים מיט צרות ס׳איז געלונגען צו מאַכען אַ וועג פאַר׳ן חתן מיט די מחותנים: דעם חתן האָבען געפיהרט אונטער די הענד ביידע מחותנים: די רביים פון אַלעקסאַנדער און פון אָסטראָווצע. פון דער צווייטער זייט האָט מען געפיהרט די כלה אונטער די קלאַנגען פון דער מוזיק. דער געדראַנג צו דער חופּה איז געווען אַזוי שטאַרק אַז די חופּה־שטעקען איז צובראָכען געוואָרען און מ׳האָט זי געמוזט צוהאַלטען מיט די הענד.

מסדר קידושין איז געווען דער אַלעקסאַנדערער רב.

מזל־טוב! מזל־טוב!

עולם טאַנצט, ווייבער קושען זיך:
ס׳זאָל זיין אין אַ מזליגע שעה!
אם ירצה השם ביי אונזערע קינדער!
די זאָלען דערלעבען ביז׳ן יונגסטען!
חסידים אין די שטריימלעך געהען אויפ׳ן הויף אַ רקידהלע און־גוואַרג כאַפּט אונטער — ס׳איז לעבעדיג און לוסטיג!

דער עולם רייסט זיך צוריק אין בית־המדרש אַריין, וואו ס׳קומט פאַר די חתונה־מאַלצייט. מען שפּרינגט איבער די טישען, מ׳רייסט זיך דורך די פענסטער, איינער שלעפּט דעם צווייטען פאַר די פאַלעס, מ׳וויל צוקומען נעהנטער צום טיש, די יונגע לייטלעך האָבען אָבער געמאַכט אַ „וואַכט“ און קיינעם נישט צוגעלאָזען, צוגעלאָזט האָט מען באַר די מקורבים, רבנים און סתם חשובים.

ר׳ טוביה דער בדחן

אויפ׳ן בעלעמער בעוויזט זיך ר׳ טוביה, דער בדחן, דער עולם פּאַטשט מיט די הענד: שאַ! שאַ! „ר׳ טוביה געהט זאָגען“. און ר׳ טוביה, צוזאַמען מיט׳ן אָרקעסטער, נעמט משמח זיין די מחותנים און די געסט. דער בדחן שיט מיט גראַמען, ווערטלעך און תורות.

דער אָרקעסטער שפּילט פערשידענע חסידישע „שטיקלעך“.

— ס׳טאָגט שוין! — האָט דער גבאי אַ געשריי געטון, און מ׳האָט גענומען בענשען פאַר׳ן טאָג־אויפגאַנג.

ס׳מצוה־טענצעל

ס׳מצוה־טענצעל איז געווען גאָר פריילעך. דער גאַנצער עולם, צוזאַמען מיט די מחותנים, רביים, רבנים און חסידים האָבען מיטגעטאַנצט. דאָס האָט געדויערט ביז׳ן גרויסען טאָג.

דאַן האָט דער עולם אייבציגווייז געגומען צו־ריקפאָהרען אין זייערע היימען.

געבליבען אויף שבע־ברכות זענען די מקורבים פון די מחותנים, רביים און עטליכע אָנגעזעהענע חסידים.

גרויסע פערזאמלונג פון קיה־בעזיצער
איז שייכות מיט דער נייער פעראָרדנונג וועגען מילך־האנדעל

אין צענטראַלען קליינהענדלער פעראיין, פּאָמאָרסקאַ 15, איז די וואָך פאָרגעקומען אַ אויסערגעוועהנליכע פערזאַמלונג פון לאָדזער קיה־בעזיצער, נערופען דורכן לאָדזער יודישען קיה־בעזיצער פער־איין אויף דער לאָדזער אומגעגענד. די פערזאַמלונג איז געווען געווידמעט דער לעצטער פעראָרדנונג וועגען מילך־האַנדעל.

אַלע לאָדזער קיה־בעזיצער זענען געקומען צו דער פערזאַמלונג, אַלע רעדנער האָבען טראַגיש געשילדערט די אויסערגעוועהנליכע לאַגע און אונ־טערגעשטראָכען, אַז עס דראָהט זיי צו פערלירען די פּרנסה, די נייע פעראָרדנונג צילט אין דעם אָרימאַן און דינט די אינטערעסען פון די גרויסע גוט־בעזיצער און פּריצים, וועלכע גרינדען ספּעציעלע אָרגאַניזאַציעס, בכדי אויפצושרויפען די פּרייזען און אוממעגליך צו מאַכען דאָס געניסען פון מילך דעם אָרימען מענשען. די פעראָרדנונג איז אויך נעגען כשרות, ווייל דאָס פערקויפען פון מילך זאָל איבערגיין צו די גרויסע אונטערנעמונגען טאַ וואָס וועלען טון יודען, וואָס טרינקען נאָר כשרע מילך? נאָך אַ זעהר לעבהאַפטע דיסקוסיע איז אָנגענומען געוואָרען אַ בעשלוס אינטערווענירען ביי דער צענטראַלער און לאָקאַלער מאַכט, ווענדען זיך צו די יודישע קהלות און צוזאַמענרופען אַן׳אַלגע־מיינעם אַלפּוילישען צוזאַמענפאָהר פון קיה־בעזיצער נאָך לאָדז און וועגען דעם גלייך פערשטענדיגען זיך מיטן וואַרשאָווער פעראיין, דערווייל איז בעשלאָסען געוואָרען רעגיסטרירען אַלע קיה־בעזיצער פון דער שטאָט לאָדז, און קלויבען זייערע אונטערשריפטען.

Dr. med.
L. Berman
צעגעלניאַנאַ 15, טעל. 149-07
ספּעציאַל־אַרצט פאַר הויט־ און געשלעכטס־קראַנקהייטען, מענער־שוואַכע־בעהאַנדלונג און סעקסועלע בעראַטונג.
אַלע אַרט אַנאַליזען.
נעמט אָן פון 8—11 און 4—8 אָוו. זונטאָג פון 9—1 בייטאָג
פאַר אונבעמיטעלטע — לעטשניצע־פּרייזען.

Dr. R.
Zalcwasser
CHIRURG — כירורג
ציגעל־גאַס 19, טעל. 125-17
נעהמט אָן פון 1—2 בייטאָג און פון 4—7 נאָכמ.

זויך! זומער־שפרינקעלעך?...

מ׳דאַרף נישט אויסמיידען די זון אויס מורא פאַר זומער־שפּרינקעלעך — אָבער אַ טעגליכע פלעגונג מיט הערבאַ׳ס פּרעפּאַראַטען וועט פערזיכערן יעדען איינעם אַ ריין און געזונד געזיכט! די זייף Herba בעזייטיגט שנעל אוןווירקזאַם די זו־מער־שפּרענקעלעך, געלע פלעקער, לישאַיעס און אַנד. אונריינקייטען פון דער הויט. דער קרעם Herba מאַכט די הויט עלאַסטיש און גיט איהר צו שטענדיג אַ פרישען יוגענדליך אויסזעהן. צו בעקומען פון 90 גר. אָן.

KREM i MYDŁO
HERBA

פערשידענעס

יוסף אַלענבערג דער זוהן פון בעקאַנטע לאָדזער סוחר מנחם אַלענבערג האָט אין חודש יוני געענדיגט אין פּאַריז די הויכשול פון אוויאַציע און אויטאָמאָביל וועזען מיט דעם דיפּלאָם אינ־זשעניער ע. ט. ק. א.

„געלייזט“ 1,000 זלאָטעס אין טראַמוואַי

(2) ביי ירחמיאל דאַנציגער פון ראַדאָם, האָט מען נעכטען אין טראַמוואַי צווישען פּשע־יאַזד און טרויגוטאַ, אַרויסגעגנב׳עט אַ פּאָרטפעל מיט 1,000 זלאָטעס.

מילא, זוכט מען דעם — פּאָראַיאָהריגען שניי.

זעלבסטמאָרד פון אַ דינסט־מיידעל

(2) אויף זאַווישאַ 4 האָט זיך גע׳סם׳ט מיט דענאַטוראַט־ספּירט דאָס 21־יעהריגע דינסט־מיידעל יאַנינאַ גראַבאָווסקאַ.

פּאַנאָטאָוויע האָט זי אָפּגעפיהרט אין שפּי־טאַל.

זי האָט זיך אָפּגעזאָגט צו געבען וואָס׳ערע נישט איז דערקלעהרונגען.

אַ טעאַטראַלישער גנב...

(2) נעכטען האָט מען אין טעאַטער „פּאָפּו־לאַרני“ אויף אַגראַדאָווע גאַס אַרעסטירט אַ געווי־סען ישראל יצחק זאַלצבערג (זאַכאָדניאַ 51), בעת ער האָט אַרויסגעגנב׳עט ביי איינעם אַנטאָני וואָנ־סאָווסקי (אַבראַמאָווסקיעגאָ 20) אַ גילדערנעם זייגערל.

דער רוה פון קערפער

סענסאַציאָנעל־עראָטישער ראָמאַן

36)

געוועהנליך איז דער דאָזיגער יונגער דאָק־טאָר געווען זעהר אַרטיג אין בעצוג צו איהר, אָבער דאָס מאָל איז ער, ווייזט אויס, געשטימט געווען מעהר פריי.

זי האָט עס דערפיהלט אין זיין מאַניער צו מאַנצען.

די דרייסטקייט פון איהר פּאַרטנער האָט זי נישט איבעראַשט.

זי האָט בלויז, נישט־ווילענדיג, געמאַכט אַ פערראַכטענדע מינע: אַזוי שרעקעוודיג, אין אַזאַ גוט־ערצויגענער, בלאַסער פאָרם האָט ער אויסגע־דריקט זיין פערלאַנג, וואָס האָט איהם אַרום־גענומען.

ווי רחמנות׳דיג איז ער געווען צוזאַמען מיט זיין ליידענשאַפט אין פערגלייך מיט דעם, צו וואָס זי איז צוגעוואוינט געווען אין די נאַכ־מיטאָג־שעה׳ן ביי דער מאַדאַם אַנאַיס.

אין איטליכער צופעליגער בעוועגונג פון מאַרסעל׳ן, אין דעם שטאַלענעם דרוק פון דער האַנד זיינער איז געווען מעהר רייץ, מעהר ווילען און מעכטיגקייט, ווי אין די אַלע קונצען פון דעם פערפיהרער פון די וועלטליכע דאַמען.

אַלע זיינע קאָמבינאַציעס האָבען נישט געקאָנט פערטרעטען דאָס דאָזיגע, וואָס עס האָט איהם געפעהלט, און וואָס עס האָט געלעבט אין דעם צוזשוניסטענעם לייב פון מאַרסעלען, וועלכער האָט זיין ליבע געשענקט דורך אָגב׳דיג און בע־פעהלעריש, פערשטעקט די הענד אין די טאַשען.

אין דעם מאָמענט האָט סעווערינאַ דער־פיהלט, אַז זי איז נעהנטער צו איהר געפאַלענעם „מלאך“ מיט די גאָלדענע צייהן. ווי צו די אַלע מענשען, וואָס האָבען זי אַרומגערינגעלט.

זי האָט געפיהלט, אַז פון איהרע ליפּען זענען גרייט אַרויסצורייסען זיך די שאַרפע און בעליידיגענדע ווערטער, וועלכע זי האָט אַמאָל אַ שליידער געטון גאַסאָנען: „צום ווינציגסטען קאָנט איהר רעכענען אויף דעם, אַז איהר וועט מיך נעהמען מיט כּוח“...

אין פערלויף פונ׳ם גאַנצען אָוונד האָט זי זיך נישט געקאָנט אָפּטון פון די עראינערונגען וועגען מאַרסעלן.

זי האָט נאָך געהאַט פערבונדען מיט איהם דאָס קלייד, וואָס ער האָט איהר געהאָלפען אָרוני־טערנעהמען...

אויף איהר הויט האָבען נאָך געלעבט די עראינערונגען פון זיינע לאַסקעס — זי האָט דאָך אפילו קיין צייט נישט געהאַט אָפּצוּוואַשען זיך און צו ברענגען זיך אין דער אָרדענונג.

סעווערינאַ האָט געפיהלט, אַז אין דעם אָוונד איז זי געווען זעהר שיין, אַז פון איהר טראָגט זיך אַ זינדיגער ריח, וועלכער פעראייניגט אין איינס די צוויי געשטאַלטען פון איהר וועזען.

צום געזעגענען זיך האָט זי אַ קוש געטון פּיער׳ן, און דאָס פּיער, וואָס איז געווען אַריינ־געלעגט אין דעם קוש, איז נישט נאָר פאַר איהם אַליין געווען בעשטימט.

אויף צוריקוועג האָט זי דערפיהלט אַ גע־וויסע פערפרעמדונג אין פּיער׳ן: עפּיס שווערעס, נישט דער׳רעדטעס האָט זיך אַוועקגעלייגט צווישען זיי, און סעווערינאַ האָט זיך דערשראָקען.

ווידער האָט זי אין איין אויגענבליק חרוב געמאַכט אַלץ. וואָס זי האָט געהאַט בעשאַפען, און זי האָט פּיער׳ן ווייך געטון.

קיינמאָל האָט סעווערינאַ נישט בעגריפען אַזוי שטאַרק די גאַנצע טיף פון איהר געפיהל, ווי אין די מינוטען פון געפאַהר אָדער צאַרטקייט.

פּלוצים האָט זי פערשטאַנען. אַז זי איז געגאַנגען אויף דער ווירען־גאַס נישט מחמת צו־פעליגע, אומבעשטימטע בעגעגענישען, נאָר צוליב די בעגעגענישען מיט מאַרסעלען.

זי האָט תּופס געווען, אַז דאָס דאָזיגע צווייטע און געהיימע לעבען פון איהר, וואָס זי האָט אַדורכגעמאַכט אינם סאַלאָן פון דער מאַדאַם אַנאַיס, האָט אָפּגעשוואַנקט דעם צוים, און אַז אָט־אָט וועט דערטרונקען ווערען אַלץ, וואָס עס האָט געהערט צו פּיער׳ן.

פאַר יעדען פּרייז האָט זי געמוזט צוריק־שטעלען דעם צוים.

די געוואוינהייט, וואָס איז אַריין אין איהר לעבען — דער דראַנג צו מאַרסעלען, צו וועלכען זי האָט זיך צוגעוואוינט — האָט געשפּיצט אין זיך אַ סכּנה.

זי האָט געדאַרפט פערגעסען אין זיין עק־זיסטענץ!

סעווערינאַ איז גרייט געווען צו מקריב זיין דעם קרבן: דאָס פינסטער־געוואָרענע, פערטראַכטע פּנים פון פּיער׳ן. וואָס האָט שטום געקוקט אין דעם חושך פון די גאַסען, האָט סעווערינאַ׳ן אָנגעפיהלט מיט ענטשלאָסענקייט.

זי האָט אָנגענומען אַ קלאָהרען בעשלוס — אַ דריי צו טון אויף צוריק די ראָד פון איהר גורל. די מאַדאַם אַנאַיס האָט אויסגעהערט איהר בעשלוס מיט אַ געפיהל פון פרייד און אומרוהיגקייט.

— איהר ווילט איהם מעהר נישט זעהן, — האָט זי געזאָגט — איך בין פולשטענדיג מיט אייך מסכּים. איך ווייס נישט וועגען איהם גאָרנישט, אָבער איך וואָלט זיך געוואונשען, אַז ער זאָל גיין ערגיץ אין אַן׳אַנדער אָרט. אָבער איצט איז די פראַגע, ווי־אַזוי וועט ער רעאַגירען אויף אייער בעשלוס?.. איבעריגענס, ווייס איך וואָס!.. איך וועל איהם זאָגען, אַז איהר זענט קראַנק — און אפשר וועט עס די צייט גלייך־מאַכען...

ווען אין פיער טאָג שפּעטער איז סעווערינאַ אַרויס פונם „סאַלאָן“, האָט איהר דעם וועג פער־שטעלט עפּיס אַ פיגור.

סעווערינאַ האָט דערקענט, ווער עס איז, נאָך איידער זי האָט איהם דערזעהן אין דער ליכט — דאָס איז געווען היפּאָליט.

— איך וועל דיך אַ ביסעל בעגלייטען! — האָט ער דוהיג אַ זאָג געטון.

די פערצווייפלונג האָט געשמידט סעווערינאַ׳ס ווילען, און אָפּגענומען ביי איהר דעם כּוח גע־געגצושטעלען זיך.

ערשט ווען זי אַרויס פון דער ווירען־גאַס, וואָס האָט פאַר איהר אויסגעזעהן, ווי אַ מין פּיר־הויז פון דער מאַדאַם אַנאַיס׳ס שאַנד הייזעל, האָט זי זיך ווידער בעהערשט.

וואָס בעדייט עס, זי איז דאָך שוין מחוץ דעם געסעל, אונטער׳ן אָפענעם הימעל — דאָרט וואו זי האָט ווירקליך בעדאַרפט צו זיין די טרייע פרוי פון פּיער׳ן!.

און דאָ — דאָ האָט זי געקאָנט זיין אין דער געזעלשאַפט פון דער מאַדאַם אַנאַיס׳ס אַ פריינד?!.. און פון נאָך אַ וועלכען פריינד!..

בכדי צו ראַטעווען איהר לעבען פון דעם קלענסטען פּערוּאַכט, האָט זי אַלס קרבן געבראַכט איהר הייכטען פערלאַנג. און איצט־אָט האָט דער דאָזיגער פערלאַנג אויסגעשטרעקט צו איהר, זיינע קלעמען אין דער פערזאָן פון היפּאָליטען!

(פאָרטזעצונג קומט).

מנחם רובינ'ס ערפאלג אין ניו=יארק

צו זיין מארגענדיגען גרויסען קאנצערט אין פילהארמאניע

וועגען מנחם רובינ'ס ערשטען אויפטריט אין „ראלאנד־טעאטער", וואס איז פארגעקומען אין ניו־יארק מיט עטליכע חדשים צוריק האט דער באקאנטער שריפטשטעלער ל. פאגעלמאן געשריבען אין ניו־יארקער „פאָרווערטס" אט וואס:

פאר א געקליבענעם עולם, האט געמאכט זיין ערשטען אויפטריט אין ראלאנד טעאטער, מנחם רובין, דער זינגער, אקטיאר און רעזשיסאר, וועלכער איז נאר וואס אריבער־געקומען אהער פון איירא‏פע. אין טעאטער האט זיך געפיהלט א געוויסע שפאנונג, ווי אלע מאל, ווען מען קומט הערען צום ערשטען מאל א נייעם ארטיסט, א גאסט פון יענער זייט ים.

קיין ענטוישונג האט דער גאסט אונז נישט געבראכט. שוין מיט זיין ע־שטען לידעל, „הײ דאר־ווראַ", האט ער גלייך בעוויזען, אז ער איז א זינגער, וועלכער פערמאגט א שטארקע און אנגע־נעהמע שטימע און א פעהיגקייט אויסצוטייטשען א ליד אויף א קינסטלערישען אופן.

ער האט פאר אונז געזונגען לידער פון פער־שידענעם כאראקטער און סטיל. די פראגראם איז בעשטאנען פון פאלקס לידער און פון שאפונגען פון יודישע דיכטער, און איטליגע פון די לידער האט זיך געפיהלט הומאר און סאטירע; אנדערע, פערקעהרט, זענען געווען דורכגעדרונגען מיט לי־רישער צארטקייט. פון איטליגע האט זיך געטראגען דער יודישער קרעכץ; פון אנדערע — דער גוט־מוטיגער שמייכעל אדער געלעכטער.

די אלע פערשידענארטיגע שטימונגען און גע־פיהלען האט רובין איבער־געגעבען מיט זיין איי־גענארטיגען זינגען, וואס בעשטעהט גלייכצייטיג אויך פון שפיל. ער האט צו יעדען ליד צוגעגעבען דעם בעזונדערען קניטש, וואס דריקט אויס דעם אמת'ן כאראקטער פון דעם ליד.

אין דעם פאפולערען ליד, „א חזן אויף שבת", איז איהם געלונגען ארייגצוגיסען דיין אייגענעם הומאריסטישען חן; אזוי איז אויך געווען מיט דעם לידעל, „שרה און רבקה פון האכמיסטריוועק", וואס איז געווען פול מיט שפילעודיגקייט און הומאר.

און מיט אזעלכע לירישע לידער, ווי ריידענ'ס „עס פוילט", אדער לייוויק'ס „ערגעץ־וואו", האט אזוי האבען זיך די גאנצע צייט געביטען די ער אריסגערופען א פאעטישע שטימונג.

שטימונגען ביים עולם דורך דעם אהער יענעם לידעל, וואס ער האט געזונגען. און דאס איז איהם געלונגען צו דערגרייכען נישט נאר מיט זיין שטאר־קער, בויגזאמער שטימע, נאר מיט דער ארטיסטי־שער אויסטייטשונג, וואס ער האט געגעבען צו די לידער.

* * *

ס'איז דעריבער נישט קיין וואונדער, וואס דער מארגענדיגער לידער קאנצערט פון מנחם־רובין אין פילהארמאניע האט דערצילט אזא גרוי־סען פארפערקויף פון בילעטען.

פראיעקט צו גרינדען א פעדעראציע פון פוילישע יודען

מיר דערווסטען זיך ווערט שוין א לענגערע צייט דיסקוסירט אין פערשידענע יודישע קרייזען דער געדאנק וועגען גרינדען א פעדעראציע פון פוילישע יודען, צו וועלכע ס'וואלט געקענט צוטרעטען גאנצע פאליטישע און ווירטשאפטליכע ארגאניזאציעס און אויך איינצעלנע מענשען. די נייע פעדעראציע זאל זיין א מלוכה־פארטיי.

דער דאזיגער געדאנק ווערט זעהר לעבהאפט דיסקוסירט אין דער פאלקס־פארטיי וואו ס'זענען פערהאן שטארקע שטימונגען וועגען ארייגטרעטען אין דער דאזיגער פעדעראציע. די פאלקס־פארטיי האט שוין די פראגע ארומגערעדט אויף פערשידענע פארטיי־בעראטונגען און אויך נעכטען אויף דער זיצונג פון פאליטישען צ. ק. וואס איז פארגעקומען אין לאדז, האט מען צווישען אנדערע פראגען אויך דעם ענין בעריהרט און ס'איז געקומען צו א זעהר שארפער דיסקוסיע.

געשאפען די וואהל=קאמיסיע אין לאדז

צום 18=טען ציוניסטישען קאנגרעס

נאך דער ליקווידאציע פון דער היי יעהריגער שקל־אקציע איז אין הסכם מיט די אנווייזונגען פון דער הויפט וואהל־קאמיסיע צום ציוניסטישען קאנ־גרעס אין פוילען נעכטען פארגעקומען א זיצונג פון די פארשטעהער פון אלע ציוניסטישע גרו־פירונגען.

אין נאמען פון שקל־קאמיטעט עפענט די זיצונג ה' ראטקאפף און טיילט מיט, אז אין הסכם מיטן וואהל־רעגולאמין דארף די ארטיגע וואהל־קאמיסיע בעשטעהען פון 8 מיטגלידער צו צוויי פון יעדע גרופירונג.

דערויף ווערט געשאפען די וואהל־קאמיסיע אין וועלכע עס געהען אריין אין נאמען פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע – א. שפירא און א. בראווערמאן אין נאמען פון זאנדער־פערבאנד, פועלי־ציון – התאחדות (בלאק פארן ארבייטענדען א"י) – יצחק גולדין און י. שטרויוויים, פון „מו־רחי" – אהרן אסט און משה לויפגאס, פון זאנדער־פערבאנד ציוניסטען רעוויזיאניסטען – יוסף זאנדער און דוד טארנבערג. אין פרעזידיום ווערען גע־וועהלט: א. שפירא – פארזיצענדער, א. אסט און י. זאנדער וויצע־פארזיצענדער, י. גאלדין אלס סעקרעטאר.

עס ווערט בעשלאסען, אז דער לעצטער טערמין אריינצוטראגען די תלושים פון די שקלים צוזאמען מיט די רשימות פון די פערקויפטע שקלים איז דינסטאג, דעם 4־טען ה.ח. ביז 10 אווענד.

א פאסט־לייטער — א שווינדלער

(2) נאכ'ן דורכפיהרען א מיניסטעריאלע קאנטראלע אין דעם קאמינסקער פאסט־אמט, וולוי־נער קרייז, איז דערווייטערט געווארען פון זיין אמט דער פאסט־נאטשעלניק יאן כודאלא, וועלכער איז בעקאנט געווען אינ'ם שטעטעל אלס העכסט־ארענטליכער מאן, און ריהרעוודיגער... כלל־טוער.

עס האט זיך נעמליך ארויסגעוויזען, אז ער איז אין דער פאסט בעגאנגען א רייה שווינדלע־רייען און מיסברויכען.

CASINO

אנהויב 4, 6, 8 און 10 א זייגער אוונט.
שבת און זונטאג – 12 א זייגער בייטאג.

אין געהיימער דינסט

אין די הויפט־ראלען:

NANCY CARROLL
i GEORGE RAPT

עמאציע! טעמפא!

קומט, און איהר וועט ענטציקט ווערען פון די לידער

אויסגעפיהרט שבת, 9 אוו. אין „פילהארמאניע" פון וועלט=בעריהמטען זינגער

מנחם רובין

אימפאזאנטער אויספלוג קיין טשענסטאכאוו

ארגאניזירט דורך וואגאן=לי

זונטאג, דעם 25־טען יוני איז פארגעקומען אן אויספלוג קיין טשענסטאכאוו איינגעארדענט דורך דער רייזע־געזעלשאפט „וואגאן־לי קוק".

דער אויספלוג איז פארגעקומען אונטער דער אויפזיכט פונ'ם פארשטעהער פון דער דער־מאנטער רייזע־געזעלשאפט ה' איגנאץ. וויינבערג, וועלכער האט געזארגט דערפאר, אז דער אויספלוג זאל פארקומען אויפ'ן בעסטען אופן. די רייזענדע האבען געהאט נומערירטע פלעצער אין דעם ספעציעלען צוג, וואס איז געווען פאר זיי רעזער־ווירט.

אויפ'ן טשענסטאכאווער באהן־סטאציע האט דעם אויספלוג מקבל־פנים געווען א פארשטעהער פון דער מאכט און פון דער קיר־פערוואלטונג און אויך אן ארקעסטער.

די אנטיילנעהמער פונ'ם אויספלוג האבען בעזוכט די העררליכע ארטער ווי: באסיין פלאשע פארקען א. ז. וו. 9 א זייגער אווענד אין א גע־מיטליכער שטימונג זענען זיך די אויספליגלער מיט דער קאלישער באהן צוריקגעפאהרען קיין לאדז.

Dr. med. H. LUBICZ

ספעציאליסט פאר וועגערישע און געשלעכטס־קראנקה.

צעגעלניאנא 7, טעל. 141-32.

נעהמט אן פון 8–10 פריה, פון 12–2 נאכמ. און פון 5–8 אווענד, זונטאג פון 9–11 בייטאג.

„סקאלא"=טעאטער

שרודמיעסקא 15 —::— טעלעפאן 232-33

מארגען, שבת, 4 נאכמיטאג (צו פאפולערע פרייזען) און 9 אווענד
און זונטאג, 9 אווענד אויפטריטען פון דער בעליבטער
העררליכער זינגעריז

יוכבד זילבערג

און דער פרייליך טאנצענדיגער, זינגענדיגער פאט=קאמיקער

מנשה אפענהיים

ס'ווערט געשפילט די גרויסע שלאגער־אפערעטע

אמעריקאנער

20 נומערן געזאנג און טענץ

חתונה

20 נומערן געזאנג און טענץ

ס'נעהמט אנטייל דער גאנצער גוט־איינגעשפילטער אפערעטען־ענסאמבל.
מיט'ן ארקעסטער פיהרט אן דוד בייגעלמאן.
טעכנישער לייטער: ס. גוטמאן.

בילעטען צו בעקומען אין קאסע פון טעאטער.

אנ'אומגליקספאל מיט 2 יודישע קינדער אין פעטריקאוו

(2) אין פעטריקאוו, סטארא־ווארשאווסקא 16, בעת זייערע עלטערן זענען נישט געווען אין שטוב, האבען זיך געשפילט אויפ'ן באלקאן פון צווייטען שטאק די 2 קינדער: די 6־יאהריגע פייגעלע נערליך, און איהר 4־יעהריגער ברודערל, גבריאל. אין א געוויסען מאמענט איז דאס יונגעלע ארונטערגעפאלען פון באלקאן, און דאס פיידעלע נאך איהם.

ביידע האט מען אין א האפנונגסלאזען צושטאנד אפגעפיהרט אין שפיטאל.

מאטורעס אין די יודישע גימנאזיעס

די דריי גימנאזיעס פון פעראיין פאר יודישע שולען אין לאדז האבען היי־יאהר געענדיגט און בעקומען מאטורא־צייגנישען פאלגענדע שילער און שילערינס:

אין די ערשטע מענער־גימנאזיע, מאניס־טראצקא 21: משה ביאלעק, שמואל בעלינסקי, משה בראמבערג, ראובן דלוזשנאווסקי, שמואל הערמאן, חיים לייב וועגמייסטער, בצלאל זאקהיים, עזריאל טורבאוויטש פייוועל בער טרייסטער, ראובן כמיעלניצקי, יחזקאל ליובאכינסקי, יוסף ליפעל, שמואל ליפעל, שמואל משה סאלמאנאוויטש, משה סארנא, לייב עלבוים, יואל קבונקי, דוד ראטענבערג.

אין די צווייטע מענער־גימנאזיע, מאניס־טראצקא 22: בנימין באדזעכאווסקי, דוד בירגער, שמואל בראנדמאן, חיים גאלדשטיין, פנחס האמער, מרדכי הארן, אברהם ווינדמאן, יוסף ווישליצקי, יצחק וואנדער, אריה לוריע, גרשון ליבראך, מיכאל מאקרסקי, יוסף מילשטיין, משה פנחסיק, שמואל ציטראן, יהושע ראבינאוויטש, דניאל רועכטא, מנחם שלאנמאן.

אין די פרויען־נימנאזיע, פיראמאוויטשא 6: גיזעלא ווארשאווסקא, חיי־לאה זילבערשאץ, מרים טאבאקמאן, צעציליא כהן, גוסטאווא סימאן, פייגע פרענקעל, לידי קרישעק, צעלא ראטקאפ, פוריה רוסס, נחמה שווארצבערג, הינדע שטערנפעלד.

קאנטאר ישראל אלטער לטובת דער ת"ת של הרב מייזעל

מיטוואך דעם 5 יולי קומט פאר דער קאנ־צערט פונ'ם וועלט־בעריהמטען קאנטאר ישראל אלטער.

די הכנסה געהט לטובת דער תלמוד־תורה של הרב ר' אלי' חיים מייזעל זצ"ל.

פון פארק העלענאוו

שבת ד. 1־טען און זונטאג דעם 2־טען יולי 5 נאכמיטאג גרויסער פאפולערער קאנצערט, 9 אווענד ארטיסטישע אויפטריטען מיט'ן ליבלינג פון לאדזער פובליקום יאנוש שינדלער און דער שפיץ.

קיין איינציגער ליבהאבער פון יודישען פאלקס=ליד

פערפעהלט נישט צו קומען שבת, 9 אווענד אין „פילהארמאניע"

אויפ'ן לידער=קאנצערט פון

מנחם רובין

א רעוויזיאניסטישער מיטינג אין „סקאלא"

עהערנעכטען איז פארגעקומען א רעוויזיא־ניסטישער מיטינג געווידמעט דעם מארד פון ד"ר ארלאזאראוו.

מיט גרעסערע רעדעס זענען ארויסגעטרע־טען די ה"ה אינזש. עלפערין, און ד"ר שעכטמאן פון ווארשא.

גלייכשטעלונג

אין צוזאמענהאנג מיט דער נאטיץ אין „נייעם פאלקסבלאט" פון 27. יוני 1933 וועגען אנ'עק־סמיסיע אויף אנ'עלעגרע יודישע מאמע מיט דריי קינדער אויף פילסודסקי 27 בעט אונז דער הויז־איינגענטימער ה' איטשע גראס למען האמת פעסט־צושטעלען פאלגענדעס:

נישט אמת איז, אז די עקסמיסיע איז אויף חנה אטראמאוויטש אויסגעפיהרט געווארען, נישט קוקענדיג דערויף, וואס זי איז מיר שולדיג געווען א גרויסע סומע געלד, נאר די פרוי האט זיך גוטווילליג ארויסגעצויגען, נאכדעם ווי דער ענין איז אויסגעגליכען געווארען דורך מיין לאקאטאר ה' יאקובאוויטש.

3443

ארטאפעדישער אנשטאלט

פראטעזען, גארסעטען, ארטאפעדישע אפאראטען אלער ארט, לייכטע פלאט־פוס־איינלאגען בעגען פיס־שמערצען אלס נאך גיפס־אבדרוק.

Dr. med. Lubicz u. Villy Simonović

פיעטריקאווער 119, טעל. 231-81

ספארט-בעוועגונג

סקאנדאליעזער מעטש
ל. ק. ס. I — הכח 1:5 (1:3)

בעכטען איז פארגעקומען ממש א סקאנדאליע־זער מעטש צווישען ל.ק.ס. און „הכח", קודם כל האט דעם דאזיגען מעטש געזאלט פיהרען דער שידס־ריכטער פיטש, צו וועלכען אלע האבען צו־טרוי, עפעס דורך א כישוף, איז פיטש נישט געקו־מען אויפ'ן מעטש און אלס זיין פערטרעטער איז בעשטימט געווארען דאווביאר, צו וועלכען די יודישע שפילער קענען בשום אופן נישט האבען קיין צו־טרוי...

און דאס האט זיך גלייך בעשטעטיגט, די ל. ק. ס. שפילער האבען אנגעהויבען צו געהען אויף יודישע הענד און פיס, איינציגווייז האבען אנגע־הויבען אראפצוגעהען פון פלאץ איינער נאך'ן אנ־דערען קאנטוזירטע שפילער, דער ריכטער האט נאך געשטן זיינס און אראפגעשיקט פון פלאץ ציג־לער'ן. ביי אזא לאגע האט ל.ק.ס. געפיהרט ביז צו דער פויזע 1:3 נאך דער פויזע יוען פון פלאץ איז אראפ דער פערטער שפילער פון דער יודישער מאנשאפט, האט דער אומפארטייאישער ריכטער ער־קלערט, אז די מאנשאפט איז דעקאמפלעטירט און איבערגעריסען דעם מעטש ביים שטאנד 1:5.

צווישען פובליקום האבען זיך דערהערט ע־בערגישע פראטעסטען געגען אזא האנדלונג און די ל.ק.ס.־מיטגלידער האבען נישט געשאלעוועט קיין קלעפ יודישע צושויער, גאר אבזור ותדיג איז זיך בעגאנגען ראדזאמסקי פון ל.ק.ס., וועלכער האט מיט א שטעקען געשפאלטען דעם קאפ פון א צושויער שטשעווענצקי, צו וועלכען מ'האט געמוזט ארויס־רופען די פאגאטאוויע.

אזא „פרידליכע" ספארט־פערמעסטונג איז דאס געווען.

טוריסטען — וו. ס. ס. 0:3

די „דערבים" פון „א"־קלאס אין לאדז האבען געבראכט א גרויסען זיג די טוריסטען, וועלכע האבען שוין כמעט זיכער די מייסטערשאפט פון לאדז

ל. ט. ס. ג. — ס. ק. ס. 1:3
ווימא — מכבי 1:4

ליגע מערב־רעפרעזענטאנץ — ליגע מזרח־רעפרעזענטאנץ 0:5

די טויערען האבען דערגרייכט פאווערעק, שמאשטשעק און ארטור.

ליגע־מעטשעז אין וואסער־באל

1־טער שווים־קלוב (קאטאוויץ) — מכבי (קראקא) 0:7
קראקאוויא — הכח (ביליץ) 1:2

פריינדשאפטס־פוסבאל־מעטש
רוד — ביליצער רעפרעזענטאנץ 1:2

פראפעסיאנ. פוילישער באקסער ראז געליטען א מפלה

נאך א גאנצע רייה ערפאלגען וואס דער פוי־לישער פראפעסיאנעלער באקסער ראן האט גע־האט אין אמעריקע האט ער נעכטען געליטען א מפלה ביי 6—רונדען־קאמפען מיט דעם נישט־בעקאנטען אמעריקאנער באקסער שטיל.

אויף פעלדער

(ענדע פון 10־טע זייט)

מיט וואס פאר א פרייד לאנגע בויט איהר היים און ווי דערשלאגען דער דאזיגער יוסף ראטנער איז איצטער: א מאן, א זוהן פון א פראלעטארייער, און אזוי דערשלאגען... לאנגעס בעשטאנען־גאר־טען — ווי שעהן די קערלעך זענען אויפגעגאנגען! לאנגע איז דערוויל די איינציגע"... ער וואלט בע דארפט זיין גוט צו איהר; קומען און מיט א גוטען שמייכעל איהר א זאגטון: „איך בין איצטער פון דיין פעלד, האב אפילו ארויסגעצויגען א יונג שפראצעל און בעטראכט די ווארצעלעך"... דאס וואלט ער געדארפט טון. זי איז דאס ווערט. דער דאזיגער יוסף ראטנער פיהרט דאך איצט שטיינער ווייל זי האט עס איהם געהייסען טון. זי האט געהייסען -- און ער פאלגט.

בערע איז צוגעקומען צום שטוב; האט דער קענט אז מען האט ליים געטראגען אין שטוב אריין אהן איהם, ווער ווייסט, אפשר האט לאנגע אליין געשלעפט ליים אין שטוב אריין און פון איהם חוזק געמאכט.

ער איז אריין אינעווייניג. די מאמע רייזעל און נחום האבען צוגעגלעט דעם שוין אויסגעשמיר־טען דיל, בידע האבען אויף איהם צווידייטיג א קוק־געטון. ער האט זיך דערפיהלט אביסעל, באר־ריש:

— בין געגאנגען בעטראכטען ווי די פעל־דער זעהען אויס; וואלט נישט געשאדט אביסעל רעגען.

רייזעל האט זיך אויפגעהויבען פון דיל, מיטן אריפגעשארט די בלאנדע פאסמע האר, וואס איז געפאלען איבער'ן פנים; האט א רגע בערען אנגעקוקט און גאנץ אפענהארציג געזאגט:

— איך פערשטעה דיך נישט, מיין זוהן, וואס דו האסט זיך אריינגענומען אין קאפ אריין צו ווייכען דאס ארט, וואו לאנגע געהט און שטעהט; האסט נישט פארוואס זי צו פערשעהמען, מיין קינד.

— כ'פערשעהם זי נישט.

— האסט זי יא פערשעהמט, ביזט אנטלאפען געווארען. מעג דיר אנשטעהן, אויב זי איז געקו־מען מיר העלפען.

— כ'פערשטעה, פארוואס זי איז געקומען.

— באג'איהר איז א פרייד, וואס נאך א שטוב איז צוגעקומען אין דארף, אנ'אמת'ע פרייד, זאג איך דיר, מיין זוהן. זי וויל, מ'זאל איינאיינעם פראווען א שמחה פארן גאנצען דארף.

— וואס פאר א שמחה?

— בעצייען די צוויי שטיבער, ווי די ערשטע יודישע שטיבער אין אונזער דארף אויף קרימער ערד.

— דאס נאר וויל זי?

— איך זאג, מען זאל עס טאקע טון איבאיי־נעם... זיי וועלען העלפען צוגרייטען כיבוד און בעאנשאנג אין שטוב וועט'ן צוזאמענרופען דעם עולם, וואס האסטו צו דעם?

— איך זאג, אז נחום בעדארף אויך וויסען מיין ארט, און נישט נאכלויפען דער יונגערער.

נחום איז בלאס געווארען; האט אויף זיך נישט געפענטעפערט און איז ארויסגעגאנגען פון שטוב.

רייזעל האט געוואלט נאך עפעס זאגען און האט בעשטימט בעסער פערשוויגען דעם גאנצען ענין.

אנשטאט דעם האט זי איבערגעגעבען בערען לאנגעס א בקשה:

— זי מוז אנקומען צו דיין הילף, בערע; די בעטען, וואס זיי האבען מיטגעבראכט פון שטאט וועלען נישט אריינקריכען דורך דער טיר אין שטוב אריין... זי וויל, דו זאלסט זיי פונאנדערנעהמען — הא, וואס זאגסטו?

— כ'האב נישט קיין חשק צו געהן זיך עסקין מיט זייערע בעטען.

— גו, וועל איך בעטען דעם טאטען. זי וויל מארגען שוין אריינשטעלען דאס ביסעל מעבעל. זי זאגט, אז זי האט אויף פארהענגלעך פאר אונ־זערע טירען; זי וועט קומען און העלפען מאכען. וואס קוקסטו מיך אזוי אן? איך רעד חלילה נישט פון היץ...

— איך קלייב מיר האבען אנ'ערנסטען שמועס מיט איהר טאטען.

רייזעל האט אנגעשטעלט אויף איהם איהרע פינקלענדיגע און נייגעריגע אויגען.

— וויל מיט איהם רעדען מכוח דעם, וואס ער, קאטאי און פיניע זייטשיק קלייבען זיך פערפיהרען א האנדעל מיט פערד. וועל איך וואַרענען, אז מען וועט איהם אראפזעצען פונ'ם ערד־חלק, אויב ער וועט עס נאר אנהויבען.

בערע איז שנעל ארויס פון שטוב.

דערפאר האבען זיך אויסגעלאשען רייזעלס אוי־גען. ס'פנים איז בלאס געווארען. זי האט געמאכט א פאר טריט צום טיר, געוואלט עפעס נאכשרייען בע רען. איז אבער א פריטשמעליעטע געבליבען שטעהן אין טיר.

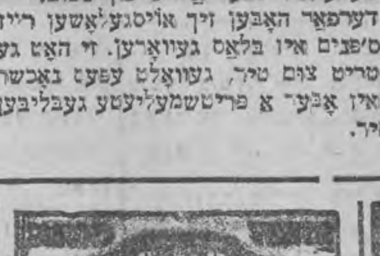

היינט און פאלג. טעג!
דאס פאריזער נצשלעכטס - לעבען אין שפיגעל פון פילם לויט Carmini א ג. Gallonne
צופעליגער זוהן
פיקאנט, פול הומאר, פילם פון לעבען פון מענשן אהן מארגן.
אין די הויפט-ראלען:
ANNABELLA, ALBERT PREJEAN
אויסער'ן פראגראם: קלאנג-צוגאבע און לאנד-אקטואליטעטען.
אנהייב פון די סעאנסען אין געוו. טעג 5 נאכמיטאג, שבת און זונטאג 1 ביימאג.
הנחה-בילעטען גילטיג אהן בעגרענצונגען.
פאפולערע פרייזען פון די פלעצער.

בעפאר איהר פאהרט אויף ערהאלונג!

קויפט איין | קויפט איין

נייעסטע פערפומען
ערשטקלאסיגע פודערן, טואלעט-זייפען זאווי אלערארט מאדערנסטע קאסמעטיס
צו פאבריקס-פרייזען
אין דער בעקאנטער פערפומעריע
י. דרוקער
5 זאוואדזקא 5
טעל. 175-92
רעיעלע און סאלידע בעהאנדלונג!
הורט און דעטייל

הורט! | דעטייל!

בילדער-אויסשטעלונג פון אסתר קארפ

אפען נאך עטליכע טעג

די בילדער אויסשטעלונג פון אסתר קארפ אין לאקאל פון „בני ברית" (פעטריק. 90) איז אפען נאך עטליכע טעג.

די אויסשטעלונג איז בעזוכט געווארען פון די ברייטע מאסען. די וואס האבען נאך ביז איצט נישט געהאט די געלעגענהייט צו זעהען די זעהר אינטערעסאנטע בילדער, קענען נאך אויסנוצען די געלעגענהייט איבגאנצען נאך עטליכע טעג. מחמת די אויסשטעלונג ווערט שוין די טעג געשלאסען.

די אויסשטעלונג איז אפען טעגליך פון 11 ביז 8 אווענד־

א ריזיגען ערפאלג
האט געהאט אין ניו-יארק
מנחם רובינ'ס
לידער-קאנצערט
מארגען שבת, 9 א זייגער אווענד
זיין קאנצערט אין „פילהארמאניע"

פון „דת ועבודה"

להערעכטען איז פארגעקומען א פערזאמלונג פון „דת ועבודה" אין צוזאמענהאנג מיט מארד פון ד"ר ח ארלאזאראוו, נאכדעם ווי עס זענען אויסגע־הערט געווארען די רעדעס פון מ. וויינטרויב. אינזש. משה וויינבערג, ק אפעלשטיין, איז אנגענומען געווארען א רעזאלוציע געגען די רע־וויזיאניסטען.

יוכבד זילבערג און מ. אפנהיים אויף גאסטראלען
אין „סקאלא"-טעאטער

דעם היינטיגען שבת וועט די ארטיסטין זינגערין יוכבד זילבערג און דער פאט-קאמיקער אפנהיים שפילען אין לאדזער „סקאלא" - טעאטער. געשפילט וועט ווערען מיט דעם גאנצען אפערעטע-אנסאמבל און גרויסען כאר און ארקעסטער די מעלאדישע אפערעטע „די אמעריקאנער חתונה.

מעלדונגען

באהן הנחה אויף 50 פראצ. פון לאדז קיין ווארשא פאר אנטיילנעמער אין די חתונה אין אלעקסאנדער

אין צוזאמענהאנג מיט דער גרויסער רבי'שע חתונה וואס איז פארגעקומען פאריגען מיטוואך אין אלעקסאנדער איז היות ווי מען רעכט זיך אויף זעהר א גרויסען עולם בעזוכער פון ווארשא. אויף שבת אויף די שבע ברכות איז אויסגעפועלט געווארען א באהן-הנחה אויף 50 פראצ. פאר די צוריקפאהרער פון לאדז קיין ווארשא הנחה בילע־טען צו בעקומען אין לאדז קילינסקיעגא 49 וו. 6 נאר ביז זונטאג 3 א זייגער נאכמיטאג. 3453

בלאק פוג'ם ארב. ארץ־ישראל צום 18־טען ציו"נ. קאנגרעס. לאדזער ביורא — פיעטריקאוו"ע 83.

מארגען שבת, דעם 1־טען יולי ה. י. פינקט. 5 נאכמיטאג קומט פאר אין זאל פון „גורדוניה" זשעראמסקי 31 א גרויסער יוגענט מיטינג א. ד. ט. „די יוגענט צום וואהל קאמף" (דער 18־טער ציוניסטען־קאנגרעס) ס'וועלען רעדען די ח"ח: פ. מאלי (פרייהייט) ב. כהן (השומר־הצעיר) י. גאלד־בערג (גורדוניה) ה. ראבינאוויטש (החלוץ) חנן (קבוץ) אריינגאנג פריי. 3466

ראדיא-פראגראם

פרייטאג, דעם 30 יוני 1933

11,57 צייט-סיגנאל, 12,05 גראמאפאן, 12,25 טאג-פרעסע, 12,33 קאמוניקאט, 12,35 גראמאפאן, 2,55 גראמאפאן, 4 מוזיק פון טשעכא־טשינעק 5 איבערזיכט איבער די נייע אויסגאבען, 5,15 קאנצערט, 6,15 רעפעראט, 6,35 גראמאפאן, 7,05 פערשידענעס, 7,20 לאדזער פאסט-קעסטעל, 7,40 פעליעטאן, 8 סימפ. קאנצערט, 10,00 מוזיק, 10,25 ספארט, 10,35 קאמוניקאטען, 10,40 טאנץ־מוזיק.

• • •

אויסלאנד

5,25 מאסקווא - אפערעטקע „ציגייגער בא־ראן", 7 בודאפעשט - קאנצערט, 7,40 בוקארעשט—סימפ. קאנצערט, 8 ברעסלוי - אפערע, 8 בערא־מענסטער - אודיציע, 8,10 בערלין - אפערע פון מאצארט. 8,30 פאריז - קאמ. אפערע, 8,45 פא־ריז - אודיציע ל. יט שעקספיר, 9 מינכען - סימפ. קאנצערט, 9 וויען - קאנצערט פון ווינער סימפא־נישען ארקעסטער, 9,05 לאנגענבערג - סימפ. קאנ־צערט, 9,10 בעראמענסטער - אפערע, 9,35 דא־ווענטרי - סימפ. קאנצערט.

שבת, דעם 1-טען יולי 1933

11,57 צייט-סיגנאל, 12.05 גראמאפאן, 12,25 טאג-פרעסע, 12,25 קאמוניקאט, 12.33 קאמוניקאט, 12,35 גראמאפאן, 12,55 ידיעות. 2,55 גראמאפאן, קאמוניקאטען פון לאדז, 4 קאנ־צערט, 5 אקטועלע שמועסען, 5.15 מוזיק פון טשעכאטשינעק, 5,45 אודיציע פאר קראנקע, 6 גאטעסדינסט פון ווילנא, 7 פארלעזונג, 7,20 פערשידענעס, 7.40 ליטעראַרישע פערטעל שעה, 8 לייכטע מוזיק, 9,05 אווענד-פרעסע, 9.15 קאמו־ניקאט פון דער לאדזער האנדעלס קאמער, 9.35 שאפען-קאנצערט, 10 טאנץ-מוזיק, 10 25 ספארט־ידיעות, 10,35 קאמוניקאטען, 10,40 מוזיק פון טשעכאטשינעק, 11,30 פערשידענע ידיעות.

• • •

אויסלאנד

8,05 וויען - דראמאטישע לעגענדע, 8,05 לייפציג - אפערע פון שטראוס, 8,45 רוים - אפערע „פאוסט", 9 פאריז - אפערעטקע.

מנחם רוביז
רעזשיסער פון די 200.000
טרעט אויף מארגען שבת, 9 א זייגער אווענד
אין „פילהארמאניע"
מיט א לידער-קאנצערט
אלע קומען איהם הערען און בעוואונדערן!

גרייכשטעלונג

אין צוזאמענהאנג מיט דער נעכטיגער נאטיץ וועגען פערוועהניש, וואס איז געבוירען געווארען אויף נאוואמיצקא 30, טיילט מען אונז מיט, אז דאס קינד איז קיין פערוועהניש נישט געווען. ס'זענען נאר פעסטגעשטעלט געווארען ביים קינד קליינע דעפעקטען, וועלכע וואלטען מעגליך בעזייטיגט געווארען אויב ס'קינד וואלט געבליבען לעבען.

Dr. Z. RAKOWSKI
ספעציאליסט פאר
אויערען, נאז, האלז און לונגען-קראנקהייטען
11 ליסטאפאד 9 (קאנסטאנטינער)
טעל. 127-81
שפרעכשטונדען פון 12—2 און פון 5—7
נעהמט אויך אן אין צעטשניצע זגערזשער 17
פון 11—1 און פון 2—3 נאכמ.

פארק Helenów

מארגען, שבת, דעם 1 יולי ד. י. און זונטאג, דעם 2 יולי 5 נאכמ.
און 9 א זייגער אווענד אויף דער ביהנע ארטיסטישע אויפ־טריטען פון בעקאנטען קינסטלער מיט'ן ליבלינג פון פובליקום: **Janusz Szyndler** אין דער שפיץ. — הומאר! — סאטירע! —— באלעט! — אקטואליטעטען! ——
אנאנס: זונטאג, דעם 2 יולי **גרויסער פריהמארגען־קאנצערט** פון סימפאָנ. אָרקעסטער אונטער דער לייטונג פון T. Ryder

גרויסער פאפולערער קאנצערט

ADRIA — 1 נאַוועלע — היינט און פאלגענדע טעג

RAMON NOVARRO

אין פילם א. נ.

אויסערן פראגראם: א פארס.

METRO — 2 אוועלע — היינט און פאלגענדע טעג

„בעגינען"

אויסערן פראגראם: א פארס.

קלאבג־קינא־טעאטער **„CORSO"** היינט און פאלגענדע טעג!

אנאכט אין טשיקאגא

אין די הויפטראלען: BORIS KARLOFE

ווילדע פעלדער

אויסערן פראגראם: א פרעהליכער פארס א. נ.

„אונגעלונגענע ראנדקע"

אנהויב 4 א זייגער נאכמיטאג, שבת און זונטאג 12 בייטאג. דער זאל איז מאָדערן ווענטילירט. פרייזען פון די פלעצער אויפ'ן 1־טען סעאנס 45 און 54 גר. אויף די איבריגע 54, 85 און 1.09. נעכסטער פראגראם R. Dix, M. Astor מיט „Eskadra straceńców"

Sienkiewicza 40 Tel. 141-22

ראס איינציגע קינא אין גארטען

קלאנג־קינא

היינט און פאלג. טעג! — עמאציאנירענדער און אונגעוועהנליכער פילם

1) Dr. Frankenstein

אין די הויפט־ראלן: BORYS KARLOFF, MAE CLARKE, JOHN BOLES

2) „100 מעטער ליבע" פוילישע קאמעדיע. אין די הויפט־ראלן: Zula Pogorzelska, Adolf Dymsza

אכטונג! טעאטער־לוקסוס־געביידע געשיצט פאלס פון אונגינסטיגען וועטער און קעלט.

קלאנג־קינא־טעאטער **PRZEDWIOŚNIE**

זשעראמסקיעגא 74/76 (רוג קאפערניקא)

דער זאל איז ווענטילירט און געקיהלט.

היינט און פאלג. טעג — פוילישע מוזיקאלישע קאמעדיע א. נ.

„10% פאר מיר"

אין די הויפט־ראלען: Kazimierz Krukowski (Lopek), Władysław Walter, Tola Mankiewiczówna Czesław Skonieczny. —— M. Chevalier. נעכסטער פראגראם: „אויף יענער זייט ים" מיט

אנהויב אין נעוו. טעג 4 נ"מ, זונטאג און יום־טוב 2 בייטאג. פרייזן פון די פל.: I פל. 1.09, II—90 גר., III—50 גר. הנחה־קופאנען 70 גר.

כ'האב ביז איצט איננאנצען נישט געליטען פון אדטשיסטעס

אז כ'וואלט נאר בענוצט „LEBEWOHL", שטענדיג צו פערלאנגען אין אלע אפטייקען און מקלאד־אפטעטשנעס

אויסדריקליך

LEBEWOHL

אינלענדישע אויסארבייטונג.

אוועק מיט אונזער פיינד! קארעלוכען, פרוסאקעס און אלערליי הערים — דאס זענען די פערשפרייטער פון אנשטעקונג און פערשידענע אנ־שטעקענדע קראנקהייטען.
מ'דארף זיי גרינדליך פערניכטען מיט דער הילף פון ערפאלגרייכען און ראדיקאל מיטעל וואס עס איז

„FLURIN"

צו פערלאנגען אין אלע אפטייקען און מקלאד־אפטעטשנעס. 1675

גאנץ לאדז גיט צו ריינינגע.

וואשען און פארבען אין די בעקאנטע אין לאדז

כעמישע וועשעריי פון F. ROZENBERG

Łódź, Pomorska 7 i Piotrkowska 36 TEL. 167-49

פערקלענערטע פרייזען!

אויפפרישען און פרעסען א גארניטור 1.75 זל. הויזען 90 גר. פאלטען 1.30 זל. עס ווערט בעזונדערס דער גלאנץ פון דער גארדעראבע מיט א נאך ביז איצט נישט בעקאנטע כעמיש מיטעל.

וואשען א קאלנער 20 גר. א העמד 80 גר. קומט און איבערצייגט אייך!

ווערקשטעל **שירמס** פון **און שפאציר־שטעקענס**

ס. פייגענבוים

לאדז, נארוטאוויטשא 19

עמפעהלט אין א רייכען אויסוואהל פון קאלירטע דאמען־ און מענער־שירמס און שטעקענס צו קאנקורענץ־פרייזען.
נעהמט אן אלערליי רעפאראטורען פון שירמס און שטעקענס.

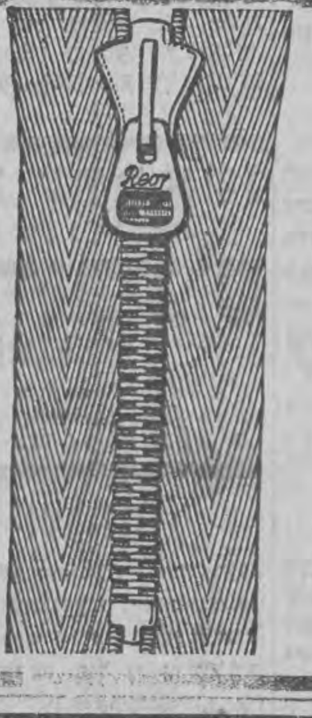

וויכטיג ביידעס

פאר סוויטער־ און טריקאטאוש־פאבריקאנטען!

דערמיט מאך איך בעקאנט, אז צום סעזאן איז מיין הורט־גאלאנטעריע־געשעפט פערזעהן מיט א גרויסן אויסוואל פון די בעסטע

רייז־פערשלוסען

צו אויסערסט ביליגע פרייזען.

קומט און איבערצייגט אייך!

מיט אכטונג

H. APFELBAUM

Łódź, Północna 2,
tel. 142-92.
P. K. O. 68-384.

פרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי

קליינע אנאנסען

פרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי

פרייע פאסטענס

א קוואליפיצירטע שניידערין ווערט געזוכט אלס שותפ'טע. איך בעזיץ א וואוינונג מיט געהעריגער איינריכטונג אין א גוטען פונקט. אפערטען אונטער „M" אין אדמינ. 3446

עס ווערט געבריכט א שוסטער־יונגעל, אויך א לערן־יונגעל געגען באל־דיגער צאהלונג. קאנסטאנטינער 50, וו. 6.

ס'ווערט דאפארט געזוכט קוואליפי־צירטע מאגאזין־שניידער צו קליידער. נאווא־זארזשעווסקא 20, ביי פאלשלענער.

ס'ווערט געזוכט גייהערינס צו עקס־פארט־וועש. זיך מעלדען צו פאמארסקא 20 ביי בענדא, וו. 14. 3458

אנגענעמען (קעס) יעדער איינער קען פערדינען פון 20—30 זל. וועכענטליך צו פערשפרייטען א גאנגבאר ארטיקעל. זגערזשער 5, וו. 15. 3461

ראקאלען

צוויי שטובען און קיך אדער צוויי עונצעלנע שטובען דאפארט צו פערמיטען נארוטאוויטשא 11. צו ערפאהרען ביי צווילין.

צו פערמיטען שטובען מיט קיכען ווי אויך עינצעלנע שטובען. צו ערפאהרען ביים ווירט זגערזשער 43/45. 3439

א גוט איינגעפירט פריזיר־אנשטאלט אין בעסטען פונקט זעהר ביליג, כמעט בחנם איבערצוגעבען. — צו ערפאהרען אגראדאווא 16, ביי גאלדבערג. 3431

א גאלדענער האנדעלס־פונקט! א פראנט־קעלער פאר א שוסטער, ווי אויך א גרויס געוועלב אין הויף, צירקא 60 מעטער אויף א ווערקשטעל וויל איך אב־געבען פאר א נידריגען פרייז אהן אב־טרעט־געלד. צו ערפאהרען קאשטשעלנא 3, ביים זייגערמאכער. 3422

א צימער מיט א בעזונדערן איינ־גאנג, פארטער, געגענד נאוואמיעסקא אהן אבטרעט־געלד איז דאפארט איבערצוגעבען, געאייגנעט פאר א געשעפט. צו ערפאהרען ביי ניימאן, פל. וואלנאשטשי 8. 3431

א קעלער־לאקאל אויף נאוואמיעס־קא־גאס 21, וואס איז געאייגנעט אויף א פאבריקעל אדער א ווערקשטעל, איז פון דאפארט אבצוגעבען. צו ערפאהרען נאוואמיעסקא 21, ביים טאפעצירער.

א יונגערמאן זוכט אנ'ארט צו אר־בייטען מיט א מאשין און צו שלאפען. אפערטען אין אדמ. פאר „מאשין"

א געוועלב מיט א וואוינונג אויף זשעלאזנא 7 פון דאפארט איבערצוגעבען, ביליג דירה־געלד. צו ערפאהרען ביי מאניק, זשעלאזנא 7. 3405

צוליב קראנקהייט איז איבערצוגעבן פאר ווייניג געלד אנ'עלעקטרישע מאנגעל אין א קור־ארט מיט א געזיכערטע פרנסה א גאנץ יאהר. צו ערפאהרען אין אדמ. פון דער צייטונג. 3447

פון דאפארט איבערצוגעבען אנ'־ענצעל־צימער פון 2 פענסטער מיט א בעזונדערן איינגאנג. צו ערפאהרען פעט־ריקאווער 31, וו. 6. 3455

זעהר ביליג צו פערקויפען א 3־פארדעמדיגע אברעלאק, פירמע זינגער אין בעסטען צושטאנד. קימעלפעלד, פול־נאצנא 12. 3465

פערשידענעס

וויכטיג פאר זשאקעט־אינהאבער איך נעהם אן צו רעפאריר ען מוסטער־בענדער ווי אויך מעסערלעך פון אויבער־לאק צו שלייפען ביי ליס פולנאצנא 11.

צו די ה"ה גנבים, וועלכע האבען פרייטאג דעם 23־טען יוני ד. י. פון הויף אויף טראוגוטא 9 ארויסגענומען א מענער־פעלץ ווערען געבעטען געגען בעלוינונג צוריקצובריינגען. דיסקרעציע געזיכערט. טעלעפאנירט 175-83. 3419

איך נעהם אן אלערהאנד בעשטעלונ־גען אין רעפאראציעס פון זאקען, ספארט און טריקאטאזש־מאשינען, צו ביליגע פרייזען L. Tron, Brzezińska 6

הויז און פערקויף

צו פערקויפען זינגערס א נייה־מאשין ווי אויך א ראווער און געשעפטס־איינריכ־טונג, ציגעל־גאס 20, וו. 23. 3436

א שלאף־צימער

אין א גוטען צושטאנד ווערט געזוכט צו קויפען!

אפערטען אונטער „B" אין אדמינ.

אנאנסען־פרייז פאר א מילימעטער־שורה

מאר'ן טעקסט—18 גר. פרייטאג און ערב־יו"ט—24 גר. אין דער זייט שפאלטען
אין טעקסט—40 • • • • • —60 • • • • 4
זאכ'ן טעקסט—12 • • • • • —18 • • • • •
אויסער דער שטאדט 50 פראצ. טייערער, אויסלאנד 100 פראצ. טייערער. מעלדונגען — 10 גר. א ווארט

נעקראלאגען—20 גר. א מ/מ (אין דער זייט) שפאלטען) קליינע אנאנסען ביז 15 ווער־טער 1 זל. יעדעס איבעריגע ווארט — 10 גר.

אבאנאמענטס־פרייז:
אין לאדז — 4 זלאטעס א חודש מיט צושטעלען אין היים. אויף דער פראווינץ — 5 זל. א חודש אין אויסלאנד 7 זל. אמעריקא—1 דאל.

מאנוסקריפטען, וועלכע ווערען נישט פערעפענטליכט, ווערען נישט צוריקגעשיקט. די רעדאקציע איז נישט פעראנטווארטליך פאר'ן אינהאלט פון די אנאנסען.

פאר'ן אינהאלט און טער מין פון די אנאנסען איז דער פערלאג נישט פעראנט־ווארטליך. די אדמינ. איז אפען בייטאג און ביינאכט.

Ze wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odp. udz. Ch. J. Brzustowski i D. Stilberberg
Cacionkami i druk. rotac. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.
Redaktor odpowiedzialny: Ch. Kaufman